

T.C.

**Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı**

**ERGENLERDE YILMAZLIĞIN AKRAN İLİŞKİSİ
VE BAĞLANMA STİLLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

**E. Esra GÜNEL
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç Dr. Firdevs SAVI ÇAKAR**

Burdur, 2020

**T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı**

**ERGENLERDE YILMAZLIĞIN AKRAN İLİŞKİSİ
VE BAĞLANMA STİLLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

**E. Esra GÜNEL
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç Dr. Firdevs SAVI ÇAKAR**

Burdur, 2020

**MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24.10.2019 tarih ve 2019-310/5 kararıyla oluşturulan jüri tarafından 01.11.2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan E. ESRA GÜNEL'in "Ergenlerde Yılmazlığın Akran İlişkisi ve Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi" konulu tez çalışması PDR Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE :
(Tez Danışmanı)

**Doç. Dr. Firdevs SAVİ
ÇAKAR**

ÜYE :

**Dr. Öğretim Üyesi Serap
ÖZDEMİR**

ÜYE :

**Dr. Öğretim Üyesi Ümüt
ARSLAN**

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

Tezimin/Raporumun tamamını her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun bir yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamam her yerden erişime açılabilir.

E. Esra GÜNEL

01/11/2019

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ve tez sürecinde birçok arkadaşımın ve hocamın emeği geçmiştir. Öncelikle tez konusunun seçiminden tamamlanmasına kadar her aşamada destek ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR' a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgileriyle bize yardımcı olan Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ'a, Doç Dr. Kenan DEMİR'e, Doç Dr. Özlem TAGAY'a, Doç Dr. Mehmet Ali ÇAKIR'a teşekkür ederim.

Manevi olarak desteğini esirgemeyen Elif AKBULUT'a ve abim M. Taha ERSAN'a, çalışmanın her aşamasında benden desteğini ve anlayışını esirgemeyen, bana güç veren eşim A. Arvasi GÜNEL'e, minik kızım H. İkra'ya, son olarak başardığım her şeyde borçlu olduğum, beni büyüten, eğiten, okutan, geliştiren, destek veren, onların kızı olmaktan gurur duyduğum annem Gülsüm ERSAN'a ve babam Adnan ERSAN'a her şey için teşekkür ederim.

Ergenlerde Yılmazlığın Akran İlişkisi ve Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi

(Yüksek Lisans Tezi)

E. Esra GÜNEL

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ergenlerde yılmazlığın bağlanma stilleri ve akran ilişkisi açısından incelenmesidir. Araştırma da ergenlerin demografik özelliklerinden; cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, anne babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası ve okul türü alınmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2016-2017 öğretim yılında Burdur merkezde bulunan liselerde eğitim gören 14-18 yaş arası 495 ergenden oluşmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Ebeveyn Bağlanma Envanteri Kısa Formu, Akran İlişkileri Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Çoklu Regresyon Analizi, t Testi ve One Way (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile bağlanma stilleri ve akran ilişkileri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizi sonucunda bağlanma stilleri ve akran ilişkilerinin ergenlerin yılmazlık düzeylerini %37 varyans yüzdesiyle yordadığı görülmüş; çatışmazlık, yardım, bağlanma stilleri değişkenlerinin ergenlerde yılmazlık üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin cinsiyet, baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; bağlanma stillerinin anne ve baba eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırası ve okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ergenlerin akran ilişkilerinin ise cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim durumu ve okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, ergenlerin yılmazlık düzeylerinin yaş, aile gelir düzeyi, akran desteği ve okul türüne göre; bağlanma stillerinin cinsiyet, yaş ve ailenin gelir durumuna göre akran ilişkilerinin kardeş sayısı ve doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada bağlanma stilleri ve akran ilişkilerinin ergen yılmazlığının önemli yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akran İlişkileri, Bağlanma Stilleri, Ergen, Yılmazlık

Sayfa Adedi : 144

Danışman : Doç. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR

Inspection of the Teenager Psychological Resilience Regarding Peer Relations and Commitment Styles

(Master Degree Thesis)

E. Esra GÜNEL

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the resilience of adolescents in terms of attachment styles and peer relationships. Demographic characteristics of adolescents; gender, age, income level, parents' education level, number of siblings, birth order and school type were taken. The participants of the study consisted of 495 adolescents between 14-18 years of age in the high schools in Burdur in the 2016-2017 academic year. Personal Information Form, Adolescent Psychological Resilience Scale, Parental Attachment Inventory Short Form, Peer Relationship Scale are used as data collection tools. Pearson Product Moment Correlation Analysis, Multiple Regression Analysis, t Test and One Way (ANOVA) were used for data analysis. As a result of the research, it was determined that there is a significant positive relationship between resilience levels of adolescents and attachment styles and peer relationships. As a result of regression analysis, attachment styles and peer relationships predicted the resilience of adolescents with 37% variance; it is found that the variables of non-conflict, help, and attachment styles have a positive and significant effect on resilience in adolescents. The resilience levels of adolescents differ significantly according to gender, father education level, number of siblings and birth order; It was determined that attachment styles differ significantly according to the educational background, number of siblings, birth order and school type. It was concluded that peer relationships of adolescents differed significantly according to gender, age, parents' education level and school type. On the other hand, the level of resilience of adolescents according to age, family income level, peer support and type of school; it was concluded that peer relationships did not differ significantly according to the number of siblings and birth order according to gender, age and income level of the families. In conclusion, in this study, attachment styles and peer relationships were found to be important predictors of adolescent resilience.

Key Words: Adolescent, Parental attachment styles, Peer Relationships, Resilience

Page Number: 144

Supervisor: Doç. Dr. Firdevs SAVI ÇAKAR

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.2.1. Alt Problemler.....	5
1.4. Araştırmanın Amacı	7
1.5. Araştırmanın Önemi.....	7
1.6. Sayıtlar	8
1.7. Sınırlılıklar	8
1.8. Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Kuramsal Çerçeve	10
2.1.1. Ergenlik.....	10
2.1.1.1. Ergenlik Dönemi.....	10
2.1.1.2. Ergenlik Gelişim Özellikleri.....	12
2.1.1.3. Ergenlik Dönemi İle İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	14
2.1.1.3.1. Özünü Yineleme Kuramı	14
2.1.1.3.2. Psikanalitik Kuram.....	14
2.1.1.3.3. Psikososyal Kuram.....	15
2.1.1.3.4. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	16
2.1.1.3.5. Alan Kuramı.....	17
2.1.1.3.6. Kişiler Arası İlişkiler Kuramı.....	17

2.1.1.3.7. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	18
2.1.2. Yılmazlık.....	19
2.1.2.1. Yılmazlık Kavramı ve Tanımları.....	19
2.1.2.2. Yılmazlığa Etki Eden Faktörler.....	21
2.1.2.2.1. Risk Faktörleri.....	21
2.1.2.2.2. Koruyucu Faktörler.....	22
2.1.2.2.2.1. İçsel (Bireysel) Koruyucu Faktörler.....	22
2.1.2.2.2.2. Dışsal (Çevresel) Koruyucu Faktörler.....	24
2.1.2.2.3. Olumlu Sonuçlar.....	25
2.1.2.3. Yılmaz Bireylerin Özellikleri.....	26
2.1.2.3.1. Yılmaz Gençlerin Özellikleri.....	28
2.1.2.3.2. İç Yılmazlık Değişkenleri.....	29
2.1.2.3.3. Dış Yılmazlık Değişkenleri.....	30
2.1.2.4. Yılmazlık ile İlgili Modeller.....	30
2.1.2.4.1. Richardson ve Kumpfer'in Yılmazlık Modeli.....	31
2.1.2.4.2. Henderson ve Milstein Yılmazlık Modeli.....	32
2.1.2.4.3. Telafi Edici Modeli.....	32
2.1.2.4.4. Kobasa'nın Arabuluculuk Modeli.....	32
2.1.2.4.5. Koruyucu Faktör Yılmazlık Modeli.....	33
2.1.2.4.6. Wollin ve Wollin'in Yılmazlık Modeli.....	33
2.1.2.4.6.1. İçgörü.....	34
2.1.2.4.6.2. Bağımsızlık.....	34
2.1.2.4.6.3. İlişkiler.....	34
2.1.2.4.6.4. Girişim.....	34
2.1.2.4.6.5. Yaratıcılık.....	34
2.1.2.4.6.6. Mizah.....	34
2.1.2.4.6.7. Ahlak.....	34
2.1.2.4.7. Benard ve Marshall'in Yılmazlık Modeli.....	35
2.1.2.4.7.1. İnanç.....	35
2.1.2.4.7.2. Güçlendirici Koşullar.....	35
2.1.2.4.7.3. Stratejiler.....	35
2.1.2.4.7.4. Olumlu Gelişimsel Sonuçlar ve Sosyal Etkiler.....	35
2.1.3. Bağlanma Kavramı.....	36

2.1.3.1. Bağlanmanın Gelişimi.....	38
2.1.3.2. Bağlanma Stilleri.....	42
2.1.3.2.1. Güvenli Bağlanma Stili	42
2.1.3.2.3. Kayıtsız Bağlanma Stili	44
2.1.3.2.4. Korkulu Bağlanma Stili	44
2.1.3.3. Ergenlikte Bağlanma İlişkişi	45
2.1.3.4. Ergenlikte Bağlanma ve Yılmazlık.	47
2.1.4. Ergenlikte Akran İlişkişi.	49
2.1.4.1. Akran İlişkişi ve Yılmazlık.	50
2.2. İlgili Araştırmalar	51
2.2.1. Yılmazlıkla İlgili Araştırmalar.	51
2.2.2. Bağlanmayla İlgili Araştırmalar.	55
BÖLÜM III	61
YÖNTEM	61
3.1. Araştırmanın Modeli	61
3.2. Araştırmanın Katılımcıları	61
3.2.1. Araştırma Grubunun Özelliklerine İlişkin Bulgular	61
3.3. Veri Toplama Araçları.....	63
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.	63
3.3.2. Ergen Psikolojik Yılmazlık Ölçeği.....	63
3.3.3. Ebeveyn Bağlanma Envanteri Kısa Formu.	63
3.3.4. Akran İlişkileri Ölçeği.....	64
3.4. Verilerin Toplanması.....	64
3.5. Verilerin Analizi.....	64
BÖLÜM IV	66
BULGULAR	66
4.1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler	66
4.2. Ergenlerin Sosyo Demografik Özelliklerine Göre Ölçek Puanlarının Dağılımı.	67
BÖLÜM V	91
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	91

5.1. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	91
5.1.1. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.....	91
5.1.2. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.....	92
5.1.3. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Aile Gelir Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar.....	92
5.1.4. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar.....	93
5.1.5. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar.....	94
5.1.6. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar.....	94
5.1.7. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar.....	95
5.1.8. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Okul Türüne Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar.....	95
5.2. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Sonuçlar	96
5.2.1. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.....	96
5.2.2. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.....	96
5.2.3. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Aile Gelir Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	96
5.2.4. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	97
5.2.5. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	98
5.2.6. Ergenlerin Bağlanma Stillerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	98

5.2.7. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Doğum Sırası Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	99
5.2.8. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	99
5.3. Ergenlerin Akran İlişkileri Düzeylerinin Sosyo Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar	100
5.3.1. Ergenlerin Akran İlişkilerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.....	100
5.3.2. Ergenlerin Akran İlişkilerinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	100
5.3.3. Ergenlerin Akran İlişkilerinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	101
5.3.4. Ergenlerin Akran İlişki Düzeylerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	101
5.3.5. Ergenlerin Akran İlişkileri Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	102
5.3.6. Ergenlerin Akran İlişkileri Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	102
5.3.7. Ergenlerin Akran İlişkileri Düzeylerinin Okul Türüne Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	103
5.4. Ergenlerin Yılmazlık Düzeyleri ile Bağlanma Stilleri ve Akran İlişkiler Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	103
5.4.1. Ergenlerin Yılmazlık Düzeyleri İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar.....	103
5.4.2. Ergenlerin Yılmazlık Düzeyleri İle Akran İlişkileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar.....	104
5.5. Ergenlerin Yılmazlık Düzeyleri ile Bağlanma Stilleri ve Akran İlişkiler Arasındaki Çoklu Regresyon Analizine Yönelik Sonuçları.....	105
5.6. Sonuç.....	106
5.7. Öneriler.....	106
KAYNAKLAR	108
EKLER.....	131
EK-1.....	132

EK-2.....	134
EK-3.....	136
EK-4.....	139
EK-5.....	141
EK-6.....	143

KISALTMALAR

ANOVA: Tek Yönlü Varyans Analizi

IWM : İç Çalışma Modeli

MAKÜ: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

MANOVA: Çok Değişkenli Varyans Analizi

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1	Ergenlik Dönemi Aşamaları ve Gelişim Özellikleri..... 12
Tablo 2	Ergenlerin Sosyo Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı 62
Tablo 3	Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikleri 66
Tablo 4	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Bağımsız t Testi Sonuçları..... 67
Tablo 5	Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları..... 68
Tablo 6	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları..... 69
Tablo 7	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları 70
Tablo 8	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları 71
Tablo 9	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları..... 72
Tablo 10	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları..... 73
Tablo 11	Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları..... 74
Tablo 12	Bağlanma Stili Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları 75
Tablo 13	Bağlanma Stili Düzeylerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları..... 75
Tablo 14	Bağlanma Stili Düzeylerinin Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları..... 76

Tablo 15	Bağlanma Stili Düzeylerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 16	Bağlanma Stili Düzeylerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	77
Tablo 17	Bağlanma Stili Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları	77
Tablo 18	Bağlanma Stillerinin Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları.....	78
Tablo 19	Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları	79
Tablo 20	Akran İlişkileri Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	80
Tablo 21	Akran İlişkileri Düzeylerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	81
Tablo 22	Akran İlişkileri Düzeylerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	82
Tablo 23	Akran İlişkileri Düzeylerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	83
Tablo 24	Akran İlişkileri Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları	84
Tablo 25.	Akran İlişkileri Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları	85
Tablo 26	Akran İlişkileri Düzeylerinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları....	86
Tablo 27	Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Sonuçları	88
Tablo 28	Yılmazlığın Akran İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	89

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde sırasıyla çalışmaya ait problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, çalışmanın amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve tanımlar alt başlıkları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Ergenlik fiziki, psikolojik, sosyal değişikliklerin en yoğun olduğu, hayat boyu devam edecek kavrayışların, değerlerin, inançların ve alışkanlıkların geliştiği dönemdir. Ayrılma ve bireyleşmenin gerçekleştiği ergenlikte, çatışma ve belirsizliğin, yeni deneyimler edinmenin ve idealizmin oldukça yoğun olduğu görülmektedir. Bu dönemde tüm çocukluk yaşantıları yeniden gözden geçirilmekte, çocuklukta yaralanmalar onarılmakta, olumsuz şartlarda ise yeniden kırılmalara sebep olunabilmektedir (Turan, 2014).

Ergen bir kimlik oluşturmak için fiziksel değişiklikleri kabul etme, sağlıklı bir hayat tarzı öğrenme, aileden ayrılma, ahlaki kurallar ve değerlerin gelişimi, topluma yararlı bir fert olma ve bir meslek seçme gibi gelişimsel görevlerle mücadele etmek zorundadır (Anderson ve Olmhausen, 1999). Ergen, mücadele ettiği bu değişikliklerle başa çıkabilmek için destek sistemlerden yardım almaktadır. Ailesi, arkadaşları, okuldaki çevresi ve kendi benliği bu destek sistemlerinde önemli bir yere sahiptir (Çakar ve Karataş, 2012).

İngilizce literatürde “resilient” (güçlükleri yenme yeteneği olan, aksaklığa dayanıklı, dirençli, metanetli, çabuk iyileşen) terimi, kişilik özelliği olarak da “resilience” (çabuk iyileşme gücü, psikolojik sağlık, zorlukları yenme gücü) terimi kullanılmaktadır (Westfall ve Pisapia, 1994). Resilience terimi Latince “resiliens” kelimesinden gelmekte ve “maddenin elastik olması ve orijinal formuna kolayca dönebilmesi” anlamında kullanılmaktadır (Greene ve Conrad, 2002). Türkçe’de bu sözcüklerin karşılığı olarak sağlık (Dayıoğlu, 2008), dayanıklılık (Eminağaoğlu, 2006) ya da yılmazlık (Bayraklı, 2010) ifadeleri kullanılmıştır.

Bu çalışma kapsamında yılmazlık kavramının kullanılmasına karar vermiştir. Yılmazlık, bir zorluk ile karşı karşıya kalındığında, bu durumdan güçlü bir şekilde çıkmak, stres durumunda gelişim göstermek ve dayanıklı olmanın sağlandığı süreç olarak tanımlanmaktadır (Walsh, 2006). Yılmazlık kavramı çocuğun kişiliğine, ailesine, dıştan gelen çevresel şartlara, dışsal olaylara, bakıcılara, akrabalara, akranlara, arkadaşlara, öğretmenlere, komşulara ve diğer kişilere olan ilişkileri de içermektedir (Onat, 2010).

Bireylerde yılmazlık, öz yetkinlik, empati gibi birçok içsel faktörün, öğrenme ve sosyalleşme süreçlerinde çevrelerinden kazanmış oldukları deneyimlerle geliştiği vurgulanmaktadır (Wested, 2000). Buradan anlaşıldığı üzere, aile, okul, akranlar ve çevresindeki diğer kişilerin göstereceği ilgi ve destek de bireyin çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki yılmazlığını önemli bir şekilde etkilediği düşünülmektedir (Rutter, 1984).

Yılmazlık risk ve koruyucu faktörlerin etkileşimi ile meydana gelmektedir. Risk faktörleri bireyin zarar görmesine neden olan stresli yaşam ve zararlı çevresel etkenlerden oluşmaktadır (Norman, 2000). Koruyucu faktörler ise olumsuz sonuçların olasılığını azaltmak için stres faktörü ile etkileşime girerek işlevini gerçekleştirmektedir (Steinhardt ve Dolbier, 2008). Araştırmalar koruyucu faktörlerin sadece dayanıklılık (hardiness), benlik saygısı, sosyal destek, iyimserlik ve olumlu etki ile sınırlı olmadığını göstermektedir (Mann, Hosman, Schaalma, De Vries, 2004). Dolayısıyla koruyucu faktörler genel olarak bireysel, ailesel ve aile dışı olarak üç grup altına alınmaktadır:

Bireysel koruyucu faktörler; benlik saygısı, zekâ, akademik başarı, öz-yeterlilik, olumlu bir mizaç, sağlık, özerklik, öz-farkındalık, umut, sosyal açıdan yetkinlik, mizah, cinsiyet ve yaş yer almaktadır.

Ailesel koruyucu faktörler; destekleyici ve etkin anne-baba, yüksek ve gerçekçi beklentiler, aile dışı koruyucu faktörler içerisinde ise akran desteği, bir yetişkinle olumlu ilişki ve etkili toplumsal kaynaklar bulunmaktadır.

Koruyucu faktörler; risk altındaki bireyler için destek görevi ile zararlı etkiyi azaltmaktadır.

Yılmazlık açısından önemli olan ve aile dışı koruyucu faktörler arasında yer alan akran ilişkisi çalışmayı anlamlı kılacaktır (Gizir, 2007).

Bağlanma, bireyin doğduğu zaman annesiyle kurduğu ilişki ile başlayıp, sonrasında yetişkin hayatına yön veren etkileşim olarak tanımlanabilmektedir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar ve onlara bakım veren kişiler arasında ilişki sadece çocuğun fiziksel varlığı ile ilgilenmektedir. Çocuk ve bakıcısının bu ilişkisinin sevgi dolu bir ortamda olması, çocuğun yetişkinliğe kolay bir şekilde geçen ve kendine güvenen bir birey olmasını sağlayacaktır (Deniz, 2011). Bağlanma kişinin diğer insanlarla ilişki kurma tarzını şekillendiren yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve süreklilik gösteren bir süreçtir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011).

Bağlanma teorisi temel olarak duygusal ayrılma ve kişilik bozukluğunun birçok formunu içeren endişe, öfke, depresyon, isteksiz ayrılık ve kayıplardan kaynaklanan duygusal kopmaları açıklamak için geliştirilmiştir (Bowlby, 1977). Bağlanma yapısı, insan doğasının ayrılmaz bir parçası olarak görülen organize bir davranış sistemini tanımlamaktadır. Bağlanma teorisini ortaya atan John Bowlby ilk kavramsallaştırmasında bağlanma sisteminin amacını tehlikelere karşı korumayı sağlamak için ilk bakıcısı ile yakınlığını koruması olarak ifade etmiştir (Bartholomew, 1990).

Bowlby (1982), bağlanmanın altında en az iki temel kontrol mekanizma takımının olduğunu savunmuştur. Birinci kontrol mekanizma sisteminde bağlanma davranışının, çocuğun psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli ve uygun tepkiler vermesi yer almaktadır. Bağlanma figürü çocuğa yakın ve ulaşılabilir olduğunda, çocuk güvenli davranabilmekte ve çevresini keşfetmeye yönelmektedir. İkinci kontrol mekanizma sisteminde, çocuğun bağlanma figürünün ulaşılabilir olarak algılanması ya da kendisinin veya bağlanma figürünün ilişkisinde tehdit oluşturan bir durum sonucunda kaygılanmasına sebep olmaktadır. Sonuç olarak çocuk bağlanma figürüne aktif olarak yakınlık aramak istemekte ya da bağlanma davranışını bastırmaktadır (akt: Hamarta, 2004).

Bowlby (1982), ihtiyaç duyulan zamanlarda ulaşılabilen bir bağlanma figürüne sahip olan kişilerin, istedikleri zamanlarda ihtiyaç duyulan bağlanma figürüne sahip olamayan kişilere göre korkularının ve endişelerinin daha az olacağını bildirmiştir. Sıcak ve sevgi dolu bir ortamda yetişen çocuklar diğer insanları güvenilir olarak

görmektedir. Erken bağılıklarında sorunlarla karşılaşan çocuklar ise daha kararsız ve kaygılı olabilmektedir. Böyle çocuklar yalnız, endişeli, başkalarına bağımlı bireyler olarak yetişebilmektedir (akt: Arslan, 2008).

Ainsworth (1989), bebeklerin ebeveynleriyle oluşturmuş oldukları ilişkilerdeki bağlanma biçimlerinin genel olarak ergen olduklarında yaşadıkları ilişkilerle benzer olduğunu belirtmiştir. Buradan yola çıkılarak Bartholomew ve Horowitz (1991), bağlanma biçimlerini dört farklı modelde incelemiştir. Dörtlü bağlanma modeli, bireyin kendi benliği ve diğer bireyleri olumlu veya olumsuz değerlendirmesiyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu olmak üzere dört çeşit bağlanma stili bulunmaktadır (Bartholomew, 1990).

Literatürde birçok kaynak ergenlerin bağlanma stiline, akran ilişkilerinin kalitesiyle ilişkili olup olmadığını incelemektedir. Özerk ergenlerin, akranları tarafından saldırgan algılanma olasılıkları güvensiz ergenlere göre daha düşük olduğu söylenmekte ve diğer bulgulara göre ise özerk ergenlerin güvensiz ergenlere kıyasla akranları tarafından sosyal olarak kabul edilmeme ihtimalinin daha düşük olduğu söylenmektedir. Sonuç olarak Shibue ve Kasai (2014)'e göre güvenli bağlanma ile yılmazlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu savunmuşlardır. Ayrıca Onat (2010)'a göre yer aldığı toplumda bireylerin güvenilir bir birey olması, yılmazlık durumu ile doğru orantılı olduğunu söylemektedir.

Çelik (2013)'e göre ise bireylerin ergenlik dönemindeki tecrübeleri ve yılmazlıklarının, problemlerle baş edebilme becerilerini etkilediği görülmektedir. Öyle ki bireylerin psikolojik sağlığını, ergenlik sonrası başarılarını, ebeveynlerine yönelik tutumlarını, arkadaşlık ilişkilerini, kişisel iyi oluş düzeyini ve mutluluğunu arttırmada ergenlik dönemindeki tecrübelerinin ve yılmazlık özelliklerinin oldukça etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu doğrultuda ergenlerin yaşamlarına sağlıklı olarak devam edebilmeleri için önemli bir faktör olarak yılmazlığın, ergenlik döneminde geliştirilmesi ve yılmazlık özelliklerinin kazanılması gerekmektedir. Bu amaçla çalışmada ergenlerde yılmazlığın, akran ilişkileri ve ebeveyn bağlanma stilleri açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Ergenlerde yılmazlığın, akran ilişkisi ve bağlanma stilleri ile anlamlı bir ilişkisi var mıdır?

1.2.1. Alt problemler.

1. Ergenlerin yılmazlık düzeyi cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
2. Ergenlerin yılmazlık düzeyi ergenlerin yaşına göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
3. Ergenlerin yılmazlık düzeyi aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
4. Ergenlerin yılmazlık düzeyi annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
5. Ergenlerde yılmazlık düzeyi babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
6. Ergenlerin yılmazlık düzeyi kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
7. Ergenlerin yılmazlık düzeyi doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
8. Ergenlerin yılmazlık düzeyi okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
9. Ergenlerin bağlanma stili cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
10. Ergenlerin bağlanma stili ergenlerin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
11. Ergenlerin bağlanma stili aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
12. Ergenlerin bağlanma stili annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

13. Ergenlerin bağlanma stili babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
14. Ergenlerin bağlanma stili kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
15. Ergenlerin bağlanma stili doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir?
16. Ergenlerin bağlanma stili okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
17. Ergenlerin akran ilişkisi düzeyi cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
18. Ergenlerin akran ilişki düzeyi öğrencilerin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
19. Ergenlerin akran ilişkisi düzeyi annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
20. Ergenlerin akran ilişkisi düzeyi babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
21. Ergenlerin akran ilişki düzeyi kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
22. Ergenlerin akran ilişki düzeyi doğum sırası düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
23. Ergenlerin akran ilişki düzeyi okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
24. Ergenlerin yılmazlık düzeyi ile bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
25. Ergenlerin yılmazlık düzeyi ile akran ilişkisi arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
26. Akran ilişkileri ve bağlanma stilleri ergenlerin yılmazlığını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ergenlerde yılmazlık düzeyinin bağlanma stilleri ve akran ilişkisi açısından incelenmesidir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Yılmazlık, hayat boyunca yaşanan önemli zorluklarla karşılaşınca uyum sağlayabilme ve işlevde bulunma yeteneğini dengede tutabilmek için gerekli bir beceri olarak tanımlanmaktadır (Kaplan, Turner ve Norman, 1996). Yılmazlık, insanların sıkıntıları ile mücadele etme ve yaşam koşullarının gerektirdiği değişikliklere başarılı bir şekilde uyum sağlamada görülen ve gözlenen tutum, baş etme davranışı ve kişisel bir güç olarak tanımlanmaktadır (Çakar, Karataş ve Çakır 2014).

Yılmaz bireylerin hayatta bir amaçları ve gelecek duyguları bulunmaktadır. Yılmaz birey özerkliğe sahip, bağımsız olarak çalışabilmekte ve düşünebilmektedir (Benard, 1993). Yılmaz bireylerin öz-farkındalıkları yüksektir ve kendisini fark eden birey ise yeteneklerini de fark etmekte ve başarıya ulaşmaktadır (Mandleco ve Peery, 2000). Ayrıca yılmaz bireyler, mizah duygusu yüksek, hayatındaki zorluklara alternatif çözümler bulabilen, bağımsız, girişimci, ahlaklı, yaratıcı, anlayışlı ve arkadaş ilişkileri sağlam bireyler olarak betimlenmektedir (Wolin ve Wolin, 1993). Bu bireylerin çocukluklarında daha az hastalık geçirdikleri, fiziksel güçlerinin yüksek olduğu, iyi beslendikleri, daha sağlıklı oldukları ifade edilmiştir (Kumpfer, 1999). Yılmazlık ergenler için geliştirilmesi gereken çok önemli bir özellik olarak ele alınmalıdır. Bu doğrultuda ergenlerin yılmazlık düzeylerinin incelenmesi ve yılmazlıklarının artırılması; yılmazlıkları ile ilişkili koruyucu ve risk faktörlerinin bilinmesi önemli görülmektedir. Bu konuda özellikle okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin gelişimsel açıdan ebeveyn bağlanma ilişkilerini yeniden yapılandırdıkları ve akran ilişkilerini oluşturdukları bir dönem olmasından dolayı yılmazlık düzeylerini geliştirmek ergenler için son derece önemlidir. Ergenlerin olumlu bağlanma ve akran ilişkilerinin yılmazlık düzeyi açısından koruyucu faktör olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Bu kapsamda bu çalışmanın sonuçlarının ergenlerin yılmazlık düzeylerinin artırılmasına yönelik yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceği ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Sayılılar

1. Araştırmaya katılan ergenlerin kendilerine uygulanan ölçme araçlarını yanıtlarken cevaplarını gerçeğe uygun olarak verdikleri varsayılmaktadır.
2. Çalışmanın katılımcılarının evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Araştırma aşağıda ifade edilen sınırlılıklar kapsamında değerlendirilecektir.

1. Araştırma 14-18 yaş arasındaki bir ortaöğretim kurumuna devam eden ergenler ile sınırlıdır.
2. Araştırmada belirtilen yılmazlık düzeyi “Ergen Psikolojik Yılmazlık Ölçeği'nin” ölçtüğü nitelik ile sınırlıdır.
3. Araştırmada belirtilen akran ilişkileri “Akran İlişki Ölçeği'nin” ölçtüğü nitelikte sınırlıdır.
4. Araştırmada belirtilen bağlanma stilleri “İlişki Ölçekleri Anketi'nin” ölçtüğü nitelikte sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Ergenlik: Bireyin hormonları aracılığıyla yetişkin olmaya başlamasıyla fiziksel değişime uğraması ve yoğun duygusal değişiklikler yaşadığı çocukluk ile yetişkinlik arasındaki dönemdir. Bu dönemde, bireyler ani değişimlerle mutlu ve üzgün olurlar ve çoğunlukla neden böyle olduklarını anlayamazlar (Türnüklü ve Şahin, 2004).

Yılmazlık: Stres ya da zor bir durumun üstesinden gelmek veya çevresel risklerle karşılaşıldığında direnç göstermek için yüksek risk içeren yaşantılara rağmen olumlu psikolojik sonuçların birleşiminden oluşan etkileşimli kavram olarak tanımlanmaktadır (Rutter, 2006).

Bağlanma: İnsanların kendileri için öneme sahip olan kişilere karşı oluşturdukları güçlü duygusal bağ kurma eğiliminin nedenlerini açıklayan yaklaşım olarak bilinmektedir (Bowlby, 1982). Bağlanma davranışı özellikle birey korktuğunda, hastalandığında ya da yorgun düştüğünde ortaya çıkabilmektedir (Deniz, 2006).

Bağlanma Stili: Bireyin kendisi ve diğer insanları nasıl gördüğünü açıklayan sosyal etkileşim durumu olarak bilinmektedir (Bartholomew, 1990). Bağlanma stilleri temel olarak güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı olarak isimlendirilen dört çeşitten oluşmaktadır (Erözkan, 2004).

Akran İlişkileri: Birey akranlarıyla ilişkiye girerek çocukluktan ergenliğe geçtiği sosyalleşme sürecinde toplumda bağımsızlığını ilan edip, benlik saygısını artırarak kendine olan güvenini artırır (Kaner, 2000).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde ergenlik dönemi, yılmazlık, akran ilişkisi ve bağlanma kavramları ile ilgili kuramsal açıklamalara yurt içinde ve yurt dışında yapılan ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2.1.1. Ergenlik.

2.1.1.1. Ergenlik dönemi. Ergenlik, latince büyüme ve olgunlaşmak anlamına gelen “adolescere” fiilinden türemiş ve “adolescence” olarak literatürdeki yerini almıştır (Yavuzer, 1993). Ergenlik terim ilk kez 1904 yılında Stanley Hall tarafından kullanılmış ve bu terimin ayrı bir evre olduğu ortaya konmuştur (Çuhadaroğlu, 1996). Gelişiminin kritik bir dönemini oluşturan ergenlikle ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Ergenliği büyüme ve değişim olarak tanımlayan Parman (1998), bu dönemin bir metamorfoz olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, Parman (1998), ergenlerin kırılgan ve dayanıksız yapılarıyla, ergenliği ikinci bir doğum olarak ifade etmiştir. Birinci doğumun fetüs halinden bebek haline geçiş, ikinci doğumun ise çocukluktan ergenliğe geçiş olduğunu belirtmiştir. Ergenlik dönemi oldukça geniş ve kapsamlı olarak tanımlanması güç olmasına rağmen, fiziksel ve duygusal süreçlerin neden olduğu cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayıp, bireyin bağımsızlığını kazanıp, tam olarak ne zaman sona ereceği belli olmayan kronolojik bir dönem olarak ifade edilmektedir (Santrock, 2012; Kulaksızoğlu, 2014).

Steinberg (2007), toplumda ergenin tam olarak anlaşılabilmesi için en başta psikoloji, biyoloji, sosyoloji, eğitim, tarih ve antropoloji gibi birçok bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla, bu bakış açıları ergenliği başlangıç ve bitişi olan bir dönem olarak ifade etmek yerine, olgunlaşmamış dönemden olgun döneme geçiş olarak tanımlamaktadır.

Bir geçiş dönemi olan ergenlik ile çocuklar yetişkin rollerine hazırlanmaktadır. Bu geçişler içerisinde biyolojik, psikolojik, ekonomik ve toplumsal yönler yaşanmaktadır (Steinberg, 2007).

Ergenliğin yaş aralığı tarihsel ve kültürel şartlara göre değişkenlik göstermektedir (Steinberg, 2007). Pawlowski ve Hamilton (2008), ergenliği; erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olarak e ayırmıştır. Erken ergenlik kadınlarda 11-13 yaşlarında, erkeklerde ise 12-14 yaşlarında meydana gelmektedir. Bu dönemde bireyin bedensel gelişimi oldukça hızlı bir şekilde yaşanmaktadır. Bireyin boyunun uzadığı, kilo aldığı, cinsel olgunlaşmanın başladığı, görülmektedir (Steinberg, 2007). Erken ergenlik döneminde, yetişkin cinsiyet özelliklerinin kazanılmaya başladığı için ergenin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu dönemde, arkadaşlar aileden daha önemli olmaya başlamaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerden uzak zaman geçirilmek istenmekte ve şikyetler artmaktadır. Orta ergenlikte (13–16 yaş), ergenin bedensel gelişimin büyük bir kısmı tamamlanmıştır. Bu dönemde, olgunlaşma ve öğrenmenin etkisi ile uyum becerileri daha iyi kullanılabilir. Ergen bilişsel açıdan büyük bir gelişim göstermekte, soyut düşünebilmekte ve genellemeler yapabilmektedir. Ergen genetik veya başka sebeplerle yaşının getirdiği gelişimlere uyum sağlayamazsa depresyon, anksiyete gibi birçok sorunla karşılaşabilmektedir. Bu evrede ergenin arkadaşların önem kazandığı, ebeveynlerin değersizleştiği, sosyal açıdan kendini göstermek istediği, zıtlıkların yaşandığı, cinsel ilişkilerin ve karşı cinsle ilişkilerin arttığı evredir. Orta ergenlikte aileye karşı başkaldırış ve aile ile çatışma yaşanabilmektedir. Geç ergenlikte (16 yaş ve üstü) kimlik gelişimi tamamlanmakta, geleceğe yönelik amaçlar kesinlik kazanmakta, toplumsal roller belirlenmekte ve karşı cins ilişkisi olgun ve sevgiye dayalı süregelen bir hal almaktadır. Mesleğin seçildiği, siyasi, felsefi ve dini görüşlerin geliştirildiği, bir gruba dahil olunduğu ve kendine ait değerlerin sağlandığı bir dönemdir (uhadaroğlu vd., 2004). Geç ergenlik döneminde, ebeveynlerden psikolojik olarak tam bir ayrılma meydana gelmekle beraber, ebeveynlerle olan çatışmalar yatışmaktadır (Pawlowski ve Hamilton, 2008).

Ergenlik, birçok uzmana göre karmaşa ve tepkilerin oldukça fazla yaşandığı bir dönem olarak ifade edilmektedir (Kılıı, 1992). Severin (2000), ergenliği hem ergenler hem de ebeveynleri için bir kriz dönemi olarak ifade etmiştir. Yrkoğlu (1990)'na göre

ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşamanın gerçekleştiği hazırlık dönemi olarak açıklanmaktadır.

2.1.1.2. Ergenlik gelişim özellikleri. Ergenlik döneminde yaşanan bu gelişimler, bireyin kimlik gelişimi açısından da oldukça önemlidir. Bireyin bu dönemde sağlıklı bir gelişim göstermesi, yetişkinlik dönemine de sağlam adımlar atabileceğinin göstergesidir. Bununla beraber, ergenlik döneminde birey, biyolojik ve psikolojik olarak yaşadığı değişme ve gelişmeler sonucunda birçok sorun yaşamaktadır. Bu sorunlara aile, arkadaş ve okul çevrelerinde yaşadığı toplumsal sorunlar da eklenince, ergenlik çağı ergen için oldukça sıkıntılı bir dönem haline gelmektedir. Ergenlik döneminde ergen kendine yetip yetememe duyguları arasında kararsızlık yaşamaktadır. Dolayısıyla, bu süreçlerin üstesinden gelmeye çalışan ergen, ergenlik döneminde kendine ait değerler ve hayat hakkındaki görüşlerini oluşturmaya başlamaktadır (Avcı, 2006).

Ergenler ebeveynlerinden bağımsız olarak toplumsal grup içerisine girebilmek için çaba harcamakta ve gerçek dünya hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaktadır. Bu bireyler, yetenekli karar verme vasıflarıyla yetişkinler gibi algılanmak ve büyük bir akran grubunun üyesi içerisinde yer almak istemektedir. Ayrıca bu gençler, ailelerinin destekleyici önlemlerine ve ilgilerine meydan okumalarına rağmen, ailelerinden yapı ve destek beklemektedir. Ergenlerin ebeveynleri okul yaşamlarına destek ve dâhil olduğunda, akademik başarılarının yanı sıra sosyal ve kişisel gelişimleri olumlu olarak etkilenebilmektedir (Cripps ve Zyromski, 2009).

Birey, yaşadığı sosyokültürel ve ekonomik şartlar içerisinde gelişmekte ve kişiliğini bu şartlarda oluşturmaktadır. Çocuğun ailesi, ailesiyle etkileşimi, ailedeki birey sayısı, ailenin sosyal ve ekonomik durumu, çocuğun kardeş sayısı ve doğuş sırası, çocuğun doğduğu yer, sosyal çevresi ve bireyin yer aldığı toplumun kültürü, çocuğun kalıtımla gelen özelliklerini işleyip biçimlendirmektedir (Kırkıncıoğlu, 2003). Ergenlik döneminin bireyi sürekli olarak bilişsel, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimler yaşamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1.

Ergenlik Dönemi Aşamaları ve Gelişim Özellikleri

Gelişim Özellikleri	Ergenlik Dönemi Aşamaları		
	Erken Ergenlik Kadınlar: 11-13 Erkekler: 12-14	Orta Ergenlik Kadınlar: 13-16 Erkekler: 14-17	Geç Ergenlik Kadınlar: 16-19 Erkekler: 17-19
Fiziksel Gelişim	<ul style="list-style-type: none"> - Fiziksel ve cinsel gelişimin başlangıcı - Kafa karışıklığı - Kontrol kaybı hissi - Korku ve kaygı 	<ul style="list-style-type: none"> - Bedensel değişimler - Yoğun cinsel duyguların gelişimi - Gençlik aşkları 	<ul style="list-style-type: none"> - Fiziksel gelişimin tamamlanması - Bedensel değişimler ile karışıklığın azalması - Kendini kontrol hissini artması - Daha iyi ve gerçekçi benlik duygusunun artması
Bilişsel Gelişim	<ul style="list-style-type: none"> - Somut düşünmenin başlaması - Hayatın şimdi ve burada yaşanması - Geleceğin şimdi olması - Gelecek için plan yapamama 	<ul style="list-style-type: none"> - Soyut düşünmenin başlaması - Bugün ve yarın arasındaki bağlantıların başlaması - Entelektüel merakın gelişmesi - Her şeyi bildiğini düşünme - Her şeye gücünün yettiğini hissetme 	<ul style="list-style-type: none"> - Yetişkin düşünmenin gelişmeye başlaması - Gelecek hedeflerin daha net ve gerçekçi olması - Soyut düşünme yeteneğinin gelişmesi
Psiko-Sosyal Gelişim	<ul style="list-style-type: none"> - "Ben normal miyim?" - "Neye benziyorum?" Sorularının sorulması - Buna hazır değilim. - Kendini tanımlamak için aile dışına yönelmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Arkadaşların aileden daha önemli hale gelmesi - Benmerkezciliğin öne çıkması - Kendi değerlerinin geliştirilmesi ve test edilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Yetişkinin benlik duygusuna ulaşma - Ortaya çıkan benliğin kabul edilmesi - Akran grubunun önemini azalması - Tutarsızlıkların daha az hale gelmesi - Ahlak ilkelerine ve vicdana dayanan iç kontrollerin daha fazla gelişmesi

Kaynak: Pawlowski ve Hamilton, 2008.

2.1.1.3. Ergenlik dönemi ile ilgili kuramsal açıklamalar.

2.1.1.3.1. *Özünü yineleme kuramı.* Hall her insanın yaşamındaki gelişiminin, evrim içindeki gelişimle tekrar edildiğini ifade etmiştir. Ergenlik döneminde sosyal sorumluluk ve hakların, farklı bireylerle ilgili endişelerin gelişiminde yeniden doğacağını belirtmiştir (Berzonsky, 2000). Hall'ın ergenlik dönemini bireyselliğin geliştiği yeniden doğuş dönemi olarak tanımlaması, önemli bir katkısı olarak belirtilmiştir. Ergen, bu dönemin stresli ve fırtınalı durumunu, kendisinin yeniden yapılanmasında kullanırsa sağlıklı bir dönem geçirmiş olacaktır (Gallatin, 1995).

Hall özünü yineleme kuramında ergenin birçok ruh hali değişiminin olduğunu bildirmiştir. Buna göre, ergen enerjik ve coşkulu durumuna karşı kayıtsız ve sıkılgan, neşeli durumuna karşı hüzünlü ve melankolik, kibirli ve övünen durumuna karşı aşağılanan ve utangaç, hassasiyet durumuna karşı vurdumduymaz, şefkatlilik durumuna karşı acımasızlık gibi birçok çelişki sergilemektedir. Dolayısıyla, ergen aşırı stres, sıkıntı ve bunalım yaşamaktadır (Adams, 2000).

2.1.1.3.2. *Psikanalitik kuram.* Psikoanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud, bireyin ergenliğinin iyi anlaşılması için çocukluk döneminin iyi bilinmesi gerektiğini ifade etmiştir (Kulaksızoğlu, 2014). Psikoanalitik kurama göre çocuk cinsel dürtülerini bastırarak, ergenlik dönemine geldiğinde stres ve bocalama yaşamaktadır. Dolayısıyla ergenlik dönemindeki çelişkiler, çocukluğun bir yansıması olarak düşünülmektedir. Freud'un kuramına göre, psikoseksüel gelişim beş aşamada ifade edilmiştir. Bunlar sırasıyla oral (Doğum-1-1,5 yaş), anal (1,5-3 yaş sonu), fallik (üç yaş civarı), latent (5-6 yaşından 12 yaşına kadar) ve genital dönem (11-13 yaşından itibaren genç yetişkinlik dönemine kadar) olarak isimlendirilmiştir (Santrock, 2012).

Freud bastırmanın en güçlü ve yaygın savunma mekanizması olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple cinsellikle ilgili erken çocukluk dönemindeki yaşantıların bastırıldığını düşünmüştür (Santrock, 2012). Freud'un kuramında ergenlik merkezi bir yer tutmamaktadır. Bununla beraber Sigmund Freud'un kızı Anna Freud çocukluk ve ergenlikteki cinsel dürtülerin farklı olduğunu savunmuştur. Çocuklar oto erotik bir doyum gösterirken, ergenlerin kişiler arası ilişkilerle biyolojik yaşamı devam ettirmeleri için üreme işlevinin olduğunu söylemiştir (Gallatin, 1980). Ayrıca A. Freud'a göre, ergenlik problemlerinde geçmiş dönemde yaşanan sevgi nesnelere

ilgisi olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber Sigmund ve Anna Freud dinamik ergenlikte, dürtülere karşı savunma mekanizmaları üzerinde durmuşlardır. Bir başka psikanalizci olan Peter Blos ise dürtülere karşı savunma mekanizmasına ek olarak gelişim süreçlerinde uyum sağlama işlevi üzerinde durmuştur (Gallatin, 1980). Blos, ergenlik sırasındaki gerilemenin savunma amaçlı olmadığını, normal, evrensel ve kaçınılmaz olduğunu değinmiştir. Aynı zamanda bu gerileme, ergenler arasında değişiklik gösterebilmektedir (Santrock, 2012). Coleman (1980), ergenlikle ilgili psikanalitik kuramı dört aşamada ele almıştır. Birincisi, ergenlikte içgüdülerin açığa çıkması ile kişilikte belirgin sorunlar açığa çıkabilmektedir. İkincisi, gerilim ve iç çatışmalara karşı psikolojik savunmalarda yetersizliği sebebiyle, uyumsuz davranışların ortaya çıkma olasılığının yüksek olmasıdır. Üçüncüsü aile gibi bağların çözülmesi önem kazanmaktadır. Son olarak ise kimlik oluşumunun gerçekleşmesidir.

2.1.1.3.3. *Psikososyal kuram.* Erikson psikososyal kuramında, bireyin sosyal gelişimini temel almaktadır. Freud'a göre kişiliğin gelişimi ilk beş yılda şekillenirken, Erikson bireyin kişilik gelişiminin yaşamı boyunca devam ettiğini savunmaktadır. Bireyin psikososyal gelişimi için, sosyal çevre faktörlerini oluşturan anne-baba, akranlar, arkadaşlar ve öğretmenlerin büyük bir önemi olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber, Erikson kişilik gelişiminde sosyal çevrenin yanı sıra, biyolojik olarak doğuştan gelen bazı özelliklerin de önemli olduğunu vurgulamıştır (Özdemir, Özdemir, Kadak, Nasıroğlu, 2012).

Erikson'un psikososyal kuramı gelişiminde kadın evrede gerçekleştiğini belirtmektedir. Her evrede bireyin yüzleşmesi gereken krizler bulunmaktadır. Bu krizler bireyin potansiyelinin güçlenmesine ve kırılganlığının artmasına sebep olmaktadır.

Bireyin yaşadığı krizleri başarılı olarak geçirmesi, gelişiminin sağlıklı olacağını göstermektedir. Erikson ergenlik döneminde kazanılması gereken temel özelliğin kimlik gelişimi olduğunu savunmaktadır (Steinberg, 2007). Erikson'a göre kimlik, tecrübenin devam etmesi için bilinçsiz bir şekilde çabalama, grup idealleri uğruna bütünleşme ve bireysel eşsizliğin bilinçli hissedilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2014).

Erikson, ergenlik döneminde ergenlerin ne olduklarını ve ne olabileceklerini anlamaya başlamadıklarını ifade etmiştir. Bu dönemde ergen “ben kimim?” sorusuna cevap aramakta, sağlıklı bir kimlik duygusuna ulaşmak ve kimlik kargaşası sorununu çözmek için çaba harcamaktadır. Ergenlikteki sorun ve bunalımları çözenin en iyi yolu ise ergenin önem verdiği ve model aldığı kişilerin tepkilerini inceleyerek, kendisi için uygun olanları kimlik gelişimi için seçmeye çalışmaktadır. Böylelikle ergenin kimlik gelişiminin başarılı bir şekilde oluşturulmasına katkı sağlanacaktır. Sonuçta ergenin kişiliğinde bir bütünlük sağlanarak kimlik kazanımını gerçekleştirmiş olacaktır (Santrock, 2012).

2.1.1.3.4. Bilişsel gelişim kuramı. Bilişsel gelişim kuramının öncülerinden Piaget, bilişsel gelişimi dört evrede tanımlamıştır. Bunlar, duyuşsal motor dönem (0-2 yaş arası), işlem öncesi dönem (2-7 yaş arası), somut işlemler dönemi (7-11 yaş arası) ve soyut işlemler dönemi (11 yaş üstü) olarak isimlendirilmektedir. Soyut işlemler döneminde ergenlerin düşünme ve değerlendirme yeteneklerinin geliştiğini vurgulamıştır. Bu dönemde ergen dünyadaki farklılıkları anlamaya ve adalet, ahlak gibi kavramları düşünmeye başlamaktadır. Ergen somut işlemler üstüne soyut kazanımları da eklediğinde karmaşık problemleri çözebilmekte, varsayımlar kurabilmekte, mantıksal sonuçlar elde edebilmekte ve kuramlar geliştirebilmektedir. Kuramları farklı değişkenler açısından ele alarak, gerçeği bilimsel olarak keşfetmektedir. Bununla beraber, birçok veriyi toplayarak tümevarımsal stratejilerini kullanabilmektedir. Bu dönemde ergenler geleceklerini düşünmeye başlamakta ve ona göre hayaller kurup planlar yapabilmektedir. Ayrıca ebeveynlerini kendilerince ideal ebeveyn ile karşılaştırabilmektedir (Piaget, 1972).

Bilişsel gelişim kuramında organizasyon ve uyum iki temel süreç olarak ifade edilmektedir. Ergen, gözlemlerini ve deneyimlerini organize etmekte ve çevreye uyum sağlamaya çabalamaktadır. (Miller, 2002). Soyut işlemler döneminde ergen benmerkezciliği karşıya çıkmaktadır. Benmerkezcilik hayali seyirci ve kişisel söylemler olarak nitelikler taşımaktadır (Alberts, Elkind ve Ginsberg, 2007). Ergenler bu dönemde çevresindeki bireylerin, onların görünümü, davranışı ve düşünceleriyle sürekli bir şekilde ilgilendiğini sanmaktadır. Dolayısıyla hayali seyircilere karşı gösteri yaptıklarını düşünebilmektedir. Herkes tarafından seyredildiğini düşünen

ergen, çevreye uyum sağlayabilmektedir (Dolgin, 2014). Benmerkezciliğin diğer kısmını oluşturan kişisel söylence ise ergenin kendi deneyimlerinin mükemmel olduğunu düşünmesidir. Hayali seyircilere sahip olan ve diğer bireylerden daha önemli olduğunu düşünen ergen kendini eşsiz hissetmektedir (Alberts vd., 2007).

2.1.1.3.5. Alan kuramı. Lewin'in geliştirmiş olduğu alan kuramında, coğrafi benzeşmelerden yararlanılmaktadır. Lewin, davranışın bireyin çevresi ile etkileşiminden kaynaklandığını belirtmektedir. Yaş, cinsiyet, zekâ ve yetenekler de ailenin, arkadaşların kısaca ergenin yaşadığı çevreden oluşan çevresel faktörlerden etkilendiği ifade edilmiştir. Bu faktörler ergenin yaşam alanını oluşturmakta ve yaşam alanında ergen kendisine değişik hedefler belirlemektedir (Kulaksızoğlu, 2014).

Birey, yavaş değişimler yaşarsa uyum sorunu yaşamazken, çok hızlı değişimler yaşadığında oldukça stresli bir dönemle karşı karşıya kalmaktadır. Ergenlik dönemindeki ergen hızlı bir şekilde fiziksel değişime maruz kalmakta ve çevresinden birçok talep ve beklenti ile karşılaşmaktadır (Kulaksızoğlu, 2014). Ergen çevrenin etkisiyle ne çocuk gibi ne de yetişkin gibi davranışlar gösterebilmektedir. Dolayısıyla bu durum ergenin büyük bir stres altında yaşamasına neden olmaktadır (Gallatin, 1995).

2.1.1.3.6. Kişiler arası ilişkiler kuramı. Sullivan (1953), kişilerarası ihtiyaçların gerekliliğinin cinsellikten daha önemli olduğunu belirtmiştir. İnsanın her şeyden önce aradığı ihtiyacın güvenlik olduğunu ifade etmiştir. Güvenlik ihtiyacı "endişeden arınmış olma" olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2014). Sullivan (1953) güvenlik ihtiyacının bebeklikten başlayıp, ergenlik dönemi boyunca devam ettiğini belirtmiştir (Akt: Steinberg, 2007).

Güvenlik ihtiyaçları; bebeklikte temas, erken çocuklukta yetişkin desteği, orta çocuklukta arkadaş kabulü, ön ergenlikte yakınlık, ergenliğin ilk yıllarında karşı cinsle arkadaş olma, ergenliğin son yıllarında ise toplumun içerisinde bir yer teşkil etme ihtiyacı olarak sıralanmaktadır. Sullivan'a göre ergen farklı birçok şekilde yakın ilişkiler kurmaktadır (Akt: Steinberg, 2007).

Sullivan (1953) endişenin oluşmasının kişilerarası ilişkileri etkilediğini bildirmiştir. Bebeğin hayatta kalması için etrafındaki insanlarla iletişim kurması gerekmektedir. Dolayısıyla zorunlu fizyolojik ihtiyaçları kişilerarası ihtiyaçlara dönüşmektedir. Ayrıca bebeğin başkalarına bağımlılığı o kadar fazladır ki, çevresinde yer alan kişilerin ruh haline ve onların bebeğe olan tutumlarına karşı duyarlılık kazanmaktadır. Annesinin onu kucağına alış şeklinden dahi, yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu kavrayacak ve endişe duygusu ile tanışmış olacaktır. Sonuçta bebek, bu davranışlara göre tepki vermeye alışacaktır. Sullivan (1953) ergenlik dönemini ise cehennem hayatı olarak tanımlamaktadır. Bunun sebebinin, kültürel yapıdan, gençlerin karşı cins konusunda yeterince bilgilendirilmemesinden, hatta karşı cinsten uzak durmasından kaynaklandığını ifade etmiştir (Akt: Kulaksızoğlu, 2014).

2.1.1.3.7. *Sosyal öğrenme kuramı.* Sosyal öğrenme kuramı, yeni davranışların öğrenilmesinde sosyal bir ortama ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Bu ortamda ergenler davranışlarını gözlemlemekte ve öğrenebilmektedir. Sosyal öğrenme kuramcılarının öncülerinden A. Bandura (2001)'ya göre, öğrenmenin büyük bir kısmını gözlem yapmak ve sosyal çevrelerindeki modelleri taklit etmek oluşturmaktadır. Dolayısıyla gözlem ve model alma öğrenme için oldukça önemlidir (Bandura, 2001).

Bandura (2001), ergenlik döneminin bunalımlı bir süreç olduğuna karşı çıkmaktadır. Bandura (2001) ergenin düzenli, sevecen ve istikrarlı bir aileden gelmesi ile bu dönemi rahat geçireceğini belirtmiştir. Sonuçta bu ergenler iyi bir şekilde sosyalleşerek, geleneklerine uygun olarak davranmaktadır. Ergenlik döneminde bunalım yaşayanlarının sosyalleşmemiş olanlar olduğunu bildirmiştir.

Bunalım yaşayan gençlerin ailelerinin onlara uygun eğitim vermediğini ifade etmiştir (Kulaksızoğlu, 2014). Bu sebeple, sosyal öğrenme kuramında ebeveynlerin en önemli role sahip olduğu ve model alındığı bilinmektedir. Ebeveynlerden sonra ise önemli olan kişiler arasında kardeşler, akranlar ve arkadaşlar bulunmaktadır. Bununla beraber, ergenlerin model aldıkları davranışların hepsi olumlu olmamaktadır. Ergene olumlu davranışlarında, çevresindeki kişilerin olumlu bir şekilde geri bildirim vermesi, ergenin bu davranışların tekrar etme ihtimalini artırmaktadır (Bandura, 2001).

2.1.2. Yılmazlık.

2.1.2.1. *Yılmazlık kavramı ve tanımları.* Yılmazlık kavramının temeli, Horatio

Alger tarafından 19. yüzyılın sonlarında yazılan hikâye ve kitaplardaki kahramanlık hikâyelerine dayanmaktadır (Rigsby, 1994). Yılmazlık ile ilgili birçok tanımın birbirine benzemesine rağmen, evrensel olarak kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Masten (1994) yılmazlık kavramını, riskli ve zorlu şartlarda bireylerin göstermiş oldukları içsel ve dışsal uyum olarak ifade etmiştir. Yılmazlık, bireylerin biyolojik, psikolojik ve çevresel tehlikelere karşı zorlandıkları durumlarda başarılı bir şekilde toparlanabilmesi (Cowen, 1991), hatta beklenmedik olumlu başarılar elde etmesi, sıra dışı şartlara ve durumlara uyum sağlama becerisi (Fraser, Richman ve Galinsky, 1999), bireyin ek korunmasını ve başa çıkma becerilerini kazandığı bir süreç (Richardson, Neiger, Jensen ve Kumpfer, 1990) olarak da tanımlanmaktadır. Dolayısıyla hayatında acı ve kaybetme duygusu gibi önemli zorlukları yaşamış birey, benzer problemlerle karşılaşan kişileri daha iyi anlamakta ve empati kurabilmektedir. Yeni bir kriz durumu ile karşılaşınca da bakış açısını genişletebilmekte ve farklı başa çıkma becerileri geliştirebilmektedir. (Schaefer ve Moos, 1998).

Flach (1997) yılmazlığı bireyin zorluklarla karşılaştığı zaman dengesinin bozulması ve takibinde yeniden uyum sağlama döngüsü için ihtiyaç duyulan güç olarak ifade etmektedir. Gordon (1995) ise yılmazlığı zorluk ya da engellere karşı bireyin becerisinin artması, olgunlaşması ve gelişme kabiliyetinin artması olarak açıklarken McCord (1994), bireyin değişen koşullar altında vermiş olduğu tepkinin değişkenlik derecesi olarak ifade etmektedir. Liddle (1994) ise yılmazlığı organizmanın ve çevrenin tepkisi ile başa çıkma mekanizmalarının birleşimi olduğuna inanmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda yılmazlık, bireyin riskli durum karşısında tepkisinin değiştiği ve hayatının önemli dönüş noktalarına etki ettiğini düşünmekte ve bunlara koruyucu mekanizmalar ya da dayanıksızlık olarak da ifade etmektedir.

Werner ve Smith (1982) de yılmazlığı, “koruyucu faktörler” kavramı içerisine dâhil etmiştir. Onlara göre yılmazlık risk faktörlerine karşı verilen pozitif karşılıktır. Yılmaz bireylerin stresli bir çevrede ayakta kalan, şefkatli ve güvenilir olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla yılmaz birey dış kaynaklı stres ve incitici olayların meydana getirdiği içsel stresle baş edebilmektedir.

Gelişimsel ve dinamik bir süreç olan yılmazlık, bireyin çevresindekilerle etkileşimi sonucunda açığa çıkmaktadır. Birey bu süreçte içsel ve dışsal kaynakları kullanarak zorluklar karşısında uyum sağlayabilecektir (Thompson, 2006). Bu sebeple yılmazlık, bireyin öznel gelişim süreci ve kültürel sisteminden ayrılamamaktadır. Yılmazlık, oldukça sıkıntılı bir süreç olmasına rağmen, bireyin gelişimi için uyumlu ve strese karşı dayanıklı bir kişilik özelliği olarak görülebilmektedir (Ahern, Ark ve Byers, 2008).

Yılmazlık ile ilgili tüm tanımlar ele alındığında, yılmazlığın iki ögeden oluştuğu görülmüştür. Bunlardan birincisinin tehdit ya da zorluk gibi olumsuz bir duruma maruz kalmak, ikincisinin ise bu olumsuz durumlara rağmen ayakta kalabilmek ve uyum sağlayabilmek olduğu görülmektedir (Rutter, 2006). Bu durumda yılmazlığın iki ögenin birbiriyle ilişkisinden meydana geldiği ve bireyin yılmazlık özelliğine sahip olduğunun görülebilmesi için olumsuz bir yaşam olayı ile karşılaşması ve bu olayla başa çıkabilmesi gerektiği düşünülmüştür (Kurt, 2013).

Literatürde yılmazlığın, üç temel yılmazlık olgusunun tanımlanmasında kullanıldığı belirtilmiştir (Masten, Best ve Garnezy, 1990). Buna göre:

1. Bireylerin yüksek risk altında olmalarına rağmen, zorlukların üstesinden gelen ve kendisinden beklenenden daha fazla gelişim göstermiş olma özelliğidir. Olumsuz ve zor şartlarda yetişen bu bireylerin, başarılı sonuçlara ulaştığı görülmüştür.
2. Stres altında yaşayan bireyin hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmesidir. Bu olgudaki temel stres faktörleri içerisinde boşanma ve aile içi çatışma gibi faktörler yer almaktadır. Bu türden araştırmalarda farklı stresörlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisi ve çocuklar üzerinde sebep olabilecek olumsuz etkileri azaltan ya da arttıran faktörler incelenmektedir.
3. Anne, baba veya kardeşin ölümünden sonra meydana gelen travmayı atlatan bireylerin özellikleri ve farklılıklarının çalışılmasıdır. Bireylerin bu streslerden az da olsa etkilenmesi normaldir. Burada önemli olan bireyin stresle baş edebilecek güce ve yeteneğe sahip olmasıdır. Stres veya travmatik durumların öncesinde tedbirleri alması gerekmektedir.

Yılmazlığın doğuştan ya da çevresel nedenlerden olduğu ile ilgili farklı çalışmalar mevcuttur. Ricardson (2002) yılmazlığın doğuştan gelen bir yetenek olduğunu savunurken, Robinson (2000) kalıtsal olmadığını ve bireyin karşılaştığı sorunlar karşısında öğrenilen bir tepki olduğunu ileri sürmüştür. Luthar (2005) da yılmazlığın kişiye özgü olmadığını ve bireyin zor koşullara göstermiş olduğu uyum olduğunu ifade ederek yılmazlığın zamanla değişebilecek olduğunu savunmaktadır.

Masten (2001) ise yılmazlığın her bireyde doğuştan var olduğunu ancak çevresinden alacağı destek ve bakım ile geliştirebileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca, yılmazlığın doğuştan gelmenin yanı sıra sonradan öğrenilen bir süreç olduğu da düşünülmektedir. Dolayısıyla bazı bireylerin yılmazlığa katkısı bulunan sosyal ya da genetik eğilimlere sahip olmalarına rağmen, yılmaz bireylerin birçok özelliğinin normal bireylerce kazanılabilir ve geliştirilebilir olduğu bildirilmiştir (Öğülmüş, 2001).

2.1.2.2. Yılmazlığa etki eden faktörler.

2.1.2.2.1. Risk faktörleri. Risk zorluk, sıkıntı gibi olumsuz bir sonucun meydana gelme olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Richardson vd., 1990). Risk faktörleri ise ortaya çıkan bu olumsuz durumun olasılığının artması ya da problemin sürmesine neden olan etkiler olarak ifade edilmektedir (Kirby ve Fraser, 1997).

Risk faktörleri biyolojik, genetik, psikolojik, sosyokültürel ve demografik koşullar vb. özellikleri içerebilmektedir (Masten vd., 1990). Aynı zamanda risk faktörleri hem bireysel (içsel) hem de dışsal (ailesel, çevresel) olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır. İçsel risk faktörler; prematüre doğum, olumsuz yaşam deneyimi, kronik hastalık, okul problemi, akademik başarısızlık, düşük zekâ düzeyi, dikkat eksikliği ve erken yaşta anne olma gibi faktörler yer almaktadır. Dışsal risk faktörler; aile içi çatışmalar, ailenin sosyal sınıfı, kalabalık aile, anne babanın ayrı yaşaması, aile içi iletişim sorunu, anne veya babayı erken kaybetme, aşırı fakirlik, işsizlik, stresli yaşantı, çocuk ihmal ve istismarı, arkadaş reddi yer almaktadır (Bradley vd., 1994; Masten vd., 1990; Werner ve Smith, 1982).

Risk faktörlerinin getirdiği zorluklara maruz kalan birey, birçok olumsuzlukla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla bireyin risk faktörlerinden aile, akran, okul ve toplum, bireydeki yılmazlığı geliştirebilecektir. Bununla beraber, bazı araştırmalarda risk

faktörlerinin yılmazlık için gerekli olduğu görülmüştür (Masten vd., 1990). Sipahioğlu ve Yılmaz (2012), yaptığı araştırmada aile ile birlikte yaşamak, okul türü, cinsiyet gibi risk faktörlerinin olumsuz etkilerinin kontrol edilmesi de yılmazlığı geliştirdiği görülmüştür.

2.1.2.2.2. Koruyucu faktörler. Koruyucu faktörler, risk faktörlerinin olumsuz etkilerini azaltmak ya da gidermek için gerekli davranış ve beceriler olarak tanımlanmaktadır (Beauvais ve Oetting, 1999). Koruyucu faktörler ile birey sıkıntı, güçlük ve sorunlarını aşabildiği için bireyin yeterlilik, başarı ve uyum süreci gelişebilmektedir (Martin, 2002).

Koruyucu faktörler bireysel, çevresel ya da her ikisinin birleşiminden kaynaklanmaktadır (Greene ve Conrad, 2002). Bireyin hayatındaki koruyucu faktörlerin fazla olması yılmazlığının fazlalığını göstermektedir. Dolayısıyla, yılmazlık için gerekli özelliklerin öğrenilmesi ve geliştirilmesinde aile, okul, akran gibi sistemler tarafından desteklenmesinin büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir (Haynes, 2005).

Koruyucu faktörler içsel (bireysel) ve dışsal (çevresel) olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.1.2.2.2.1. İçsel (bireysel) koruyucu faktörler. İçsel koruyucu faktörler, bireyin kendi özellikleridir. Bu faktörler bireyin karakteristik özellikleri olmasının yanı sıra, birey içsel koruyucu faktörlerle yılmazlığını geliştirmekte ve risk faktörlerine karşı koruma oluşturmaktadır. Birey, bu karakteristik özellikleri ile birçok zorluk ve meydan okumaya karşı başarılı bir şekilde uyum sağlamaktadır (Masten, 1994). İçsel koruyucu faktörler, duruma ve yaşam şartlarına göre gelişim gösterebilmektedir (Steward, Reid ve Mangham, 1997).

Yılmazlıkla ilgili olduğu belirlenen bireysel faktörler; mizaç, iç kontrol odağı, benlik saygısı, öz-yeterlik, öz farkındalık, özerklik, iyimserlik, umut, sosyal yeterlik, problem çözme becerisine sahip olmak şeklinde sıralanabilmektedir (Benard, 1991; Masten, 1994). Bu özelliklerden en yaygın olarak kullanılanların açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir.

Mizaç; uyum sağlama, etkinlik seviyesi, model geliştirme gibi birçok nitelikten oluşmaktadır (Kirby ve Fraser, 1997). Bakıcılarından olumlu tepkiler alan uyumlu, cana yakın, sevecen ve iyi huylu bebekler, olumlu mizaçları ile çocukluk ve ergenlik döneminde karşılaştıkları riskli koşullarda daha kolay bir şekilde yılmazlık geliştirebilmektedir (Werner ve Smith, 1982). Zor mizaçla karşılaşan ergenler ise eleştirme, öfke, ebeveyn düşmanlığı gibi olumsuz yönde davranışlar gösterebilmekte ve yılmazlık düzeyleri olumsuz şekilde etkilenmektedir. (Rutter, 1990).

Yılmazlığın öğelerinden bir diğerini iç kontrol odağı oluşturmaktadır. İç kontrol odağı bireyin yaşamında karşılaştığı olayların şans, kader gibi dış güçler haricinde, kendisinin çaba ve kontrolü altında şekillendiği inancı olarak ifade edilmektedir. Araştırmalarda yılmaz ergenlerin daha fazla iç kontrol odağına yöneldikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda iç kontrol odağına yönelen yılmaz ergenler akademik olarak daha başarılı, toplumsal olarak daha aktif olduğu görülmüştür (Luthar, 1991; Werner ve Smith, 1982).

Benlik saygısı, bireyin kendini değerli bulması, saygı duyması, onaylaması olarak ifade edilebilmektedir. Kurt (2013), benlik saygısı yüksek olan bireyler, başkaları ile kendilerini kıyaslamadan, kendilerine özgü standartlar oluşturmaktadır. Bu bireylerin güçlerinin kaynağı içsel, benlik saygısı düşük bireylerin güçleri ise dışsal kaynaklara bağlıdır. Benlik saygısı düşük olan bireyler başarılarını ve başarısızlıklarını dış kaynaklara bağlamaktadır. Dolayısıyla bunlar farklı denemelerden kaçmakta ve amaçlarını belirlemede garanti olması açısından en kolay yolu seçmektedirler. Yılmaz kişiliği olan bireylerin benlik saygısının yüksek olduğu belirlenmiştir (Miller, 2002).

Bandura (1977), öz-yeterlik kişinin kendisine verilen işin üstesinden gelebilmesi ve başarabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Öz-yeterlilik, yüksek olması, başarabilmeye inancı ve kişisel doyumunu artırmaktadır (Werner ve Smith, 1982). Böyle kişiler kararlı olmakta ve herhangi kötü bir durum sonrasında dahi öz-yeterlik duygusunu hızlı bir şekilde tamir edebilmektedir. Bandura (1977), düşük öz-yeterlilik gösteren bireyler ise zor işlerden kaçır, çaba göstermez ve hemen vazgeçebilme özelliğine sahiptir Yılmaz özelliği yüksek çocukların, sonraki dönemlerde öz-yeterlik duygularının yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir (Werner ve Smith, 1982).

İyimserlik de yılmazlığa eşlik etmekte olan farklı bir iç faktördür. İyimser birey, gelecekte iyi şeyler olacağına inanmakta ve olumlu beklentiler içerisinde

yaşamaktadır. İyimserlik, bireyi korumakta ve uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. İyimser birey olumsuz bir durumla karşılaştığında dahi yılmadan, yaşantısına iyimser açıdan bakabilmektedir (Aspinwall, Richter ve Hoffman, 2001).

Bireyin yılmazlığı kazanabilmesi için koruyucu faktörlerden sadece bir tanesine bile sahip olmasının yeterli olduğu düşünülmektedir (Rutter, 1985). Yılmazlıkla ilgili içsel faktörlerin insanların birçoğunda az ya da çok bulunduğu, geliştirilebildiği, olumsuz şartlardan bireyi kurtardığı, insanlarla iyi iletişim kurmayı sağladığı, sorunların çözümüne yardım ettiği, iletişim kurma kabiliyetini geliştirdiği bilinmektedir. Bireyin içsel faktörlerin gelişiminde ise ebeveynlere, öğretmenlere, danışmanlara, liderlere ve okullara oldukça fazla sorumluluk düşmektedir.

2.1.2.2.2.2. *Dışsal (çevresel) koruyucu faktörler.* Dışsal koruyucu faktörler bireyin hayatında temel olarak aile, okul ve toplum olmak üzere üç sistem altında ele alınabilmektedir. Ailedeki koruyucu faktörlerin açık bir şekilde bireyin bebeklik, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gördüğü ilgi ve desteklerle ilgili olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin yeterli ve tutarlı bir rol model olmasının, çocuklarına farklı beceriler kazandırmak için zaman ayırmasının, zorlayıcı ve baskılayıcı tutumlar göstermemesinin ve rehberlik etmesinin oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (West ve Farrington, 1973). Ailede koruyucu faktörler; olumlu aile değerlerinin çocuğa verilmesi, olumlu etkileşim ve iletişimin daimî hale getirilmesi, esnek aile modeli ile çocukların kontrolünün sağlanmasıdır. Ayrıca çocuğun ailesiyle ilişkisini ve yılmazlığını geliştiren aile yapısının bazı özellikleri bulunmaktadır (Anderson, 1994). Bunlar:

- Çocuk ebeveynlerinden biriyle sürekli ve yakın bir ilişki içerisinde bulunmalı,
- Aile üyeleri psikolojik ve fiziksel olarak varlıklarını hissettirmeli,
- Aile içinde sıcak yaklaşımlarla beraber ciddi eleştirilerin bulunması olarak sıralanmaktadır.

Sosyal bağlılık ile ilgili araştırmalarda okul gibi kurumların çocukların bağlanmasına yardım ettiği görülmüştür. Dolayısıyla bu kurumlar çocukların davranışlarını büyük bir şekilde etkilemektedir. Sosyal bağlılık kuran çocuk, olumlu değerler kazanmayı öğrenebilecek, olumsuz riskleri tanıyabilecek ve duruma göre bunlara karşı yeteneğe sahip olarak kaçınabilecektir (Greenfield, Raeff ve Quiroz 1996). Ayrıca çocuk

uyumsuz bir aile ortamında yetişmiş olsa dahi, kendisine ilgi ve destek gösteren öğretmenleri olduğunda, akademik başarıya ulaşabilecektir. Ergenlerin yılmazlık düzeyleri de artmaktadır (Rutter, 1984).

Bireylerin yılmazlığına etki eden bu koruyucu faktörler maddi, manevi, duygusal, sosyal, fiziksel açıdan pek çok destek sağlamaktadır. Araştırmalar, yılmaz bireylerin, aileleri dışında öğretmen, yetişkin aile dostu, din görevlisi gibi pek çok danışmanı olduğunu göstermiştir. Ayrıca, akranlarınca kabul edilme duygusu ve arkadaş desteği de bireylerin yılmazlığı için oldukça önemlidir (Werner ve Smith, 1982).

2.1.2.2.3. *Olumlu sonuçlar.* Koruyucu ve risk faktörleri her birey için aynı etkiyi göstermeyebilir. Bu sebeple olumlu sonuçlar görülmesi oldukça önemlidir. Olumlu sonuçlar, risk faktörlerinin etkisine rağmen, bireyin başarılı, dengeli ve sağlıklı olmasını içeren durumlar olarak tanımlanabilmektedir. Aynı zamanda, risk ile karşılaşan bireyin, kendisinden beklenilenden daha iyi uyum sağlaması olarak da ifade edilmektedir (Luthar, 2005).

Yılmazlıkla ilgili araştırmalarda riskin tanımının yeterli olmadığı, sosyal ve akademik alanda yeterlik gibi olumlu sonuçların da önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yeterlik, çevresel şartlarda, bireyin gelişim aşamalarını sağlıklı olarak devam ettirebilmesi için sağlıklı ve etkin bir şekilde bir uyum sağlaması olarak ifade edilmektedir (Masten ve Coatsworth, 1998). Yılmazlık ile ilgili çalışmalarda yeterlik veya olumlu sonuçların tanımlanması için farklı ölçütlerin kullanılabildiği belirlenmiştir. Bu ölçütler içerisinde;

- Sosyal ve akademik başarı,
- Gelişimsel görevlerin yerine getirilmesi,
- Psikolojik sağlık,
- Mutlu ve dengeli olma,
- Yakın arkadaşlıklar,
- Arkadaşları tarafından kabullenilme,
- Okula devam,
- Suç teşkil eden davranışlardan uzakta durulma,
- Kurallara uyma,
- İyilik durumu,

- Ders harici etkinlikler,
- Uygun spor,
- Toplum hizmeti gibi değişkenler yer almaktadır (Masten ve Reed, 2002).

Yılmazlıkla ilgili araştırmalarda, bu değişkenler kullanılarak birçok çalışma yapılmıştır. Aile ve kültürel-tarihsel aının yardımıyla şekillenen gelişim görevleri, kltrlr arasında farklılık göstermesine rağmen, bu görevlerin bütün kltrlrce kabul gören toplumsal amaç ve insan yeteneklerine bağlı olduğu bilinmektedir (Masten ve Reed, 2002). Dolayısıyla ergenlik döneminde, yılmazlık göstergelerinin akademik başarı, akranlar arasındaki ilişkilerdeki sosyal yeterlik ve sosyal yönden uygun davranışların olabileceği belirlenmiştir (Masten ve Coatsworth, 1998). Çünkü ergenin çevresinin olanakların azlığı ve kültür seviyesinin düşüklüğü, akademik anlamdaki beklentileri düşürmektedir (Cappella ve Rhona, 2001).

Akran ilişkilerindeki sosyal yeterlik, farklı bireylerle iyi geçinme, oyunun başlatılmasına katkıda bulunma, oyun içerisinde yer alma ve akranlarıyla bir sorun meydana geldiğinde sorun çözme gibi etkileşimleri içermektedir (Diener ve Kim, 2004). Ayrıca, akran ilişkileri sadece, ergenlikteki sosyal yeterlik olarak ele alınmayıp, bu ilişkilerdeki yeterlik ve uyumun bireyin gelecek yaşamına da yn vereceği belirtilmiştir (Masten ve Coatsworth, 1998).

Ergenlik döneminde sosyal ve duygusal işlevin, bireyin akranlarınca kabul edilmesi, popüler olması, IQ seviyesinin yüksek olması ve akademik başarısının olumlu açıdan iyi olması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir (Milgram ve Palti, 1993).

Çocukluk döneminde arkadaşlık ilişkileri önemli olsa da ergenlik döneminde daha fazla önem kazanmaktadır (Hortaçsu, 2003). Ergenler okulda ya da okul dışında ki zamanlarını genellikle akranlarıyla geçirmektedir. Akranlarla birlikte hareket etme ve ortak davranış gerçekleştirme eğilimi göstermektedirler. Anne baba ve akran ilişkilerini bir arada inceleyen araştırma nadiren bulunmaktadır ve genel olarak anne babayla olumlu ilişkileri olan ergenlerin akranlarıyla da olumlu ilişkiler kurdukları belirtilmektedir (Hortaçsu, 2003).

2.1.2.3. Yılmaz bireylerin zellikleri. Yılmazlıkla ilgili, literatürde pek çok özellik yer almaktadır. Bunlar arasında sosyal yetkinlik, benlik saygısı, yaşam

doyumunu, umut, öz yeterlilik, iyimserlik, empati, uyum gibi birçok özellik bulunmaktadır. Dolayısıyla, araştırmacılar tarafından yılmaz bireylerin özellikleri belirlenirken farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Flach (1997), yılmaz bireylerin özelliklerini; yüksek özsaygıya sahip, düşüncelerinde ve davranışlarında bağımsız, insanlarla etkileşime giren ve birçok yakın arkadaşı olan, yüksek bir şekilde kişisel disiplini ve sorumluluk duygusu olan, yeniliklere açık, özel yeteneklerini tanıyan ve geliştiren, hayal kuran, empatik ilişki kurabilen, mizah anlayışı yüksek, geniş bir ilgi alanı olan, stres toleransı yüksek, felsefi çerçeveye sahip ve yaşama bağlı olarak sıralamıştır.

Krovetz (1999), yılmaz bireylerin özelliklerini dört maddede incelemiştir. Bunlar;

- Sosyal Yetkinlik: Diğer insanlarla olumlu tepkiler oluşturma yeteneğidir. Böylelikle çocuk akranlarıyla ve yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurabilecektir.
- Özerklik: Bireyin kimlik sahibi olması, bağımsız bir şekilde davranabilmesi ve çevresinde kontrol kurmaya meyiletme yeteneğidir.
- Problem Çözme Becerisi: Bireyin başkalarından yardım istemesi ve olayları kontrolü altında planlama yeteneğidir.
- Amaçlara Sahip Olunması ve Gelecek: Belirli amaçlara, eğitimsel anlamda beklentilere, umuda ve güzel bir geleceğe sahip olma isteğidir.

Norman (2000) yılmaz bireyin; öz yeterliliğe sahip, çevresini gerçekçi olarak değerlendiren, sosyal sorunlarını çözen, pozitif, empatik, keskin mizah anlayışlı, yüksek yeterlikte ve görev duygusunun bilincinde olan kişisel özelliklerinin olduğunu bildirmiştir. Ünüvar (2012) yılmazlık düzeyi yüksek bireyler hem çevredeki güçlüklerle etkili biçimde başa çıkmakta hem de içsel bütünlüklerini korumayı başardığını ifade etmiştir. Yılmaz bireyler problemlere doğru ve uygun çözümler bulmakta, doğru yargılamakta ve probleme yönelik başa çıkma stratejilerini kullanmaktadırlar (Ünüvar, 2012).

Haynes (2005), yılmaz gençlerin sosyal, bilişsel ve duygusal karakteristik özelliklerinin olduğunu ifade etmiştir. Bunlar;

- Sosyal Karakteristik Özellikler: Olumlu ilişkilerin kurulması, etkin iletişim becerileri ve ihtiyaç duyulduğunda yardım isteme yeteneklerini içermektedir.

- Bilişsel Karakteristik Özellikler: Başarı motivasyonunun yüksek, geleceğin planlandığı ve içten denetimliliğin yer aldığı özellikleri içermektedir.
- Duygusal Karakteristik Özellikler: Öz-yeterlilik, benlik saygısı ve özgüvenin yüksek olduğu, kendini tanıdığı, hayal kırıklılığının üstesinden geldiği, duygularının farkında olduğu ve farklı durumlara karşı uyum gösterebilen yetenekleri içermektedir.

Yılmaz bireylerin sosyal, bilişsel ve duygusal alanlara ilişkin; empati kuran, özyeterliliğe sahip, gerçekçi bir şekilde değerlendiren, yüksek benlik saygısına sahip, amaçları bulunan, keskin mizah anlayışı olan, sosyal problemleri çözme yeteneği olan, sorunlarla başa çıkma becerisi olan, geleceği yönelik planlar yapan ve yüksek başarı motivasyonu olan gibi birçok özelliğinin ortak olduğu görülmektedir. Ayrıca, iyimserlik ve dürüstlük yılmaz bireylerin karakter özellikleri arasında yer almaktadır. Bununla beraber, yılmazlığı değerlendirmek çok da kolay olmamaktadır. Ancak, yılmazlığın seviyelerini ölçmek için pek çok kontrol listesinin tasarlandığı bilinmektedir. Bunlar içerisinde 15 maddelik “Uluslararası Yılmazlık Projesi” yılmazlığın gençlerdeki kontrolünde kullanılmaktadır (Daniel ve Wassell, 2002).

2.1.2.3.1. *Yılmaz gençlerin özellikleri.*

- Kendisini kayıtsız bir şekilde seven birine sahiptir.
- Problemleri ve duygularını konuşabileceği kendisinden yaşça büyük ve ailesi haricinde birine sahiptir.
- Kendi başına yaptıklarından dolayı övgü almaktadır.
- İhtiyacı olduğunda ailesinden destek isteyebilmektedir.
- Bu gencin model aldığı birisi bulunmaktadır.
- Olumsuz durumlarla karşılaştığında üstesinden geleceğine inanmaktadır.
- Bireylerin ondan hoşlanmasını sağlayacak işler yapmaktadır.
- Güce görüldüğünden çok fazla bir şekilde inanmaktadır.
- Yeni şeyler denemek istemektedir.
- Uğraştığı şeyleri başarmaktan mutluluk duymaktadır.
- Kendinden memnundur.
- Göreve odaklanabilmektedir.
- Mizah anlayışına sahiptir.

- Yapacağı işleri planlamaktadır.

2.1.2.3.2. *İç yılmazlık değişkenleri.* Yılmazlıktaki iç değişkenler öz faktörler, kişilik faktörleri veya bireysel kaynaklar olarak tanımlanır. Bu faktörlerin, bir kişinin eldeki krizi nasıl yorumladığı ve ilgilendiği üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bu faktörler, sertlik, başa çıkma kabiliyeti, bir tutarlılık duygusu, kişisel kaynakların kullanımı, bilişsel kaynaklar, tehdit değerlendirmesi ve öz yeterlilik becerilerinin içerebilir (O'Leary, 1998). Diğer iç faktörler, düşünce tarzları, tepki, eylem, olumlu benlik saygısı, etkili olma hissi ve çevresini kontrol altına alma gibi becerileri içermektedir (Beardslee, 1989).

Ayrıca iyimserlik, empati, içgörü, entelektüel yeterlilik, yönlendirme veya görev, kararlılık ve sebat gibi öz faktörler de iç faktörlerdir. Bu faktörler yılmazlığı gelişen bireylerin sahip olduğu özelliklerdendir. Birey bu özellikler sayesinde karşılaştığı sorunları çözümlenerek yılmazlığını geliştirmektedir (Ungar, 2004).

Yılmazlıkta içten denetim odaklı, problem çözme becerilerine sahip, iyi kişilerarası iletişim kurabilen, güvengen, öz saygısı yüksek, olumlu benlik tasarımına sahip, zorluklar karşısında yılmayan, pes etmeyen, mücadele eden, içsel yüklemeler yaparak kendini geliştiren, empati kurabilen kişilerdir (Gürkan, 2006, s. 18-19).

Yılmazlık ve gelişen ilgili iç değişkenleri tartışan birkaç yeni çalışma vardır. Bu çalışmalar, yılmazlıkla ilgili göreceli olarak küçük bir küresel faktörler kümesinin önemi ile aynı fikirdedir. Örneğin, aile ve toplumdaki yetkin ve bakıcı yetişkinlerle bağlantılar, bilişsel ve öz-düzenleme becerileri, öz benlik görüşleri ve çevre yılmazlığı etkileyen iç değişkenlerdendir (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000).

Diğer iç yılmazlık değişkenleri arasında kendini geliştirme, olumlu duygu, mutluluk, fiziksel, duygusal, zihinsel ve ruhsal enerjiyi içeren kişisel enerji, temel kişisel ve mesleki değerler ve kişisel etkinlikler yer almaktadır (Bonanno, 2004).

Bunlarla beraber literatürde tutarlı bulgulara göre, iyimserlik ve umut gibi özelliklere sahip ergenler hedeflerine ulaşma konusunda son derece başarılıdırlar. Ergenlerin sahip olduğu bu özellikler hedeflerini gerçekleştirmede etkili olduğu gibi yılmazlık özelliğini geliştirmede de etkili olduğu görülmektedir.

2.1.2.3.3. Dış yılmazlık değişkenleri. Araştırmacılar, bir ergenin sıkıntı karşısında yılmaz kalma kabiliyeti üzerinde etkisi olan dış değişkenleri tanımlamıştır. Tanımlanan dış değişkenlerden en çekici ve en tutarlı bulgu, yılmazlık için kritik bir bileşen olarak ilişkilerin merkezîyetini göstermektedir. Ergen birey hayatta karşılaştığı zorluklarla bazen kendisi mücadele etme yolunu seçerken, bazen çevresinden destek alabilmektedir. Ergenin dışarıdan aldığı destekle bu zorluğun üstesinden gelebilir. Böylece birey insanlarla ilişkileri sayesinde kendi yılmazlığını geliştirir (O'Leary, 1998).

Travmatik bir olay yaşayan bir ergen, başkalarından yardım almanın kolay olduğunu tespit eder; Yaşamındaki önemli kişilerin güvenebileceği ve sonucun ilgili ilişkiler anlamında olumlu bir değişiklik olabileceği. Kişi, bu ilişkilerde güvenlik duygusunun güçlenmesini yaşayabilir. Prensipte olarak, bu kişinin gelecekteki keşiflerinin daha güvenli bir temelde çalışmasına izin verir. Yılmazlıkla ilişkili dış değişkenler üzerine yapılan çalışmalara göre, literatür ilişkide olan bireysel sıkıntı için önemli bir faktör olarak ilişkilerin önemine işaret etmektedir. Desteğin bir akraba veya şefkatli bir bireyden gelip gelmediği, sosyal kaynakların yılmazlıkta kritik bir faktör olduğu açıktır (O'Leary, 1998). Bir ergenin kendini sürdürme yeteneğinin özünde, diğerleriyle yakınlığı vardır ve bazen bu ilişkiler, birisinin hayatındaki ve kendi içindeki dönüşümün ana katalizörü olarak işlev görmektedir.

Beardslee (1989) olumsuz deneyimleri en iyi ele alan bireylerin, en iyi deneyimleme dönemlerinde yakın ve kendinden emin bir ilişkiye sahip olan ve dirençli olma yeteneklerindeki ilişkilerin önemini vurgulayan bireyler olduğunu belirtmiştir. Dahası, Masten (2005) yılmazlıkla ilişkili dış değişkenleri inceledi ve yılmazlıkla ilgili benzer küçük bir küresel faktörler kümesi buldu; bu da aile ve toplumdaki yetkili bakıcı yetişkinlerle bağlantıları içeriyordu. Rutter (1987) çalışmasında, bireyler için başa çıkma becerilerini teşvik eden ve güçlendiren dış destek sistemlerinin kullanılabilirliğini, yılmazlıkla ilişkili üç geniş değişken setinden biri olarak tanımlamıştır.

2.1.2.4. Yılmazlık ile ilgili modeller. Literatürde yılmazlık ile ilgili aşağıdaki modellere yer verilmektedir.

2.1.2.4.1. *Richardson ve Kumpfer'in yılmazlık modeli.* Richardson, Kumpfer ve arkd. (1990) tarafından geliştirilmiş olan yılmazlık modeline göre bir bireyin yılmazlık özelliklerini kazanması ve davranışlarını sergilemesi için stresörlerle, karmaşık olaylarla ve risklerle karşılaşması gerekmektedir. Bu şekilde düzensizlik içerisine giren birey tekrar kendisini toparlamakta ve deneyimlerinden dersler çıkarmaktadırlar. Bireyin çıkardığı dersler ve edindiği deneyimler sayesinde daha dayanıklı hale gelmesi mümkün olmaktadır. Bireyin geliştirdiği koruyucu faktörler ve başa çıkma modelleri ise bu üstesinden gelme becerisini geliştirmektedir. Modele göre bireyin yaşı her ne olursa olsun stres içeren bir durumla karşılaştığı zaman yılmazlık süreci ortaya çıkmakta ve gelişim göstermektedir. Bu sürece 'dengeyi koruma' ya da 'yeniden bütünleşme' adı verilmektedir.

Birey herhangi bir risk etmeni ile karşılaştığında olumsuz bir sonuç oluşup oluşmayacağı koruyucu faktörlerin durumuna göre değişiklik göstermektedir. Birey böyle bir durumda çoğunlukla iç dengesini korumakla ilgilenmektedir. Eğer ki bireyin çevresel ve bireysel koruyucu faktörleri yeteri kadar gelişmiş ise herhangi bir sorunla karşılaşmadan stres ortamı atlatılabilmektedir. Bu dengede kalma haline 'olumlu stres' adı verilmektedir. Ancak birey yeteri kadar koruma altında değil ise bu durumda bozulma gözlemlenmektedir. Bu bozulma birkaç dakikalık bir süre ile sınırları olabileceği gibi yıllar süren bir süreç etkisi de yaşanabilmektedir (Henderson ve Milstein, 2003).

Bozulma hali bireyin yaşam standartlarını ve yaşama bakış açısını değiştirebilmektedir. Bozulma olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bozulmaya ani bir iş teklifi ya da duygusal bir ilişkiye başlanması gibi değişiklikler sebep olabilmektedir. Bunun yanında boşanma, acı, korku, tartışma gibi durumlar da bozulmaya sebep olan etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey bu durumlarla karşılaştığında kendisine 'şimdi ne yapacağım?' sorusunu yöneltmektedir. Böylelikle yeniden bütünleşme adı verilen süreç başlamış olacaktır (Richardson, 2002).

Birey yaşadığı olumsuz bozulma hali sonrasında dört tür yeniden bütünleşme hali yaşamaktadır. Bunlar; işlevsizlik, uyumsuzluk, iç denge ve yılmazlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Yılmazlık hali bireyin yaşadığı olumsuzluklardan sonuçlar çıkarması ve sorunlarla baş etme becerilerini geliştirmesi durumudur (Richardson, 2002).

2.1.2.4.2. *Henderson ve Milstein yılmazlık modeli.* Henderson ve Milstein tarafından geliştirilmiş olan model ‘Yılmazlık Çemberi’ olarak adlandırılmaktadır. Modele göre okullarda yılmazlığı arttırmak için altı aşamalı bir strateji modeli öngörülmektedir. Olumlu sosyal bağları arttırmak, açık ve tutarlı sınırlar koymak, yaşam becerilerini kazandırmak, ilgi ve destek sağlamak, yüksek beklentiler oluşturmak, anlamlı katılım fırsatları sağlamak modelin altı aşamasını oluşturmaktadır. Buna göre bireyin olumlu sosyal bağlar kurması ve empati, paylaşma, iş birliği gibi duygularının geliştirilmesi gerekmektedir. Okulun sınırlarını net ve açık şekilde belirlemek, bireylerin yaşam becerilerini geliştirmek, rutin işlerden farklı etkinlikler düzenlemek yılmazlığın geliştirilmesi için olumlu bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Milstein ve Henry, 2008).

2.1.2.4.3. *Telafi edici modeli.* Telafi edici yılmazlık modeli’ne göre olumlu çıktı yani risk faktörleri ile telafi edici faktörlerin bir birleşimi öngörülmektedir. Bu modelde öne sürülen olgu risk faktörleri ile telafi edici faktörlerin yılmazlık üzerinde doğrudan etkisi olduğudur. Telafi edici faktörler risk faktörünü zıt şekilde etkileyerek risk faktörünün etkisini nötrlemektedir. Telafi edici faktör ise risk faktöründen bağımsız olarak yılmazlık üzerinde etki göstermektedir (Garmezy, Masten ve Tellegen, 1984).

Bu modelde yılmazlık, riske maruz kalmayı nötrleştiren bir faktör olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle yılmazlığın, riske maruz kalmayı nötr hale getirdiği görüşü öne sürülmektedir. Risk faktörleri ve telafi edici faktörler bağımsız olarak tahmin sonuçlarına katkıda bulunmaktadır. In Werner ve Smith'in (2001) çalışmasında bulunan bazı özellikler, yılmaz etiketli ergenler için: problem çözme yönünde aktif bir yaklaşım, diğer insanların olumlu kazanmak için bir eğilim, olumlu bir yaşam görüşünü sürdürmek için inancı ise güçlü bir güvendir. Kumpfer ve Hopkins'in (1993; Aktaran Ungar, 2004) çalışmasında tanımlanan telafi edici faktörler iyimserlik, empati, içgörü, entelektüel yetkinlik, benlik saygısı, yönlendirme, misyon, kararlılık ve azimdir.

2.1.2.4.4. *Kobasa'nın arabuluculuk modeli.* Bu modele göre yılmazlık bireyin zorluk durumu aşması için kullanması gereken bir tekniktir. Yılmazlık bireyi

zorluklarla başa çıkma yolları göstermektedir. Zorluk durumundan kaçmak yerine problemlerle başa çıkma yolları aramaya çalışmaktadır. Böylelikle olumsuz sonuçlanacak bir olay olumlu bir sonuca ulaşmaktadır. Birey bu zorluk durumunu olumlu bir şekilde sonuçlandırdığı zaman kişinin yılmazlığı daha da güçlenmektedir (Akt. Bayraklı, 2010).

2.1.2.4.5. *Koruyucu faktör yılmazlık modeli.* Negatif sonuç olasılığı ile riske maruz kalma riskini azaltan koruma ve risk faktörleri arasında bir etkileşim vardır (O'Leary, 1998). Bu yılmazlık modeli gelişimsel literatürden ve sistem teorisinden kaynaklanmaktadır. Bu koruyucu faktörler olumsuz yaşam koşullarına rağmen, olumlu sonuç olarak sağlıklı kişilik özelliklerini geliştirdiğini göstermektedir (Bonanno, 2004; Ungar, 2004). Tanımlanan koruyucu faktörler arasında duygusal yönetim becerileri, kişilerarası yansıtıcı beceriler, akademik ve iş becerileri, öz saygıyı geri kazanma becerisi, planlama becerileri, yaşam becerileri ve problem çözme becerileri yer almaktadır (Ungar, 2004).

2.1.2.4.6. *Wollin ve Wollin'in yılmazlık modeli.* Wollin ve Wollin (1999) çocukluk döneminde ilaç ve uyuşturucu kullanımı, ihmal, istismar, şiddet ve anne-babanın boşanması gibi olumsuzluklar yaşayan çocuklar üzerinde araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalar sonucunda yılmazlık modellerini oluşturmuşlardır. Yazarlar (1999) oluşturmuş oldukları bu modelde, "Yedi Yılmazlık" olarak adlandırdıkları yılmazlık davranışlarını açıklamışlardır. Ve "Mücadele Etme Modeli" ile yılmazlığı açıklamaya çalışmışlardır. Bu modele göre sıkıntı ve zorluklarla karşılaşan çocuklar için iki durum söz konusudur. Çocukların karşılaştıkları bu zorluklar onları üzebilir, incitebilir ve hatta çocuklarda çok ciddi yaralar açabilir. Fakat çocuklar bu zorluklara meydan okuyabilir, yaşadığı bu durumlardan dersler çıkartabilirler. Böylelikle bu olumsuz durumların etkilerinden kurtulabilirler. Çocuğun bu zorluklar karşısında tutumu ve davranışları onun yılmazlığını oluşturmaktadır (Wollin ve Wollin, 1999).

Yazarlar "Mücadele Etme Modelini" yedi yılmazlık ilkesiyle açıklamışlardır. Bu yedi yılmazlık aşağıda açıklanmaktadır (Dessetta, Wolin ve Hefner, 2000; Wollin ve Wollin, 1999).

2.1.2.4.6.1. *İçgörü.* İçgörü sahibi insanlar yaşadıklarını ve kendilerini tarafsız bir biçimde değerlendirirler. İçgörü sahibi insanlar hayattaki zorluklardan ve sıkıntılardan kaçmazlar. Yaşadıkları durumlarla ilgili başkalarını suçlamazlar. Sorumluluklarını kendi üzerine alırlar.

2.1.2.4.6.2. *Bağımsızlık.* Bu insanlar kendilerine fiziksel ve duygusal olarak zorluk oluşturan kişilerden ve durumlardan uzak dururlar. Bağımsızlık sahibi bireyler, kendilerine baskı oluşturacak aile ve arkadaş çevrelerinden uzak dururlar.

2.1.2.4.6.3. *İlişkiler.* Birey diğer insanlarla ilişki kurmak zorundadır. Toplumdaki diğer insanlara güvenmek, yardım almalı ve yardım etmelidir. Çünkü insan toplumsal bir varlıktır. Birey diğer insanlarla olumlu ve güvene dayalı bir ilişki kurmalıdır.

2.1.2.4.6.4. *Girişim.* Girişimci insanlar karşılaştıkları zorluklarla mücadele ederek onların üstesinden gelmeye çalışırlar. Bireyler bu zorlukları fırsat olarak görürler ve üstesinden gelirler.

2.1.2.4.6.5. *Yaratıcılık.* Bu tip bireyler duygularını sanatsal olarak ifade etme konusunda başarılıdırlar. Hayal gücünü de kullanarak yeni buluş ve sanat eserleri ortaya koymaya çalışırlar.

2.1.2.4.6.6. *Mizah.* Mizah sahibi bireyler, yaşadıkları sıkıntıları fazla ciddiye almazlar. En üzücü olaylarda bile bir mizah durumu bulabilirler. Böylelikle kendi duyduğu acıları ve üzüntüleri hafifletirler.

2.1.2.4.6.7. *Ahlak.* Bu tip bireyler diğer insanlarla olan ilişkileri de iyi ve adil bir şekilde davranmaya çalışırlar. Ayrıca bu bireyler vicdanının sesini dinleyerek iyi olanı yapmaya çalışır ve böyle yaptığı için hayata daha olumlu bakarlar (Wollin ve Wollin, 1999).

2.1.2.4.7. *Benard ve Marshall'in yılmazlık modeli.* Benard ve Marshall (1995; akt: Marshall, 2004), yılmazlıkla ilgili birçok teorik çalışmalar yapmışlardır. Daha sonra yaptıkları teorik çalışmaları toplumda ve okullarda uygulamak için genel bir çerçeve oluşturmuşlardır. Bu model inanç, güçlendirici koşullar, stratejiler, olumlu gelişimsel sonuçlar ve sosyal etkiler olmak üzere beş temel kavramdan oluşmaktadır. Bu kavramları şöyle açıklayabiliriz (Benard ve Marshall, 1997)

2.1.2.4.7.1. *İnanç.* Bireylerin yılmazlık gücünü açığa çıkarmak için her bireyin zorluklarla mücadele edebilecek doğuştan gelen bir potansiyeli olduğunu inanmak gerekmektedir. Her çocuğun açıkça görünmese de zorluklarla mücadele edebilecek gizli bir potansiyeli vardır.

2.1.2.4.7.2. *Güçlendirici Koşullar.* Toplum, aile, okul ve birey merkezli yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuç şudur: Başarılı bir öğrenme ortamının oluşması koşullara bağlıdır. İyi ilişkiler, sevgi, şefkat ve güven oluşturur. Çocuğa katılım için fırsatlar sunmak çocuğun aidiyet ve sorumluluk duygusunu geliştirir. Eğer daha güçlendirici şartlar olursa bireyin yılmazlık güç ve kapasitesi daha kolay açığa çıkabilir.

2.1.2.4.7.3. *Stratejiler.* Yılmazlık stratejilerini uygulayacak eğitimciler ilk önce kendi yılmazlıklarını keşfetmeleri gerekmektedir. Daha sonra öğrencilerin yılmazlıklarını ortaya çıkarmak için stratejiler uygulamaları gerekmektedir. Öğretmen tüm öğrencilere iyi ilişkiler kurma, katılımı sağlayacak stratejiler uygulamanın yanında her çocuğun bireysel özelliklerine göre de stratejiler uygulamalıdır.

2.1.2.4.7.4. *Olumlu gelişimsel sonuçlar ve sosyal etkiler.* Bu aşama değerlendirme aşamasıdır. Çocuğun potansiyeline inandıktan ve uygun güçlendirici koşullardan sonra uygulanan stratejilerin bu aşamada ne kadar başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Çocuklar iletişim becerileri, empati, problem çözme, planlama gibi özellikler kazanmışsa yılmazlık stratejilerinin başarılı olduğu söylenebilir. Ayrıca şiddet ve suç gibi durumlara eğilim göstermemesi gerekmektedir.

2.1.3. Bağlanma kavramı. Bağlanma teorisi aslen ebeveynlerinden ayrılan bebeklerin yaşadığı yoğun sıkıntıyı anlamaya çalışan bir İngiliz psikanalisti olan John Bowlby (1907-1990) tarafından geliştirilmiştir. Bowlby'in ortaya koyduğu bağlanma kavramına göre çocuk ile çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan ve bakımını gören kişi ya da kişiler arasında meydana gelen, çocuğun kendisine bakımda bulunan şahıslarla etkileşim kurması, bakım üstlenen bireylere karşı yakın davranışlar sergilemesi ve bebeğin bu bireyleri yanında görmek istemesi onu aramasıyla kendini belli eden, özellikle de kaygılı, stresli durum ve zamanlarda daha belirgin olacak biçimde kendini hissettiren, şiddetli ve sürekli olan, etkisi yaşam süresince devam eden bir bağ olarak değerlendirilmektedir (Aslan ve Güven 2010, s. 183; Akdemir ve diğerleri 2009, s. 102). Bağlanma, başka bir ifadeyle çocukların bir tehlike ya da tehdide karşı savunulması, çocukların özerk bireyler olarak büyümelerine olanak sağlanması ve onların ebeveynliğe hazır hale gelmelerini sağlaması bakımından aile bireylerini birbirine bağlayan duygusal bir bağı ifade etmektedir. Gander ve Gardiner (1995) bağlanmayı, yeni doğmuş olan bebeklerde bakım üstlenen birey ya da bireyler arasında gelişen destekleyici, koruyucu, devamlı olarak gelişmekte olan eşgüdümlü bir etkileşim şeklinde tanımlamaktadır. Erwin ise bağlanmayı, çocuklardaki uyum sağlama yönlerinin desteklenerek, gelişmesini sağlamak ve türün varlığının devam ettirebilmesi adına ortaya konmuş olan bir mekanizma biçiminde ifade etmiştir (akt: Aktay, 2014).

John Bowlby, 1948 yılının başında, hastanede yatmakta olan ve ebeveynlerinden ayrı olan çocuklardaki davranışları doğal gözlemlerle takip ederek bağlanmaya dair çalışmaları başlatmıştır. İlk başlarda geleneksel psikanalitik terminolojiye dayalı olarak kuramını açıklayıp ortaya koymayı tercih etmiştir (Bretherton, 1992; akt: Özer, 2009). John Bowlby; erkek çocukların, annelerinden erken ayrılması ile suça eğilimleri arasında kuvvetli ve olumlu bir ilişkinin bulunduğunu ifade ettiği *Kırkdört Çocuk Hırsız: Kişilikleri ve Yaşamları* (Bowlby,1994) adlı makalesini yayınlaması üzerine, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Londra'daki evsiz olan çocuklardaki ruh sağlığına dair bir bildiri sunması için davet edilmiştir. Psikanalitik gelenek temelli olarak eğitilmiş olan Bowlby'nin yapmış olduğu bu çalışma ve özellikle de 1951 yılında yayınlamış olduğu Dünya Sağlık Örgütü raporu sonrası, psikanalitik kurama dair olan doyumuzluğu artmış olup ve sorularına cevap bulma uğraşı başka yönlere yönelmesine sebep olmuştur (akt: Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby, kurum veya hastanelerde olan bu çocukların kaygılı, kayıtsız, umutsuz, öfkeli vb. ruh haletlerini ifade edebilmek için yalnızca psikanalitik tanımlamaların yeterli olmadığını fark etmiş ve bu sorunların yalnızca çocukluk dönemi çerçevesine sığdırılmayacağını, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de devam eden bir durum olduğunu belirtmiştir (Bowlby, 1973; akt: Kutlu, 2009). Psikanalitik kuramın; çocuk annesini, anneye açlık güdüsünün giderilmesine dair bir bağdaşma kurduklarından dolayı severler şeklindeki görüşü ile kendisinin yapmış olduğu gözlemler arasında çelişkinin olduğunu fark etmiştir. Öyle ki, kurum ya da hastanelerdeki çocukların bakım ve beslenmesi görevliler tarafından yerine getirilmiş olmasına karşın, bu kurumlardaki çocukların aşırı kaygılı, sıkıntılı ve hatta gelişimlerinde başarılı olamadıklarını fark etmiştir (Bowlby,1971; akt: Uytun, Öztop ve Eşel, 2013).

Bowlby, aklındaki birçok soru işaretinden dolayı pek çok bilimsel araştırmaya yönelmiş olmasına rağmen bu sorulara ilişkin yanıtların büyük çoğunluğunu etolojide bulmuştur. Kuş ve memelilerdeki bağlanma davranışlarını incelerken anne yoksunluğunun doğuştan var olan gereksinimin giderilmesini engellediğinden dolayı zararlı olduğunu gözlemlemiştir (Hazan ve Shaver, 1994).

Bebek ile annenin bağlanması gebelik ile başlayıp, doğum ve doğumun sonrasındaki süreçle beraber gelişip ilerlemekte ve anne ile bebek arasındaki etkileşim sürdüğü müddetçe desteklenmektedir (Kavlak ve Şirin 2009, s. 190). Özellikle gebelik süreci ilerleyip geliştiği süreçte anne, fetüsü kendinden bir parça şeklinde algılamakta olup, ona karşı süreç ilerledikçe artmaktadır (Yılmaz 2013, s. 29). Gelişen bu sevgi ve sahiplenme durumu bağlanmanın ilk aşaması olarak değerlendirilebilecektir.

Bebeklik dönemindeki duygusal gelişimin oluşması bakımından ebeveynler kritik sorumluluklar almaktadırlar. Bağlanma ilk olarak kendini anne ve çocuk arasında ki kurulan ilişki ile birlikte göstermektedir. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde yaşantıdan keyif alabilme, annenin çocukla kurmuş olduğu devamlı sıcak ilişki dâhilinde mümkün olabilmektedir. Çocuğun ilk olarak ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. İlk zamanlarında toplumsal ihtiyaçların farkında olamayan çocuklar açısından anne, kendisinin temel ihtiyaçlarını karşılayan ve ona doyum sağlayan bir kaynak olmaktadır. Bu durumsa objeler ile sağlanan ilişkilerin temelini oluşturduğu şeklinde değerlendirilmektedir (Özer 2009, s. 40).

Bağlanma davranışını görülen diğer davranışlardan farklı kılan ve bunlardan ayrılmasını sağlayan üç ana özelliğin bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar (Fraley ve Shaver 2000, s. 133):

1. Bağlanma figürüne karşı olan yakın ilişkiyi ve iletişimi devam ettirme eğilimi ve isteği,
2. Korku, tehdit, stres anlarında bağlanma figürünün güvenilir bir sığınak biçiminde algılanması,
3. Keşfetme ve araştırma sürecinde bağlanma figürünün güvenli üs olarak kullanılmasıdır.

2.1.3.1. Bağlanmanın gelişimi. Bağlanma, bebek ile ebeveynler arasında karşılıklı yardım edici ve olumlu olarak kurulan bir ilişki olup ve anne ile bebek arasındaki etkileşim devam ettikçe desteklenip gelişmektedir. Gebelik süreci ilerledikçe anne, taşıdığı fetüsü kendisinden farklı, yeni bir birey şeklinde algılamakta ve fetüs hem kendisinin bir parçası olarak hem de kendisinden bağımsız olan bir birey olarak sevgi duyulan bir şahıs durumuna gelmektedir. Anne ile fetüs arasında bulunduğu ifade edilen bu bağlanma olgusunun var oluşu doğum esnasında bebeğini kaybeden annelerce yaşanan yoğun yasın gözlenmesi neticesinde ortaya konmuştur. Görülen bu bağlanma ilişkisine farklı faktörlerin etkisi olabilmektedir. Bunlar; bebekte ortaya çıkan olağan dışı durum ve davranışlar, garip görünüm, erken doğum, erken ayrılma ve gelişim sürecinin yavaş ilerlemesidir. Bu faktörlerin bağlanmaya etki edip etmemesi ve bu etkilerin boyutu bebeğin ve ebeveynlerin nitelikleri ile bağlantılıdır (Gander ve Gardiner, 1995; Kavlak ve Şirin, 2009; Kennell, Slyter ve Klaus, 1970; akt: Yılmaz, 2013).

Bağlanma davranışının gelişimi 4 evreye ayrılmaktadır (akt: Bowlby, 2012):

Evre 1: Figürün Sınırlı Ayrımıyla Yönelim ve Sinyaller: Bebeği doğumdan itibaren sekizinci haftaya kadar olan bir süreci kapsamakla birlikte on iki haftaya kadar da çıkabilir. Bebek bu evrede insanlara yönelik olarak davranışlar gösterir ancak bir şahıssı diğerlerinden ayırt edebilmesi işitsel veya kokusal uyarıcılar ile sınırlıdır. Bebeğin etrafında bulunan şahıslara yönelik olarak davranışları; bir kişiye yönelme, göz hareketlerini takip etme, tutma, kavrama ve ulaşma ile gülümsemeyi içermektedir.

Evre 2: Bir veya Birden Fazla Ayrı Figüre Yönelme ve Yöneltilen Sinyaller: Bu evrede bebek Evre 1’de olduğu gibi kişilere arkadaşça davranış sergilemeye devam etmekle birlikte diğer kişilerden daha fazla annesine yönelir (Ainsworth, 1969). On ikinci haftadan itibaren başlayan bu evre ve doğumdan sonraki altıncı aya kadar olan süreçte devam eder.

Evre 3: Sinyallerin Yanı Sıra Lokomasyon Aracılığıyla Ayrı Bir Figüre Yakınlığın Korunması: Takip etme, yaklaşma, keşif, tırmanma, anneyi güvenlik üssü olarak değerlendirerek çevreyi keşfetme ve dönmek için güvenli sığınak olarak davranışlarını düzenlemesini kapsar (Ainsworth, 1969). Evre 2’nin sonrasında yani altıncı aydan itibaren başlayarak 2-3 yaşına kadar devam etmekte olan evredir.

Evre 4: Karşılıklı İlişkinin Biçimlenmesi: Bebek tarafından annenin sergilemiş olduğu davranışlar değerlendirilebilir ve kendisini bu davranışlara göre ayarlayabilir (Ainsworth, 1969). Çocuk annesinin duygu ve güdülerindeki anlayışı kabul eder ve partnerliğe dayanan karşılıklı bir ilişki geliştirilir.

Bowlby’nin ileri sürdüğü bağlanma teorisine göre bebek daha ilk doğum esnasından başlayarak anne ya da bakıcısı ile ilişki kurarak ilk bağlanma tecrübesini yaşamaya başlamış olur. Bebek ile annenin arasında sağlıklı bir bağlanmanın oluşturulabilmesi, bu karşılıklı ilişkinin her ikisi adına da doyurucu, verimli ve haz verici biçimde gelişmesi gereklidir. Bowlby’nin bağlanma ilişkisi şu temel hipotezleri içerir:

a) Anne ile bebek arasında ki ilk bağlanma ilişki tüm insanlar için var olmakla beraber anne ve bebek bu ilişkinin başlamasını kolaylaştıracak meyillere sahiplerdir.

b) Bağlanma ilişkisinin de fiziksel, çevresel ve sosyal farklılıkları barındırır da dünyanın her tarafında bu ilişki mevcuttur. Bu yönüyle bağlanma bireylerin bir özelliği olmaktan ziyade ilişkiye ait bir özelliktir.

d) Bağlanma ilişkisi son bulması durumlarda bireyler için olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

e) Şahıslar yalnızca tek bağlanma ilişkisi tecrübe etmeyip farklı bağlanma ilişkileri olmakla beraber ilk yaşadığı bağlanma ilişkisi diğerler edinilen tecrübelerle göre niteliksel bakımdan farklılık gösterir.

f) Birey ilk yaşadığı bağlanma ilişkisinde çoğunlukla ilişkiler bakımından içsel işleyiş modellerini meydana getirirler. Bu modele bağlı olarak ileriki dönemlerde kuracak oldukları ilişkiler yönlendirilmektedir (Hortaçsu, 2003).

Bowlby (1958; akt. Bowlby, 2012), çocukların bağlanmasına dair psikanalitik ve psikolojik literatürden dört temel teorinin dikkate alınması gerektiğini söyler. Bu dört temel teori şunlardır:

1. Çocukların özellikle sıcaklık ve yemek gibi kesinlikle yerine getirilmesi gereken bazı fizyolojik ihtiyaçları mevcuttur. Bebek tarafından bir insan figürüne özellikle de anneye olan bağlanma sürecinde, anne tarafından bebeğin ihtiyaç duyduğu fizyolojik gereksinimleri karşılaması ve buna bağlı olarak bebeğin memnuniyet kaynağının anne olduğunu idrak etmesi durumuna Bowlby “İkincil Dürtü Kuramı” ismini vermektedir. Bu kavram “Öğrenme Kuramı”ndan türetilmiştir.
2. Bebekler, memeye yönelme ve emme güdüsü ile yaşama gözlerini açarlar. Bu yönelmenin neticesinde bebek memeye bağlanır. Memenin bulunduğu yerde buna bağlı olarak bir de anne mevcuttur ve bu şekilde bebek anneye de bağlanmış olur. Bowlby bu kurama “Birincil Emme Nesnesi” adını vermiştir.
3. Bebekler bir kişiye temasta bulunma ve tutunma eğilimine sahip olarak dünyaya gelir. Bebeğin aynı sıcaklık ve yiyecekte olduğu gibi birincil ihtiyacı olarak bulunan yiyecekte bağımsız bir objeye ihtiyacı mevcuttur. Bu kurama “Birincil Nesne Yapışması” adı verilmiştir.
4. Bebekler uterustan ayrılmış olmaktan memnun olmazlar ve ayrıldıkları bu ortama geri dönmeyi arzu ederler. Bu kurama ise “Birincil Rahme Dönüş Arzusu” adı verilir. Bahsedilen bu dört kuramın içinde en güçlü olarak kabul edilen kuram İkincil Dürtü Kuramı’dır (Bowlby, 2012).

Bowlby, değişik zaman süreçlerinde bebek ve çocukların kendilerinin bakımını üstlenmiş olan şahıslardan (özellikle anneden) ayrıldığında sergilemiş olduğu davranışları izleyerek bağlanma kuramını geliştirmiştir. Bowlby laboratuvar şartlarında ve normal koşullar içerisinde yapmış olduğu gözlemlerin neticesinde anneden/bakım veren bireyden ayrılma neticesinde bebekler tarafından bazı duygusal tepkiler sergilemiş olduklarını belirtmiştir. Bakıcını bebeklerden ayrılması neticesinde bebeğin ağlayarak, aktif olarak bakıcıyı arama faaliyetlerinde buldukları ve başka

kişilerin kendisini yatıştırma uğraşlarına direnç gösterdikleri ilk reaksiyona “ayrılık protestosu” denir. Bebeklerin göstermiş olduğu ikinci reaksiyon ise “umutsuzluk”tur. Umutsuzluk kavramı pasifliği, hüznü ve çok açık bir acıyı ifade eder. Üçüncü kavram ise “bağlanmanın çözülmesi" (detachment)’dir. Bağlanmanın çözülmesi durumu ise bebeğe ya da çocuğa gerektiği gibi yaklaşmayıp ve uzak durmakta olan anneden geri çekilme veya kopmadır (Hazan ve Shaver, 1987).

Bağlanma davranışının temel özellikleri ise aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

- a) Özellik (Specifity): Sergilenen bağlanma davranışı belirli şahıslara yönelik olmaktadır ve bu kişilerin tercih edilme sebepleri bellidir.
- b) Süre (Duration): Anne karnında başlamış olan bağlanma davranışı yaşam süresince devam etmektedir. Ergenlik döneminde kısmen kayboluyor gibi gözüküyor olsa da özelliklerinde değişiklikler olarak yaşamın sürecinin her aşamasında devam etmektedir.
- c) Duyguların İlişkisi: Bağlanma sırasında bağlanma yaşanan birey ile bağlanan arasında birçok duygusal alışveriş de gerçekleşmektedir. Bu aşamada gerçekleşen duygusal çerçeve yaşantının sonraki evrelerindeki diğerler kişilerle gerçekleşecek olan bağlanma ilişkilerinde de tekrardan yaşanmaktadır. Anne ve çocuk arasında yaşanan benzeri duygular âşık olunca da yaşanır; bağlanılan kişiyi kaybetmek her zaman elem ve acı verici bir durum olup bu durum kaygıya neden olur ve kurulan her bağ bir güvenlik şeklinde değerlendirilmektedir.
- d) Ontogenetik (Ontogeny): Bağlanma davranışının gelişimi bebekliğin ilk dokuz ayındadır. Bebeklerdeki bağlanma modeline bağlı olarak ne kadar fazla sosyal ve duygusal etkileşime girerse ileriki dönemlerde de o kadar fazla bireye bağlanır. Bu dönemde bebeğin bakımını üstlenen kimse bağlanma modeli olur.
- e) Öğrenme: Bu süreçte çocuklar kurmuş oldukları bağlar sayesinde tanıdığı kişileri yabancılardan ayırt etmeyi öğrenir. Bağlanma modeli geleneksel ödül ve ceza sisteminden bağımsız olarak gelişir. Bu modelden sürekli olarak ceza gelmiş olsa dahi bağlanma gelişmektedir.
- f) Organizasyon (Organisation): Bağlanma davranışları çocukluktan itibaren karışık şekilde gelişim göstermektedir. Bağlanma davranışları sayesinde çocuk kendisini ve dünyayı temsil eden modeller ortaya koymaktadır.

g) Biyolojik İşlev (Biological Function): Detay ve biçimleri farklı olsa bile bağlanma davranışı memelilerin tümünde oluşmaktadır ve tamamının ortak bir yaşamsal fonksiyonu mevcuttur. Bu ise, bağlanma modeli sayesinde fiziksel yakınlık kurmak, korunmak duygusunu hissetmek ve hayatta kalmaktır (Bowlby, 1977).

2.1.3.2. Bağlanma stilleri. Bağlanma stillerinin kendi içerisinde farklı bölümlere ayırması söz konusudur. Bu bağlanma stilleri; güvenli bağlanma biçimi, kayıtsız bağlanma biçimi, korkulu bağlanma biçimi ve saplantılı bağlanma biçimi olarak ayrılmaktadır. Bu bağlanma stilleri alt başlıklar altında ele alınacaktır.

2.1.3.2.1. Güvenli bağlanma stili. Güvenli bağlanma stiline sahip olan bebeklerin kendisine bakım sağlayan kişileri güvenli olarak değerlendirmektedir. Çevresinde gerçekleşen olayları anlama ve tanımlama uğraşında olan bebekler kendilerinin bakımını üstlenen kişilerin bulunmuş oldukları mekândan ayrılıp uzaklaşmasıyla birlikte strese girmekte ve o kişilerin geri gelmesini istemektedirler. Fakat bebeklere bakım veren şahıslar dışında kalan yabancı kişilerle de bakım veren kişiler kadar olmasa da sıcak ilişki içerisine girebilmektedirler (Akhunlar 2010, 5).

Güvenli bağlanan kişiler de pozitif benlik algısı bulunmaktadır. Diğer kişileri güvenilir, kötü niyetli olmayan kişiler şeklinde değerlendirebilmekte ve kendilerini de sevmeye değer kişiler olarak görmektedirler. Bu kişilerin bu özellikleri barındırması bu kişilerin çevresindeki diğer insanlarla daha kolay ve hızlı yakınlık kurmasına ve daha özgür kalabilmesine olanak sağlamaktadır (Sığırcı 2010, s. 21).

Bowlby, yeni doğan bebeklerin bağlandığı figürlerden uzak kalmaları durumunda öfkenin gün yüzüne çıktığını ifade etmiş ve bu hissin işlevsel olduğunu belirtmiştir. Söz konusu olan fonksiyonel öfkeye güvenli bağlanma stili göstermekte olan kişilerde gözlenmektedir. Belirtilen özellikle beraber bireylerin ilişkilerini olumlu olarak ilerletmesini amaçlamaktadır (Bowlby 1958; akt. Göksel 2015, s.17-18). Güvenli bağlanma stili görülen ergenler diğerlerine göre daha kolay arkadaşlık ilişkisi geliştirebilmekte, daha az kaygılı ve diğer kişilerce onaylanma ihtiyacı hissetmemekte ve bundan dolayı ise bağımsız olabilmektedirler (Demir 2016, s. 15).

2.1.3.2.2. *Saplantılı bağlanma stili.* Saplantılı bağlanma stili yapısal olarak olumsuz benlik ile diğer olumlu modellerinden meydana gelmektedir. Saplantı düzeyi fazla olan bireyler diğer bireylerin onayını alma ve onlar tarafından güven görme yönünden kaygıya sahip olmaktadır. Bu bağlanma stiline sahip kişiler kurmuş oldukları yakın ilişkilerde değer görebilmek için çaba sarf etmektedirler. Saplantılı bağlanma stiline sahip kişiler, kendilerini değersiz görmeye ve sevilmeye layık bulamamaya yatkın olup; başkalarını olumlu değerlendirmektedirler. Bu nedenden dolayı bu şahıslar yakın ilişkileri çerçevesinde kendilerini kanıtlama veya doğrulama çabası içinde olmaktadır. Bu stili sergileyen bireyler kurmuş oldukları ilişkiler çerçevesinde mantıklı olmayan istekleri barındırmakla beraber takıntılı olmaktadır (Arslan 2008, 20).

Saplantılı bağlantı stili barındıran bireylerde en çok özgüven eksikliği ile karşılaşmaktadır. Bu sebepten dolayı bu bireyler kurmuş oldukları yakın ilişkilerde diğer tarafın kendisini reddetmesinden veya terk etmelerinden korkmaktadırlar. Karşısın da bulunan kişilere ve eşlerine kendileri hakkında oldukça fazla bahsetmekte ve bu bireylerin eşleri ile ayrılmaları da çoğunlukla mantıksız kararlar sonucunda meydana gelmektedir. Bu bireylerin geçmiş yaşantılarında ebeveyn sevgisini ve onayını yeteri kadar görmemiş oldukları belirtilmektedir. Anne ve babalarının sergiledikleri tutum ve davranışları irdelendiğinde ise reddedici ve sevgi dolu davranışlar çerçevesinde dengesizlikler barındırdığı belirtilmektedir (Demir, 2016, s. 14).

Saplantılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin değersizlik ve kaçınma hisleri çok yüksek seviyededir. Bu bireyler başka kişilerle ilişki kurmayı istemektedir. Fakat kurdukları bu ilişkilerin aşırılık içermesinden dolayı ilişki kurmak istediği kişiler bunlardan uzaklaşmaktadır. Bu bireylerin ağlama sıklıkları, diğer insanları güvenli sığınak olarak görmeleri ve kendi duygularını ifade etme düzeyleri oldukça fazla olmaktadır. Bu bireylerin arkadaşlık ilişkileri de sabit ve tutarlı değilken, romantik ilişkileri ise üst düzeyde olduğu görülmektedir. Bir problemle karşı karşıya kaldıkları durumda bu problemle başa çıkma bakımından güçsüzdürler ve bundan dolayı kolayca umutsuzluğa kapılabilmektedirler (Altundağ, 2011, s. 10-11).

2.1.3.2.3. *Kayıtsız bağlanma stili.* Kayıtsız bağlanma stili, pozitif benlik modeli ile negatif benlik modelinin birlikte olduğu bir bağlanma stili olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıtsız bağlanma stilindeki kişiler kendilerini değerli görmeye meyilli durumda olduğu görülmektedir. Yalnız bu kişiler diğer insanlara karşı olumsuz tutum ve davranışlar içerisinde bulunmaktadırlar. Bu bağlanma stilindeki insanlar bireysel özerkliklerini fazlaca önemsemektedir. Başka insanlara karşı duyulan gereksinim veya yakın ilişkileri savunmatik bir seviyede kabul etmektedirler (Sığırcı 2010, s. 24). Bu bireyler çoğunlukla bağlanma figürünü sorumluluk sahibi olmayan ve erişilemez noktada bulunan bir kişi şeklinde değerlendirmektedirler. Bağlanmaya dair ihtiyacın reddedilmesi ile başka insanlardan uzak durulmasının bir nedeni de kurulan yakın ilişki çerçevesinde reddedilmeye dair olumlu kendilik imajının muhafazasını devam ettirmektir. Çalışmalarda diğer kişilere yönelik olarak yakınlık kurma ve kendilerini açma bakımından isteksiz tavırlar sergilemekte, kendilerine yardımcı olan kişileri güvensiz olarak görmekte ve doğru bir şekilde algılayamadıklarından dolayı insanları düşmanca algılamakta oldukları ortaya konulmuştur (Karakuş 2012, s. 36; Serin 2016, s. 194).

2.1.3.2.4. *Korkulu bağlanma stili.* Korkulu bağlanma stili, negatif benlik modeli ile negatif başkaları modellerinin bir araya gelmesinden ortaya çıkmaktadır. Bu bağlanma stilinde olan insanların üst düzey kabullenme ve onaylanma beklentileri vardır. Bundan dolayı bu kişiler saplantılı bağlanma stilindeki kişilerle benzerlik göstermektedirler. Reddedilme ve kaybetme acısına maruz kalmamak için diğer bireylerle yakınlık kurmaktan çekinerek uzak durmayı tercih etmektedirler. Bu kişilerin kendinin sevilmez ve değersiz olduğu hissini barındırması ile beraber diğer kişilerle alakalıda onların reddedici oldukları ve güvenilir olmadıklarına dair hisler barındırmaktadır (Arslan 2008, s. 20).

Korkulu bağlanma stili yukarıda ifade edilmiş olan güvenli bağlanma stiliyle tam zıtlık göstermektedir. Bu bağlanma stilindeki bireyler kendilerini başka insanların destek ve sevgisine layık olarak değerlendirmemekle beraber değersizlik hisleri içerisinde olmaktadır. İfade edilen bu durum ise kaçınan bağlanma biçimine benzerlik göstermektedir (Sığırcı 2010, s. 24). Korkulu bağlanma stilinde olan kişiler kendilik modeli olumsuz, başkalarına modeli olumlu olmasından dolayı diğer insanlara oldukça

bağımlı durum içerisinde bulunmaktadır. Çalışmalarda stres esnasında diğer kişilerden yardım talep etme, yakınlık kurma ve kendilerini ifade etme bakımından çok fazla rahatsızlık hissettikleri görülmüştür. Bununla beraber çalışmalarda girişken olmayan ve özgüven düzeyleri düşük özellikteki kişiler oldukları belirlenmiştir (Sümer vd. 2009, s. 39). Bu kişiler aynı kaçınmacı tutum ve davranış sergileyen bireyler gibi bağlanma gereksinimlerinden uzak durmaktadırlar. Bu kişilerin kaçınma ve kaygı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu stili sergileyen bireylerin anne ve babalarının reddedici ve aşırı eleştirici tavır sergilemiş oldukları görülmektedir (Altundağ 2011, s. 11).

2.1.3.3. Ergenlikte bağlanma ilişkisi. Ergenlik dönemi, ergenlerin artan zihinsel yeterliliği sonucunda çevresini ve kendisini sorguladığı; bununla birlikte bilişsel, bedensel ve toplumsal olarak bebeklik döneminden sonraki en fazla ve hızlı değişimlerin meydana geldiği dönem olarak ifade edilebilir (Erikson, 1968, akt: Morsünbül ve Çok, 2011). Bununla beraber ergenlikte de bağlanma davranışı görülmekte ancak yöntem olarak bazı farklılıklar görülmektedir. Daha önceki dönemlerinde yakın ilişki kurma isteği ve ulaşılabilirlik prensipleri baskınken ergenlikte soyut bağlanma meydana gelmektedir. Güvenli bağlanma, aynı zamanda güvenli ayrılmayı (özerkliği) da içermektedir. Buna bağlı olarak soyut dahi olsa güvenli bir üssün varlığı insanın özgür şekilde adımlar atıp keşfe çıkmasına imkân oluşturmaktadır. Bireyin özerklik için gereksinim hissettiği cesaret, ergenlik çağındaki bağlanmasının güvenli olmasıyla ilişkisi değerlendirilmektedir (Rosenstein ve Horowitz, 1997; akt: Demir, 2004). Birey bu evreyi bağlanma stiline göre zor, çok sıkıntılı, rahat ya da daha az krize maruz kalınan evrelerle geçirmektedir (Allen, 1994; akt: Morsünbül ve Çok, 2011).

Güvenli bağlanma stilinde olan ergenler yaşamları konusunda daha çok söz haklarının bulunduğunu düşünmektedirler. Stres durumlarıyla başa çıkma konusunda daha başarılıdırlar ve stres maruz kaldıkları durumlarda alternatif çözümler geliştirip uygun olan insanlardan yardım alabilmek için çaba gösterirler. Güvenli olmayan bağlanma stili sergileyen ergenler ise strese maruz kaldığı durumlarda kendisini çaresiz olarak görmekte, çözüm yolları geliştirmekte ve yardım alma mevzusunda oldukça başarısız olarak görülmektedir (Bartholomew, 1991, France, 2000; akt: Morsünbül ve Çok,

2011). Cooper ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmalar neticesinde saplantılı (kaygılı) bağlanma stiline sahip olan ergenlerin risk alma davranışlarında sergiledikleri davranışlar en yüksek seviyede gösterirken uyum sağlama mevzusunda ise en düşük uyum düzeylerine sahip oldukları belirlenmiştir. En fazla sorunlu davranışların ise kaçman bağlanma stiline sahip kişiler tarafından sergilendiği görülmüştür (Cooper, Colins ve Shaver, 1998; akt: Morsünbül ve Çok, 2011).

Gelişimsel açıdan değerlendirildiğinde bağlanma davranışının içsel çalışan modeller aracılığı ile hayatın geri kalan dönemlerinde de sürdüğü fakat bağlanılan kaynağın farklılaştığı görülmektedir. Bebeklik döneminde bağlanma figürü kendisine bakım sağlayan birey iken ileriki yaşlarda bu figür arkadaşlar daha sonra yetişkinlik döneminde ise duygusal ilişki kurulan bireyler olarak yerini almaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Hayat boyu varlığını koruyan bağlanma süreçleri, insanın bağlanma figürüyle aralarında gelişen ilişkiler dâhilinde ortaya çıkan modeller kapsamında yönetilmektedir. Fiziksel, bilişsel, ruhsal ve toplumsal değişim süreçlerinin meydana geldiği ergenlik döneminde içsel modeller kişiler arasındaki iletişime etki etmekte ve bu modeller bu evrede gelişimlerinin sonuna ulaşmaktadırlar. Bireylerin bu evrede anne-baba ile olan etkileşimleri ve onlara olan bağımlılıkları azalmaktadır. Ergenlerin akranlarıyla kurdukları ilişkiler bu dönemde giderek artış göstermektedir. Ergenlerin ebeveynleriyle bu dönemde kurdukları ilişkiler azalmaya başlamış olsa da anne-babanın ergenlerle olan ilişkileri devam etmektedir (Bayraktar, Sayıl ve Kumru 2009, s. 49).

Ergenlik çağında, akranlarla kurulan ilişkilerde karşılıklı güven ve duygusal yakınlığın artmasıyla beraber bazı farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Arkadaşlarla ve yaşlılarla kurulan ilişkilerde samimiyet, güven, birlik olma ve duygusal desteğin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde arkadaşların kendilerini birbirlerine ifade etmeleri ve samimiyet sergilemeleri yakın arkadaşlık ilişkilerinin meydana gelmesini sağlamaktadır. Yaşama dair edinilen deneyimler ve bu deneyimlere bağlı olarak diğer kişilerle karşı bazı yaklaşımların oluşması bu dönemin en göze çarpan özellikleri arasındadır. Ergenlik döneminde edinilmiş olan deneyimlerin daha akılcı olarak değerlendirilebilmesine özsaygının katkısı bulunmaktadır (Fuller-Iglesias vd., 2015, s. 2-3).

Ergenlerin anne baba ile yaşadıkları güvenli bağlanmanın, yetişkinlik döneminde ki ruhsal durumlarına ve gelişimlerine de etkisinin olduğunu ifade etmek mümkündür. Güvenli bağlanma stilinde olan ergenler, kişiler arası etkileşimlerde yüksek benlik algısına sahip ve bununla beraber başka bireylere de güvenen, toplumsal problemlerle daha az yüzleşen, akademik başarısı yüksek ve ruhsal çalkantıları daha az olmaktadır. Özellikle bağlanma figürünün ihtiyaçlarına önem vereceğini, ona destek olup ve onu koruyacağını düşünen birey, sosyal yaşantısında ve akademik hayatında pozitif etkileşimler içerisine girme tutumu içine girmektedir. Bundan dolayı, ergenlerin yaşantılarında anne-babanın ciddi etkiye sahip bir sosyalleşme araçları olarak değerlendirilmesi mümkündür. Buna karşın güvensiz bir bağlanma stilini sergileyen ergen duygu, davranış ve düşünce bozuklukları ile yüz yüze kalabilen stresli durumlarla baş edebilme yetenekleri gelişmemiş ve duygularını düşük düzeylerde şekillendirebilen bireyler oldukları ifade edilebilecektir. Güvensiz bağlanma stilinde olan ergenlerin bağımsızlıklarının ve kişiselliklerinin ebeveynlerince baskılandığı kanaatinde olmalarından dolayı bu kişilerin ebeveynleriyle çatışma yaşadıklarını gözlemlemek mümkün olmaktadır (Çetin ve Alkan-Ersoy 2017, s. 423).

2.1.3.4. Ergenlikte bağlanma ve yılmazlık. İnsanın; ergenlik ve yetişkinlik evrelerinde gelişimsel olarak meydana gelebilecek problemlerle ya da olumsuz yaşantıların üstesinden gelebilmesi bağlanma stili ile de ilişkili olduğu gözükmektedir (Svanberg, 1998; akt. Kararımak, 2006). Çocuğun bağlanma stilinde ki koruyucu ya da tam aksine bir risk etkeni, yılmazlık sürecine etki edebileceği değerlendirilmektedir (Kararımak, 2006). Bundan dolayı güvenli bağlanma, hayatta olumsuz duygulara neden olan strese neden olan durumlara uyum sağlayabilmede en etkili ve ana etmenlerden biri durumunda olan yılmazlık olgusunun da öncülleri arasındadır (Basım ve Çetin, 2010).

Beardsle ve Podorefsky (1988), psikiyatrik bozuklukları bulunan anne-babaları olan ergenler ile yapmış oldukları çalışmada yılmazlık düzeyi yüksek olan ergenlerin kendisini anlama ve kendisini anne-babasının yerlerine koyarak empati kurabilme becerilerine sahip olduklarını görmüşlerdir (Akt. Oktan, 2008). Özcan'ın (2005) araştırmasında da yoksul olan şartlarda gelişen ergenlerin güvenli bağlanma stili ile yılmazlığın yordayıcılarından olan öz-farkındalık arasında anlamlı ilişki olduğu

bulunmuştur. Bu araştırmada cinsiyetlerin anneye bağlanılmasında ciddi bir etkisinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Yine yaptıkları araştırma neticesinde Haigler vd. (1995) da kişiler tarafından oluşturulan bağlanma stillerinde cinsiyetlerin bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Onur'un (2006) araştırmasında ergenlerin bağlanma stilleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve güvenli bağlanma boyutunda erkeklerde, saplantılı bağlanma boyutunda da kızlarda anlamlı bir fark ortaya çıktığı görülmüş. Sonuç olarak lise öğrenimi görmekte olan öğrencilerin cinsiyetinin anneye bağlanma düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilmektedir. Araştırmada cinsiyetin yılmazlık üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur.

Akça (2012) tarafından yapılan araştırmada yılmazlığın cinsiyet faktörüne göre erkeklerde ve kadınlarda benzerlik gösterdiği ve Terzi (2008) tarafından yapılan araştırmada da yılmazlık puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Oktan (2008) tarafından yapılan araştırmada ise kız ergenlerin yılmazlık düzeyleri erkek ergenlerin yılmazlık düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada anneye bağlanma ile kardeş sayısı arasında ve kardeş sayısı ile yılmazlık ve i gr arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın sonuçları, Keskin'i (2007), Kılıç'ın (2009) ve Onur 'un (2006) yaptığı araştırmaların sonuçları ile tutarlı olduğu grlmştir. Sonuç olarak liseli ergenlerin bağlanma stilleri kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Atik (2013) tarafından yapılan araştırmada bağlanma ve yılmazlık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bağlanmanın yılmazlık üzerinde anlamlı seviyede bir etkisinin olduğunu da ifade etmiştir.

2.1.4. Ergenlikte akran ilişkisi. Sosyal bir varlık olan bireyin grup içinde kabul görmesi, bireye ait olma duygusu kazandırmaktadır (Bagwell, Newcomb ve Bukowski, 1998). Rizzo (1988) bireylerin akran ilişkilerini geliştirerek duygusal bütünlüklerini koruduklarını, başkalarıyla iletişim kurma fırsatı elde ettiklerini, gereksinim duyduklarında diğer kişilerden yardım ve destek alabildiklerini, dolayısıyla kendilerinin değerli varlıklar olduklarına inandıklarını belirtmektedir. Toplumsal yaşamın içinde var olduğuna inanan bireyler, diğer bireylere daha fazla değer vererek topluma daha yararlı olma yolunda ilerlemektedir. Öğrencilerin okul içinde öğretmenleri ya da diğer öğrencilerle olan ilişkileri ve etkileşimleri sosyal bir ortamda gerçekleşmektedir (Özdemir vd. 2010). Rizzo'ya göre (1988), okullar öğrencilere akademik, duygusal, davranışsal gelişimlerini sağlayacak güvenli ve düzenli bir öğrenme ortamı sağlamak zorundadırlar.

Ergenlik çağının en dikkate değer konularından biri de akran gruplarıyla olan ilişkilerdir. Ergenler için akranlarının birçok farklı anlamı bulunmaktadır. İlk olarak aynı yaş grubundan oluşan yakın arkadaş topluluğu manasını taşıırken bununla birlikte aynı yaş grubunda olmasına rağmen arkadaş olmaları gerekmeyen bireyler topluluğudur. Başka bir anlamı ise aynı faaliyetleri yerine getiren birbirinden farklı bireyler grubudur. Akran gruplarından bahsederken bu yapıların kesin ve homojen olan kurallarından bahsetmek mümkün değildir. Yaş, sosyal sınıf, cinsiyet ya da serbest zaman etkinliği, ilgiler bu kurallardan bazılarıdır. Gruba uyum için kurallar önceden bilinmektedir (Coleman ve Hendry, 1989).

Ergenlikte akran grubunda yer alma, gruba kabul edilme ve gruba uyum, ergenin kendini ve akranlarını tanıması, akranlarının bakış açısıyla kendisini ve dünyayı tanıması açısından önemlidir (Aydın, 2005). Dolayısıyla ergenin arkadaşlarıyla geçirdiği zaman artmakta ve ergen, arkadaşlarının çocukluk döneminde olduğundan daha fazla etkisinde kalmaktadır (Kulaksızoğlu, 2014).

Ergen ailesinden yavaş yavaş uzaklaşarak akran ya da arkadaş gruplarıyla daha fazla vakit geçirmeye başlar. Karşılaştığı, yaşadığı psikolojik sorunlar konusunu kendi yaş grupları ile paylaşmak istemekle beraber, ebeveynlerin müdahale ve eleştirilerinden kurtulma uğraşı, ergeni kendi yaşlılarıyla birlikte olmaya iter (Avcı, 2010).

Akran gruplarındaki kişilerle olan ilişkilerinde “yakınlık” (intimacy) kavramı da önemli bir yere sahiptir. Ergenlerin akranları ile alakalı geliştirdiği görüş ve ilişkilerin

temeli bu kavrama dayanmaktadır. Yakınlıktan kasıt yalnızca fiziksel ya da cinsel bir temasın olması değildir. İki bireyin arasında olan duygusal bağ yakınlık anlamına gelmektedir. Bu mevzudaki en önemli yaklaşım Harry Stack Sullivan'ın (1953) ve Erik Erikson'ın (1968) çalışmalarıdır (Akt; Steinberg, 2005). Erikson (1968) kimlik gelişiminin de ergenler arası ilişkilerin önemli bir yere sahip olduğunu, çeşitli ilişkileri deneyerek, gelecek dönemlerde üstleneceği yetişkinlik rollerindeki başarısını önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Özellikle akran ilişkilerinin hem sosyal deneyim hem de destek bakımından önem barındırdığını belirterek, kurulan bu ilişkilerin gelecek dönemlerde ortaya çıkacak dünya görüşünün şekillenmesinde katkısının olacağını belirtmiştir (akt; Collins ve Sprinthall, 1995).

2.1.4.1. Akran ilişkisi ve yılmazlık. Çocuk ve ergenlerin akran grupları içerisinde kabul görmesi ve sosyal çevresindeki akran arkadaşlarından destek görmesi de yılmazlığa etkisi bulunan önemli bir çevresel faktördür (Werner ve Smith, 1992) ve yılmazlık düzeyi yüksek olduğu ifade edilen ergenlerin çoğunluğunun kendi akranlarının içerisinde arkadaş ve sırdaşlarının bulunduğu belirtilmiştir. Yılmazlık gösteren ergenler arkadaşlık kurabilme ve arkadaşlığını devam ettirebilme yetilerine sahip, gerektiğinde arkadaşlarından duygusal olarak da destek edinebilen ve oluşturmuş oldukları bu arkadaşlıklarını yetişkinlik dönemine kadar devam ettirebilen kişilerdir (Lewis, 2000; Werner ve Smith, 2001).

Özellikle ergenlerin akranlarıyla daha çok vakit geçirmesi, çocukluk döneminde büyük bir önem oluşturan ailenin yerine akranların geçebilmesine neden olmaktadır. Akranlar aile ile kıyaslandığında, ergenin zayıf ve güçlü taraflarını objektif bir şekilde tanıyıp, yetenekleri ve sınırlarıyla çok daha gerçekçi olarak yüzleşebilecekleri bir bakış açısı oluşturmaktadır. Bu sebeple sosyalleşme süreci olan ergenlik döneminde, akranların önemli bir rolü bulunmaktadır. Ayrıca, ergen akranlarından aldığı sosyal destekle dünyayı pozitif algılamaktadır (Brissette, Scheier ve Carver, 2002).

Wilkinson (2004)'e göre benlik saygısı, akranlara ve anne babaya bağlanmanın yılmazlık üzerinde etkisi bulunmaktadır (Asıcı, 2013). Yılmazlığı yüksek olan kişiler de sağlıklı olma davranışlarına süreklilik kazandırabilmektedir (Çelikel-Çam ve Erkorkmaz, 2008).

Çakar ve Karataş (2011), tarafından yapılan çalışmada ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin yılmazlık düzeylerini anlamlı derecede yordadığı; ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

2.2.İlgili Araştırmalar

2.2.1. Yılmazlıkla ilgili araştırmalar.

2.2.1.1. Yılmazlıkla ilgili yurt içi araştırmalar. Karataş (2012), tarafından yapılan çalışmada, ergenlerde algılanan sosyal destek ile sürekli kaygı puanlarının ve ergenlerin kaygı puanlarının cinsiyet ile sınıf düzeyi açısından bir farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenmiş, algılanan sosyal destek puanlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından farklılık gösterdiği, sürekli kaygı puanlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Karataş (2013) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, ortaokul öğrencilerinin yılmazlık düzeyi ile ilişkili değişkenler araştırılmıştır. Çalışmada, yılmazlık düzeylerinin öğrencinin yaşadığı kişi/kişilere, aile yapısı (anne-babanın birlikte, ayrı ve anne ya da babanın hayatta olup olmama durumuna) ve algılanan ana-baba tutumları açısından anlamlı olarak farklılık gösterdiğini, algılanan sosyal destek ve yaşam doyumunun yılmazlığın anlamlı yordayıcıları olarak saptamıştır.

Çakar ve Karataş (2011), tarafından yapılan çalışmada, ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin yılmazlık düzeylerini yordama düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonunda; ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin yılmazlık düzeylerini anlamlı derecede yordadığı; ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Çakar ve Karataş (2012), tarafından yapılan bir başka çalışmada, ergenlerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk arasında nedensel bir ilişki bulunup bulunmadığını açıklamaya yönelik geliştirilen model test edilmiştir. Çalışmada, ergenlerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk arasında nedensel bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Arastaman ve Balcı (2013), tarafından yapılan çalışmada, Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin yılmazlık algısını incelemek ve öğrencilerin yılmazlık algısının cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı, devamsızlık değişkenleri ve öğrencilerin okul iklimi, öğretmen tutum ve davranışları, aile ve arkadaş desteği algısı ile ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmada, ergenlerin yılmazlığının önemli bileşenleri olan girişimcilik ve iletişim alanlarında yüksek; öz-yeterlik ve sorun çözme yöntemleri alanlarında ise düşük algıya sahip oldukları saptanmıştır. Öğrencilerin yılmazlık algısı ile cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı ve devamsızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; akademik başarı ve devamsızlığın, öğrenci yılmazlığını düşük düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca algılanan aile ve arkadaş desteği ile öğrenci yılmazlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ve bu değişkenlerin, öğrenci yılmazlığının önemli yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Ünüvar (2012) tarafından yapılan çalışma kapsamında lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ve denetim odakları araştırılmıştır. Deneysel yöntemin kullanılmış olduğu çalışmada dört gruptan ikisi, Psiko-Eğitim Programında gerçeklik teorisine dayanan deney gruplarıdır. Plasebo grubu karşılama grupları kontrol gruplarıdır. Psiko-eğitimin uygulanmasında, iki deney grubunun yılmazlık düzeyinin (yılmazlık ölçeği ile ölçülen), plasebo ve karşılama gruplarına göre arttığı görülmüştür. İki deney grubunda da kontrol düzeylerinin iç odağının, plasebo ve karşılama grubuna göre arttığı tespit edilmiştir.

Eminağaoğlu (2006) tarafından Türkiye’de sokak çocuklarındaki yılmazlık etkenlerini inceleyebilmek için yaşları 12-16 arasında değişen 27 sokak çocuğu ile kontrol grubu olarak belirlenen 27 çalışan çocuğun dâhil edildiği bir çalışma yapmıştır. Çalışmasının neticesinde, sokakta yaşayan çocukların iş birliğine yönelik davranışa ve iş birliği kurma konusunda daha yatkın oldukları belirlenmiştir. Arkadaşlık grupları kapsamındaki duygusal bağların, sokak çocuklarının hayatlarındaki en önemli yılmazlık özelliği olduğu görülmüştür. Ayrıca incelemeye dâhil edilen çocuklardan annelerinden ayrı kalma öyküsü olanların depresif duygulanımı, annelerinden ayrı kalmamış olan sokak çocuklarından daha çok olduğu belirlenmiştir.

Akman, Abaslı ve Polat (2018), tarafından yapılan bu çalışmada, eğitim kurumlarında duygusal özerklik, yılmazlığı, öğretmene güven ve problem çözme becerileri algıları incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre ergenlerin duygusal özerklik algısı,

yılmazlığı ve öğretmene güveni yüksek düzeyde belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmene güvenin duygusal özerklik, yılmazlık ve problem çözme becerileri arasında “kısmi arabuluculuk” rolü oynadığı bulunmuştur.

2.2.1.2. Yılmazlıkla ilgili yurt dışı araştırmalar. Olsson, Bond ve Burns (2003), tarafından yapılan çalışmada ergenler ile ilgili yılmazlık literatürü, terimin çeşitli kullanımlarını incelemek ve yılmazlığın kavramsallaştırılmasının yeni yöntemlerin geliştirilmesi incelenmiştir. Yılmazlık konusundaki fikirleri çeşitli araştırma ve klinik bakış açılarından bir araya getirmiştir.

Fergus ve Zimmerman (2005), tarafından yapılan bir çalışmada ergen yılmazlık araştırması, bazı ergenlerin risk maruziyetinin olumsuz etkileri incelenmiş, ebeveyn faktörleri ergenlik için kritik bir kaynaktır ve yılmazlık için önemli bir etken olmuştur.

Ahern (2006), tarafından yaptığı çalışmada yılmazlık kavramını tanımlayarak, ergenlerde yılmazlığın evrimsel kavram analizi modelini uygulamıştır. Literatür taraması, ergenin, özelliklerini, sosyal destek kaynaklarını ve mevcut kaynakları içeren niteliklerin bir bileşimi olduğunu göstermiştir. Hemşirelik için çıkarımlar ve önerilen bir ergen esnekliği modeli sunulmuştur.

Pinkerton ve Dolan (2007), tarafından yapılan çalışmada gençlerin yaşamlarında destek, yılmazlık, sosyal sermaye ve başa çıkma detaylarını ölçmek ve belgelemek için doğrulanmış araçların nasıl kullanılabileceği incelenmiştir. Çalışmadan çıkan bulgular ile modelin daha titizlikle test edilmesini haklı gösterecek model arasında da yeterli bir uyum olduğu öne sürülmektedir.

Tiet ve Bird (1998), tarafından yapılan çalışmada esnekliği karakterize eden faktörleri incelemiştir. Sonuç olarak pratikte ve önceki bazı müdahalelerin, belirli olumsuz yaşam olaylarını önceden görmüş ergenlerin yılmazlık düzeylerinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bonnano vd. (2009), 11 Eylül saldırılarına tanık olan 2752 şahsın katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, travma sonrası yılmazlığın bu kişiler arasındaki yaygınlığı değerlendirilmiştir. Araştırma 11 Eylül saldırılarının sonrasındaki 6 aylık bir süre içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yılmazlık, travma sonrası stres bozukluğunun sadece bir belirtisinin görülmesi ya da hiç belirtinin görülmemesi olarak

tanımlanmıştır. Sonuç itibari ile bu kişilerin yılmazlık düzeyinin oldukça yaygın olduğu bununla birlikte erkek katılımcılarda yılmazlığın yaygınlığı kadın katılımcılardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Voegler (2000), tarafından yapılan çalışmada barınakta yaşamını sürdüren 9-15 yaş grubunda bulunan 50 çocuk ve anneleri ile görüşerek evsiz gençlerin yılmazlığı üzerinde toplu riskin etkisini aşağı seviyelere çekmede çocuk ve anne etkenlerinin rolü incelenmiştir. Çocukların yılmazlığı çeşitli ölçeklerce ölçülen, yüksek risk karşısında sosyal yaşantılar, sosyal davranışlar ve duygusal yanıtlardan yüksek puan alma ile tanımlanmıştır. Çocukların yılmazlığı ile en çok, uyum, bilişsel yetenek, sosyal öz-etkililik gibi bireysel özellikler ilişkili bulunmuştur.

Sills ve arkadaşları (2006), tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinde yılmazlık, başa çıkma tarzları, kişilik özellikleri ve psikiyatrik belirtiler arasındaki ilişkileri değerlendirilmiştir. Yılmazlık kişilik boyutlarından vicdanlılık ve dışa dönüklük ile pozitif olarak; nevrozizm ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Başa çıkma tarzlarının yılmazlığı kişilik boyutlarından daha önemli derecede yordadığı tespit edilmiştir. Görev yönelimli yılmazlık ile pozitif olarak ilişkiliyken, duygu yönelimli yılmazlık ile olumsuz olarak ilişkili olduğu bulunmuştur.

Sheppard ve Kashani (1991) tarafından yapılan çalışmada, bağlanma, yılmazlık ve meydan okuma unsurları ile kaygının fizyolojik unsurları arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. Çalışmanın neticesinde, stres düzeyi düşük olan erkeklerin bağlanma ve denetim düzeyleri ile bağlantılı olarak daha az psikolojik ve fizyolojik belirti belirlenirken; stres düzeyi yüksek olan ergenlerin bağlanma ve denetim seviyesi az olduğu durumda daha çok sorun yaşadıkları görülmüştür (Akt., Terzi,2005).

Cappella ve Weinstein (2001) yaptıkları çalışmada liseye okuma düzeyi yeterliliği düşük olarak başlayan ergenlerin, akademik başarısızlıkları ve okulu bırakma eğilimleri daha fazla oldukları tespit edilmiştir. Lise düzeyine kadar olan eğitimlerinde düşük başarı riski barındıran çocuklar, lisedeki eğitimlerinde de başarısızlığa karşı daha eğilimli oldukları görülmüştür. Lisedeki eğitimlerine düşük okuma düzeyi ile başlamış olan ergenlerin %85'i aynı biçimde kalmaktadır. Bu şekilde liseye başlayan öğrencilerin yalnızca %15'i okuma yeterliliğini orta düzeye veya üst düzeye çıkarabilmektedir. Fakat liseye başarısızlık seviyesi başarısız olanlara göre daha az başarısızlıkla liseye geçiş yapanlar okuma düzeylerini orta veya üst düzeye

çıkarmaktadır. Öğrencilerin akademik yılmazlığını yordayan koruyucu faktörler; demografik özelliklerden, deneyimlerden, okul çevresindeki ortamlardan ve psikolojik alanlardan gelmektedir. Kadın olmak, içsel kontrole sahip olmak ve listede akademik bir eğitim almak; lisedeki akademik yılmazlığı yordamaktadır (Akt., Özcan, 2005).

Tusaie ve arkadaşlarının (2007) tarafından yapılan çalışmada, ABD’de 18-14 yaş arasındaki kırsal kesimde yaşayan 624 ergen birey üzerinde psiko-sosyal yılmazlık (PY) üzerinde araştırma yapılmıştır. Yapılan enlemsel tarama çalışmasında; psiko-sosyal yılmazlığın (PY) yaygın noktasını açıklamak ve kırsal kesimde yaşayan ergenlerdeki iyimserlik, cinsiyet, kronolojik yaş, algılanan arkadaş ve algılanan aile desteği, yaşamındaki olumsuz olayların miktarı ve PY arasındaki ılımlaştırıcı ve öngörücü ilişkileri değerlendirilmiştir. Çalışma neticeleri, psiko-sosyal yılmazlığın yaygın noktasının, orta düzeyde yılmazlık gösteren öğrencilerin %17 ile göstermiş ayrıca, psiko-sosyal yılmazlık, bilişsel faktörler, iyimserlik, algılanan aile desteği, yaşamsal kötü olaylar, yaş ve cinsiyet tarafından büyük ölçüde ön görülmüştür. Algılanan arkadaş desteği ve iyimserlik psiko-sosyal yılmazlık seviyesini etkilemiştir. Sağlıklı, kolay uyum sağlayan ergenler hakkında çok az bilinmesine rağmen, deneysel çalışmalar, öncelikli olarak fiziksel ve ruhsal olarak hasta, uyumsuz, suistimal edilmiş ve eğitim yönünden işlevsiz gençler ve psikolojik bakımdan yaralı kişiler üzerine odaklanmıştır. Fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı olduğu düşünülen ergenlerde toparlanmayı ölçme çalışmaları yoktur (Ahern vd., 2008).

2.2.2. Bağlanmayla ilgili araştırmalar.

2.2.2.1. Bağlanmayla ilgili yurt içi araştırmalar. Keler (2008), tarafından yapılan çalışmada, işlemsel analiz ego durumları ve lise ergenlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Uyarlanmış ergen ego durumu puanları arttıkça, güvenli bağlanma stiline puanları düşmektedir. Baskın ego ile lise ergenlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, korkulu bağlanma ile bağlanma tarzında ve egemen ego durumundaki tutuklulukta bağlanmalar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Atik (2013), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı, lise ergenlerin bağlanma stilleri ile yılmazlık derecesi arasındaki ilişkide kendini yansıtma ve içgörü rolünü

incelemektir. Bağlanma ile yılmazlık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ve bağlanma yılmazlığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Kendini yansıtma ve içgörünün, bağlanma ve yılmazlık üzerindeki değişkenlere aracılık eden bir rolü olmadığı bulunmuştur.

Şahin (2009), tarafından yapılan bu çalışma, bağlanma stilleri ile ebeveynleriyle yaşayan ergenlerin ve yetimhanelerde ergenlerin kimlik durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yaş değişkenini göz önünde bulundurursak, yaşları 16 ile 18 arasında değişen ergenlerin, bağlanma stil puanlarını ortalama olarak yaşları 15 olan ergenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Ergenler, aileleriyle veya yetimhanelerde yaşamaları bakımından karşılaştırıldığında, güvenli ve korkulu bağlanma stillerinde önemli bir fark gözlenmektedir. Güvenli bağlanma stil skoru, aileleriyle birlikte yaşayan ergenlerin, yetimhanelerde yaşayanlardan anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Korkulu bağlanma biçiminde ise, yetimhanelerde yaşayan ergenlerin aileleriyle yaşayan ergenlerden anlamlı olarak daha yüksektir. Aileleriyle birlikte yaşayan ergenlerin yetimhanelerde yaşayan ergenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek kimlik başarısı olduğu tespit edilmiştir.

İnternet kullanım özellikleri ile bağlanma stillerinin ilişkisini araştırıldığı çalışmada Köksal (2015), internet kullanım süresi günlük iki saatin altında olan ergen bireylerin ebeveynlere güvenli bağlanma düzeylerini günlük internet kullanım süresi iki saatin üzerinde bulunan ergen bireylerden yüksek bulmuştur. Aynı biçimde Tuna (2015), araştırmasında internete olan bağlanma zamanı düştükçe anneye olan güvenli bağlanma puanlarının arttığını göstermiştir. Fakat babaya olan güvenli bağlanma puanları ile internet kullanım süresi arasında ilişki bulunmamıştır.

Güroğlu (2002), tarafından gerçekleştirilen araştırmada; ergenlik dönemindeki çocukların okul başarısı, annenin çocuk yetiştirme stilleri ve bağlanma stilleri arasındaki bağlantı incelenmiştir. Araştırma neticelerine göre; annelerin saplantılı bağlanma stili puanları ile kızlarının saplantılı bağlanma stili puanları arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Onur (2006), tarafından gerçekleştirilen çalışmada bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; okul türü, yaş, cinsiyet, doğum sırası, annenin eğitim seviyesi, mesleği, 0-2 yaş arasında ve 2-6 yaş arasında bakım veren kişi değişkenleri ile bağlanma stilleri ile arasında anlamlı bir

fark bulunmuştur. Aileden biri tarafından bakım gören ergenlerin, başka bakıcılar tarafından bakım gören ergenlere göre güvenli bağlanma stiline sahiptirler. Sonuçlara göre; 18 yaş ve üstündeki liseli ergenlerin güvensiz (saplantılı, kaygılı, korkulu) bağlanma stiline daha yüksek puana sahip oldukları görülmüştür. Araştırma neticesinde bağlanma stillerinin okul türüne göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Buna göre; Süper Lise ve Anadolu Lisesi öğrencileri güvenli bağlanma alt boyutunda endüstri meslek lisesi ve çok programlı liseye göre daha yüksek puan almışlardır. Liseli ergenlerin bağlanma stillerinin annenin eğitim durumuna göre bazı alt boyutlarda farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; erkek ergenler güvenli bağlanma stiline, kız ergenler ise güvensiz bağlanma stiline (korkulu, kaygılı, saplantılı) sahiptirler. Sınıf, babanın eğitim düzeyi, babanın mesleği, kardeş sayısı değişkenleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sümer ve Güngör (1999), tarafından gerçekleştirilen çalışmada bağlanma stilleri ve kendilik değerlendirmeleri arasındaki ilişki incelenmiş; olumlu kendilik (benlik) modeli ile güvenli bağlanma arasında ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte araştırma verilerine göre; ebeveynlerin otoriter tutumları, genç çocuklarla olan ilişkilerini olumsuz bir biçimde etkilemekte ve güvenli bağlanma puanlarını düşürmektedir.

Damarlı (2006),'nın yapmış olduğu çalışmada ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip olan katılımcıların korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılara göre daha olumlu benlik kavramlarının bulunduğu; kayıtsız bağlanma stili olan kişilerin saplantılı bağlanma stili olan kişilere göre daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kendilik kavramı üzerinde cinsiyetin etkisinin bulunmadığı görülürken, bağlanma stilleri üzerinde cinsiyetlerin etkisinin bulunduğu saptanmıştır. Araştırmada; kız öğrencilerin ise güvensiz (korkulu) bağlanma stiline, erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stiline sahip oldukları belirlenmiştir.

Haliloğlu (2008), tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yalnızlık düzeylerinin bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumlarla ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmanın neticesine göre; yalnızlık düzeyi ile güvenli bağlanma arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularında yalnızlık düzeyi düşük olan öğrencilerin

güvenli bağlandıklarını göstermektedir. Cinsiyete göre bağlanma şekillerine bakıldığında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha güvensiz bağlandıkları tespit edilmiştir.

2.2.2.2. Bağlanmayla ilgili yurt dışı araştırmalar. Lapsley ve Rice (1990), tarafından yapılan çalışmada ergenlerin geç ergen bağlanmalarına anne-baba ve akranlarla olan ilişkisini ve iki geniş ergen uyum indeksini (kişisel ve sosyal kimlik ve üniversiteye uyum) arasındaki eşzamanlı ilişkiyi incelemiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin sosyal ve kişisel duygusal uyum ile ilgili olarak üst sınıflara göre dezavantajlı olmalarına rağmen, bağlanma önlemlerinde, akademik uyum ve amaç taahhüdünde ve sosyal kimliğin ölçümünde hiçbir grup farkı görülmemiştir. Birinci sınıf öğrenciler kişisel kimliğe göre üst sınıflardan daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınlar, akranlardan daha az yabancılaşma olduğunu, akranlarıyla daha fazla güven duyduğunu ve daha iyi iletişim kurduğunu ve kişisel ve sosyal kimlik konusunda erkeklerden daha yüksek puan aldıklarını bildirmiştir. Bağlanma değişkenleri, kişisel ve sosyal kimliğin önemli belirleyicileri olduğu tespit edilmiştir.

Buist ve Deković (2004), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı, ergenlik döneminde ergenlerin ebeveynlerine ve kardeşlerine bağlanma kalitesinin gelişimini ve bu gelişimde cinsiyet farklarının gizli büyüme eğrisi analizi kullanarak oynadığı rolü incelemektir. Bağlanma kalitesi ergenlik döneminde değişmektedir ve bu değişiklikler hem ergenin cinsiyeti hem de bağlanma rakamının cinsiyeti tarafından etkilenmektedir. Sonuçlar, anneye ortalama bağlanma kalitesindeki değişimin, erkekler için doğrusal olmadığını, oysa ergen kadınların annelerine bağlanma düzeylerinde doğrusal bir düşüş olduğunu göstermiştir. Babaya bağlanma sonuçları, erkekler için kalitedeki doğrusal bir düşüş ve kadınlar için doğrusal olmayan bir gelişme görülmektedir.

Allen, Moore ve Kuperminc (1998), tarafından yapılan çalışmada bağlanma örgütünün ergenlik sırasındaki anlamını ve işlevini araştırmak için, riskli ergenlerde orta derecede 131'lük bir örnekleme çoklu psikososyal işlevsellik alanlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Ergenlerin bağlanma deneyimlerine ilişkin söylem düzeninde sergilenen güvenlik, akranlarla yetkinlik, düşük seviyelerde içselleştirme davranışları ve daha düşük sapma davranışı ile ilgilidir. Bağlanma deneyimleriyle meşgul olma, kaygın ya da yaygın ve

odaklanmayan bağlanma tartışmalarında görülen hem içselleştirici hem de sapkın davranışlarla ilgili daha yüksek seviyelere bağlandığı görülmektedir. Sonuçlar, bağlanma organizasyonu için ergen psikososyal gelişiminin çok çeşitli yönlerinde önemli bir rol önerdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Pascuzzo ve Moss (2013), tarafından yapılan çalışmada, ergenlikte ebeveynlere ve akranlarına karşı bağlanma güvenliği ve genç erişkinlikte romantik bağlanma stilleri ve duygu düzenleme stratejileri, sekiz yıllık bir boylamsal tasarım kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlar, ergenlikteki ebeveynlere ve akranlarına daha fazla güvensizliğin, daha endişeli bir romantik bağlanma stilini ve yetişkinlik döneminde duygu odaklı stratejilerin daha fazla kullanılmasını öngördüğünü göstermiştir. Ebeveynlerle ilişkilerin yetişkinlikte yakın romantik ilişkileri etkilediği bağlanma teorisindeki temel devamlılık varsayımını desteklediği görülmüştür.

Faber, Edwards, Bauer ve Wetchler (2003), tarafından yapılan nicel çalışmada, aile yapısı, bağlanma ve kimlik oluşumu arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Sonuçlar kısmen hipotezleri desteklemekte ve çözülmemiş eş çatışmasının ergenlerde düşük bağlanma düzeyleri ile ilişkili olduğunu ve babaya bağlanmanın, elde edilen kimliğe ve dağınık kimlik durumuna bağlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca ebeveyn koalisyonu moratoryum ve dağınık kimlik durumlarıyla ters orantılı sonucuna ulaşılarak ebeveyn, ergen ilişkileri ve kimlik oluşturma süreci arasındaki bağı desteklediği görülmüştür.

Akademik başarı ile ana-baba-çocuk bağlanması arasında ki ilişkilerin araştırıldığı çalışmalarda iki değişken arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur (Kolkhorst, Yazedjian ve Toews, 2010; Yazedjian, Toews ve Navarro, 2009). McCormick, O'Connor ve Barnes (2016), çalışmalarında çocuklukta ölçülen anne-çocuk bağlanmasının ön ergenlikteki okuma ve matematik becerilerini yordama gücünü değerlendirmişlerdir. Güvenli bağlanma stiline sahip olmayan bağlanma biçimlerinin ileriki dönemlerde düşük matematik ve okuma becerilerini yordadığı görülmüştür. Beauchamp, Martineau ve Gagnon (2016), tarafından gerçekleştirilen araştırmada akademik başarı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma bulguları güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri olan öğrencilerin akademik başarı puanlarının benzer biçimde olduklarını göstermektedir.

Doyle ve Markiewicz (2005), yaptıkları araştırmada erken ergenlikteki korkulu ve kaçınan bağlanma stillerinin orta ergenlikteki akademik başarı üzerindeki etkisini

değerlendirmişlerdir. Araştırmalarının neticesinde korkulu bağlanmanın uzun vadede düşük akademik başarıya neden olduğunu belirlenirken, akademik başarı ile kaçınan bağlanma arasında bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiştir.

Kurland ve Siegel (2016), akademik başarı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkide öz-yeterlik algısını araştırdıkları çalışmalarında kaygılı bağlanma stili ile düşük akademik başarısı arasında ilişkinin olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca ikisi arasındaki ilişkide öz-yeterlik algısının aracı etkisi olduğu belirtilmektedir.

Amado (2005)'nin, üniversite öğrencilerinin katılımı ile yaptığı çalışmada; aile işlevselliği, duygusal sağlık ve bağlanma stilleri konuları araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; güvenli bağlanma eksikliğinin ve korkulu bağlanmanın depresyon belirtileriyle, korkulu bağlanma stiline kaygı ve umutsuzlukla eşleştiğini görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt bölümleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmaktadır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde değişkenlere müdahale edilmeden incelenmesidir (Büyüköztürk, 2008).

Bu araştırma, ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile akran ilişkilerinin yılmazlık düzeylerini yordama gücünü belirlemeye yöneliktir.

3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılında Burdur merkezde bulunan liselerde eğitim gören 14-18 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını ise il merkezinde bulunan farklı lise kategorilerinden belirlenen okullardaki 495 ergenden oluşmaktadır. Ergenlerin devam ettikleri liseler şunlardır: Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve İmam Hatip Lisesi. Katılımcılar basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup gönüllü öğrencilerden oluşmaktadır.

3.2.1. Araştırma grubunun özelliklerine ilişkin bulgular. Araştırma grubunun cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası ve okul türüne göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Ergenlerin Sosyo Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Sosyo Demografik Özellik	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	295	59,6
	Erkek	200	40,4
Yaş	15 yaş	177	35,8
	16 yaş	164	33,1
	17 yaş	103	20,8
	18 yaş	51	10,3
Ailenin Gelir Düzeyi	1500TL ve altı	170	34,3
	1501-2000TL	88	17,8
	2000TL ve üzeri	237	47,9
Anne Öğrenim Düzeyi	İlkokul	179	36,2
	Ortaokul	111	22,4
	Lise	120	24,2
	Üniversite	85	17,2
Baba Öğrenim Düzeyi	İlkokul	111	22,4
	Ortaokul	93	18,8
	Lise	116	23,4
	Üniversite	175	35,4
Kardeş Sayısı	Yok/tek çocuk	45	9,1
	1 kardeş	188	38,0
	2 kardeş	160	32,3
	3 ve daha fazla	102	20,6
Doğum Sırası	İlk çocuk	243	49,1
	Ne ilk ne son	175	35,4
	En küçük kardeş	77	15,6
Okul Türü	Anadolu lisesi	199	40,2
	Endüstri meslek lisesi	70	14,1
	Sosyal bilimler lisesi	79	16,0
	İmam hatip lisesi	66	13,3
	Fen lisesi	81	16,4

Tablo 2’de görüldüğü gibi ergenlerin %59,6’sı kadın, %40,4’ü erkektir. Ergenlerin %35,8’i 15 yaşında, %33,1’i 16 yaşında, %20,8’i 17 yaşında, %10,3’ü 18 yaşındadır. Ergenlerin %34,3’ünün ailesinin geliri 1500 TL ve altında, %17,8’inin 1501-2000 TL arası, %47,9’unun 2000 TL ve üzerindedir. Ergenlerin, annelerinin %36,2’si ilkokul, %22,4’ü ortaokul, %24,2’si lise, %17,2’si ise üniversite düzeyinde mezun olmuştur. Ergenlerin, babalarının %22,4’ü ilkokul, %18,8’i ortaokul, %23,4’ü lise, %35,4’ü üniversite düzeyinden mezun olmuştur. Ergenlerin %9,1’i tek çocuk, %38’inin 1 kardeşi, %32,3’ünün 2 kardeşi, %20,6’sının 3 ve daha fazla kardeşi vardır. Ergenlerin %49,1’i ilk çocuk, %35,4’ü ortanca doğan, %15,6’sı en küçük kardeştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak 4 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır: Kişisel Bilgi Formu, Ergen Psikolojik Yılmazlık Ölçeği, Ebeveyn Bağlanma Envanteri Kısa Formu ve Akran İlişkileri Ölçeği.

3.3.1. Kişisel bilgi formu. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası ve okul türü bilgileri yer almaktadır.

3.3.2. Ergen psikolojik yılmazlık ölçeği. Bulut, Doğan ve Altundağ (2013), tarafından ergenlerde yılmazlığın ölçülmesi için geliştirilen “Ergen Psikolojik Yılmazlık Ölçeği”; 4’lü likert tipinde (1: bana hiç uygun değil, 5: bana çok uygun) 29 madde ve 6 alt boyuttan (aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi, empati) oluşmaktadır. Ölçekteki 9 alt boyut (m10, m11, m14, m15, m16, m17, m22, m23) ters kodlanmaktadır. Alınan yüksek puan ergenin psikolojik dayanıklılığının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha kat sayısı 0,85; alt boyutların alpha kat sayıları sırasıyla 0,83 – 0,84 – 0,85 – 0,70 – 0,70 – 0,70 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Ebeveyn bağlanma envanteri kısa formu. Raja ve arkadaşları (1992), tarafından 12 madde ve üç boyut olarak geliştirilmiştir. Günaydın ve arkadaşları (2005), tarafından da Türkçe’ye tek boyut ve 11 madde olarak uyarlanan “Ebeveyn Bağlanma Envanteri Kısa Formu” yer almaktadır. Ölçek 7’li likert tipinde (1: asla, 7: daima) 11’er maddeden oluşmaktadır. Ölçekte İki bölüm (anne formu, baba formu) bulunmaktadır (Günaydın ve ark., 2005: 18). Ölçekteki 5 alt boyut (m2, m4, m5, m9, m10) ters kodlanmaktadır. Alınan yüksek puan anne ve babaya bağlılığın yüksekliğini ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı anne formu için 0,85; baba formu için 0,90 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Akran ilişkileri ölçeği. Çalışmamızda Bukowski ve arkadaşları (1994), tarafından geliştirilen Atik ve arkadaşları (2014), tarafından Türkçe'ye uyarlanıp güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılan "Akran İlişkileri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde (1: doğru değil, 5: tamamen doğru) 6 alt boyut (birliktelik, çatışma, yardım, koruma, yakınlık) ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 4 alt boyut (m5, m6, m7, m8, m9) ters kodlanmaktadır. Alınan yüksek puan akran bağlılığının yüksekliğini ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,90; alt boyutların alpha katsayıları sırasıyla 0,66 – 0,73 – 0,86 – 0,73 – 0,84 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde öncelikle kullanılan ölçeklerin uygulanabilmesi için gerekli izinleri alınmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 2016-2017 eğitim öğretim yılında Burdur merkezde bulunan liselerde eğitim gören farklı lise kategorilerinden belirlenen ergenlere uygulanmıştır. Uygulama sınıf ortamında ve ders saatinde gönüllü ergenlere yapılmıştır. Uygulama süresi yaklaşık 40 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analizinde, ölçek puanlarının normallik sınavında, çarpıklık ve basıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık ve basıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011: 40). Her üç ölçek puanının da normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Cinsiyete göre karşılaştırmalarda parametrik testlerden bağımsız iki örneklem t testinden yararlanılmıştır. Yaş, gelir düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu (doğum sırası) ve okul türü değişkenlerine göre karşılaştırmalarda ANOVA analizinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık görüldüğünde farkın kaynağını belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar için Scheffe post hoc testinden yararlanılmıştır. Ölçek puanları arasındaki ilişki için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi; akran ilişkileri ve anne-baba bağlanmanın ergen yılmazlık

üzerindeki etkisi çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Analizlerde güven aralığı %95 (anlamlılık düzeyi 0,05 $p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sırasıyla sunulmuştur.

4.1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Araştırmanın bağımsız ve bağımlı değişkenlerine ait betimsel istatistiklere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3.

Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	N	Min	Maks.	\bar{X}	SS	Çarpıklık
Aile desteği alt boyut	495	1	4	3,43	0,51	-0,92
Akran desteği alt boyut	495	1	4	3,56	0,57	-0,77
Okul desteği alt boyut	495	1	4	2,83	0,81	-0,51
Uyum alt boyut	495	1	4	3,07	0,64	-0,65
Mücadele azmi alt boyut	495	1	4	2,80	0,70	-0,18
Empati alt boyut	495	1	4	3,28	0,63	-0,78
Yılmazlık Toplam	495	1	4	3,17	0,38	-0,20
<hr/>						
Bağlanma Stilleri						
Anneye Bağlanma	495	1	7	5,73	1,09	-0,67
Babaya Bağlanma	495	1	7	5,49	1,32	-0,56
<hr/>						
Birliktelik alt boyut	495	1	5	3,52	0,87	-0,29
Çatışma(sızlık)* alt boyut	495	1	5	3,59	0,93	-0,70
Yardım alt boyut	495	1	5	4,47	0,77	-0,60
Koruma alt boyut	495	1	5	3,94	0,91	-0,73
Yakınlık alt boyut	495	1	5	4,10	0,89	-0,64
Akran İlişkileri Toplam	495	1	5	3,96	0,65	-0,90

* Puanlar ters kodlanmıştır.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ergenlerin yılmazlık düzeyleri (3,17) ile okul desteği (2,83), uyum (3,07), mücadele azmi (2,80) düzeylerinin “yüksek” olduğu belirlenmiştir. Akran desteği (3,56) ve empati (3,28) düzeyleri “çok yüksek” düzeydedir. Ergenlerin anneye bağlanma (5,73) ve babaya bağlanma (5,49) düzeyleri “yüksek” düzeyde

bulunmuştur. Ergenlerin akran ilişkileri (3,96), birliktelik (3,52), çatışmasızlık (3,59), koruma (3,94), yakınlık (4,10) düzeyleri “yüksek” düzeyde bulunmuştur. Ergenlerin yardım düzeyi çok yüksek (4,47) düzeyde bulunmuştur.

4.2. Ergenlerin Sosyo Demografik Özelliklerine Göre Ölçek Puanlarının Dağılımı

Bu kısımda araştırmaya katılan ergenlere ait demografik özellikler sıklık tablolarıyla verilmiştir

Tablo 4.

Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Bağımsız t Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	T	P
Aile desteği alt boyut	Kadın	295	3,41	0,53	-1,03	0,303
	Erkek	200	3,46	0,48		
Akran desteği alt boyut	Kadın	295	3,61	0,56	3,05	0,002
	Erkek	200	3,47	0,58		
Okul desteği alt boyut	Kadın	295	2,96	0,79	4,39	0,000
	Erkek	200	2,64	0,81		
Uyum alt boyut	Kadın	295	3,01	0,63	-2,76	0,006
	Erkek	200	3,17	0,65		
Mücadele azmi alt boyut	Kadın	295	2,86	0,66	2,42	0,016
	Erkek	200	2,71	0,74		
Empati alt boyut	Kadın	295	3,31	0,59	1,63	0,105
	Erkek	200	3,22	0,67		
Yılmazlık Toplam	Kadın	295	3,21	0,38	2,37	0,018
	Erkek	200	3,13	0,37		

Tablo 4’te görüldüğü gibi, akran desteği ($t=3,05$; $p<0,05$), okul desteği ($t=4,39$; $p<0,05$), uyum ($t=-2,76$; $p<0,05$), mücadele azmi ($t=2,42$; $p<0,05$) düzeylerinin ve yılmazlık düzeylerinin ($t=2,37$; $p<0,05$) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kadın ergenlerin akran desteği, okul desteği, mücadele azmi ve genel olarak yılmazlık düzeyleri erkek ergenlerin yılmazlık düzeylerinden anlamlı düzeyde farklıdır. Erkek ergenlerin uyum düzeyleri, kadın ergenlerden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan, aile desteği ve empati düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 5.

Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Aile desteği alt boyut	15 yaş	177	3,43	0,49	1,35	0,258	
	16 yaş	164	3,37	0,53			
	17 yaş	103	3,49	0,52			
	18 yaş	51	3,47	0,48			
Akran desteği alt boyut	15 yaş	177	3,54	0,55	0,42	0,739	
	16 yaş	164	3,53	0,61			
	17 yaş	103	3,62	0,50			
	18 yaş	51	3,57	0,61			
Okul desteği alt boyut	15 yaş	177	2,87	0,77	0,44	0,726	
	16 yaş	164	2,81	0,83			
	17 yaş	103	2,78	0,89			
	18 yaş	51	2,90	0,74			
Uyum alt boyut	15 yaş	177	3,04	0,63	1,98	0,116	
	16 yaş	164	3,12	0,64			
	17 yaş	103	3,14	0,62			
	18 yaş	51	2,91	0,69			
Mücadele azmi alt boyut	15 yaş	177	2,87	0,66	1,91	0,127	
	16 yaş	164	2,80	0,71			
	17 yaş	103	2,75	0,74			
	18 yaş	51	2,62	0,71			
Empati alt boyut	15 yaş	177	3,22	0,57	1,85	0,138	
	16 yaş	164	3,32	0,64			
	17 yaş	103	3,36	0,63			
	18 yaş	51	3,16	0,74			
Yılmazlık Toplam	15 yaş	177	3,18	0,36	0,39	0,762	
	16 yaş	164	3,16	0,42			
	17 yaş	103	3,20	0,37			
	18 yaş	51	3,13	0,34			

Tablo 5'te görüldüğü gibi, ergenlerin yılmazlık alt boyutları ortalamaları ve ölçek toplam puan ortalamalarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 6.

Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Aile gelir düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Aile Desteği Alt Boyutu	A-1500TL'den az B-1500-2000TL C-2000TL ve üzeri	170 88 237	3,41 3,33 3,48	0,53 0,55 0,47	3,08	0,047	C>B
Akran Desteği Alt Boyutu	1500TL'den az 1500-2000TL 2000TL ve üzeri	170 88 237	3,55 3,56 3,56	0,60 0,52 0,57	0,08	0,922	
Okul Desteği Alt Boyutu	1500TL'den az 1500-2000TL 2000TL ve üzeri	170 88 237	2,87 2,73 2,84	0,83 0,75 0,82	0,90	0,406	
Uyum Alt Boyutu	1500TL'den az 1500-2000TL 2000TL ve üzeri	170 88 237	3,09 3,09 3,06	0,63 0,57 0,67	0,15	0,862	
Mücadele Azmi Alt Boyutu	1500TL'den az 1500-2000TL 2000TL ve üzeri	170 88 237	2,81 2,84 2,77	0,74 0,61 0,70	0,37	0,693	
Empati Alt Boyutu	1500TL'den az 1500-2000TL 2000TL ve üzeri	170 88 237	3,32 3,22 3,27	0,56 0,63 0,67	0,85	0,428	
Toplam Yılmazlık	1500TL'den az 1500-2000TL 2000TL ve üzeri	170 88 237	3,18 3,14 3,18	0,41 0,34 0,38	0,52	0,594	

Tablo 6'da görüldüğü gibi, yılmazlık alt boyutlarından aile desteğinin aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,08$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre aile gelir düzeyi 2000 TL ve üzeri olan ergenlerin aile desteği alt boyut düzeyleri, aile gelir düzeyi 1500-2000 TL arasında olan ergenlerin aile desteği düzeylerinden anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Diğer taraftan, ergenlerin toplam yılmazlık düzeyi ile akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin aile gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 7.

Ergenlerde Yılmazlık Düzeylerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA

Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Anne Öğrenim	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Aile desteği alt boyut	A-İlkokul	179	3,40	0,51	2,51	0,058	
	B-Ortaokul	111	3,35	0,52			
	C-Lise	120	3,49	0,51			
	D-Üniversite	85	3,51	0,46			
Akran desteği alt boyut	A-İlkokul	179	3,53	0,58	3,17	0,024	C>B
	B-Ortaokul	111	3,47	0,64			
	C-Lise	120	3,69	0,45			
	D-Üniversite	85	3,55	0,58			
Okul desteği alt boyut	A-İlkokul	179	2,87	0,78	0,55	0,647	
	B-Ortaokul	111	2,81	0,81			
	C-Lise	120	2,76	0,86			
	D-Üniversite	85	2,89	0,82			
Uyum alt boyut	A-İlkokul	179	3,03	0,63	2,23	0,084	
	B-Ortaokul	111	3,10	0,68			
	C-Lise	120	3,19	0,55			
	D-Üniversite	85	2,98	0,70			
Mücadele azmi alt boyut	A-İlkokul	179	2,76	0,69	0,44	0,723	
	B-Ortaokul	111	2,78	0,74			
	C-Lise	120	2,86	0,70			
	D-Üniversite	85	2,81	0,67			
Empati alt boyut	A-İlkokul	179	3,23	0,65	0,52	0,667	
	B-Ortaokul	111	3,30	0,61			
	C-Lise	120	3,29	0,64			
	D-Üniversite	85	3,31	0,59			
Yılmazlık Toplam	A-İlkokul	179	3,15	0,39	1,39	0,245	
	B-Ortaokul	111	3,14	0,40			
	C-Lise	120	3,23	0,36			
	D-Üniversite	85	3,20	0,36			

Tablo 7’de görüldüğü gibi, akran desteğinin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,17$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre annesi lise düzeyinden mezun olmuş ergenlerin akran desteği, annesi ortaokul düzeyinden mezun olmuş ergenlerin

akran desteğinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan ergenlerin toplam yılmazlık düzeyi ve aile desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 8.

*Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA**Sonuçları*

Ölçek ve Alt Boyutlar	Baba Öğrenim	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Aile desteği alt boyut	A-İlkokul	111	3,37	0,48	2,04	0,107	
	B-Ortaokul	93	3,37	0,59			
	C-Lise	116	3,51	0,50			
	D-Üniversite	175	3,44	0,49			
Akran desteği alt boyut	A-İlkokul	111	3,46	0,57	3,03	0,029	C>A
	B-Ortaokul	93	3,52	0,67			
	C-Lise	116	3,68	0,43			
	D-Üniversite	175	3,55	0,58			
Okul desteği alt boyut	A-İlkokul	111	2,74	0,81	1,76	0,155	
	B-Ortaokul	93	2,86	0,79			
	C-Lise	116	2,97	0,77			
	D-Üniversite	175	2,79	0,84			
Uyum alt boyut	A-İlkokul	111	3,00	0,64	2,97	0,032	C>A
	B-Ortaokul	93	3,19	0,62			
	C-Lise	116	3,16	0,55			
	D-Üniversite	175	3,00	0,69			
Mücadele azmi alt boyut	A-İlkokul	111	2,69	0,65	2,53	0,057	
	B-Ortaokul	93	2,88	0,70			
	C-Lise	116	2,91	0,69			
	D-Üniversite	175	2,75	0,72			
Empati alt boyut	A-İlkokul	111	3,24	0,60	0,24	0,866	
	B-Ortaokul	93	3,32	0,61			
	C-Lise	116	3,28	0,63			
	D-Üniversite	175	3,27	0,65			
Yılmazlık Toplam	A-İlkokul	111	3,09	0,37	4,50	0,004	C>A
	B-Ortaokul	93	3,20	0,42			
	C-Lise	116	3,27	0,36			
	D-Üniversite	175	3,15	0,37			

Tablo 8’de görüldüğü gibi, akran desteği ($F=3,03$; $p<0,05$), uyum ($F=2,97$; $p<0,05$) ve yılmazlık toplam düzeylerinin ($F=4,50$; $p<0,05$) baba öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe

post hoc testi sonuçlarına göre; babası lise düzeyinden mezun olmuş ergenlerin akran desteği düzeyleri, babası ilkokul düzeyinden mezun ergenlerin akran desteği düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Babası lise düzeyinde öğrenim gören ergenlerin uyum düzeyleri, babası ilkokul düzeyinden mezun ergenlerin uyum düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Babası lise düzeyinden mezun ergenlerin yılmazlık düzeyleri, babası ilkokul düzeyinden mezun ergenlerin yılmazlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan aile desteği, okul desteği, mücadele azmi ve empati düzeyinin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 9.

Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Aile desteği alt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,60	0,44	7,89	0,000	A, B>C, D
	B-1 kardeş	188	3,52	0,44			
	C-2 kardeş	160	3,37	0,50			
	D-3 ve üzeri	102	3,28	0,61			
Akran desteği alt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,57	0,54	1,61	0,186	
	B-1 kardeş	188	3,62	0,53			
	C-2 kardeş	160	3,56	0,53			
	D-3 ve üzeri	102	3,45	0,68			
Okul desteği alt boyut	A-Kardeşi yok	45	2,94	0,81	2,67	0,047	A>D
	B-1 kardeş	188	2,91	0,83			
	C-2 kardeş	160	2,83	0,76			
	D-3 ve üzeri	102	2,65	0,84			
Uyum alt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,14	0,60	0,76	0,518	
	B-1 kardeş	188	3,10	0,60			
	C-2 kardeş	160	3,07	0,66			
	D-3 ve üzeri	102	3,00	0,70			
Mücadele azmi alt boyut	A-Kardeşi yok	45	2,84	0,64	1,86	0,135	
	B-1 kardeş	188	2,88	0,72			
	C-2 kardeş	160	2,71	0,66			
	D-3 ve üzeri	102	2,77	0,74			
Empati alt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,33	0,66	2,23	0,083	
	B-1 kardeş	188	3,35	0,59			
	C-2 kardeş	160	3,23	0,62			
	D-3 ve üzeri	102	3,18	0,67			
Yılmazlık Toplam	A-Kardeşi yok	45	3,26	0,37	6,52	0,000	A, B>D
	B-1 kardeş	188	3,25	0,38			
	C-2 kardeş	160	3,14	0,36			
	D-3 ve üzeri	102	3,06	0,39			

Tablo 9’da görüldüğü gibi, akran desteği ($F=7,89$; $p<0,05$), okul desteği ($F=2,67$; $p<0,05$) ve yılmazlık düzeyinin ($F=6,52$; $p<0,05$) kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre; hiç kardeşi olmayan ve 1 kardeşi olan ergenlerin aile desteğinin, 2 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin aile desteğinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Hiç kardeşi olmayan ergenlerin okul desteği, 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin okul desteğinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Hiç kardeşi olmayan ve 1 kardeşi olan ergenlerin yılmazlık düzeyleri, 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 10.

Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Doğum Sırası	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Aile desteği alt boyut	A-İlk çocuk	243	3,47	0,49	2,81	0,061	
	B-Ortanca	175	3,42	0,48			
	C-En küçük kardeş	77	3,31	0,59			
Akran desteği alt boyut	A-İlk çocuk	243	3,60	0,52	1,29	0,277	
	B-Ortanca	175	3,54	0,61			
	C-En küçük kardeş	77	3,48	0,61			
Okul desteği alt boyut	A-İlk çocuk	243	2,88	0,79	1,266	0,285	
	B-Ortanca	175	2,81	0,83			
	C-En küçük kardeş	77	2,72	0,82			
Uyum alt boyut	A-İlk çocuk	243	3,03	0,63	1,09	0,337	
	B-Ortanca	175	3,12	0,62			
	C-En küçük kardeş	77	3,09	0,70			
Mücadele azmi alt boyut	A-İlk çocuk	243	2,84	0,71	1,18	0,310	
	B-Ortanca	175	2,79	0,71			
	C-En küçük kardeş	77	2,70	0,62			
Empati alt boyut	A-İlk çocuk	243	3,33	0,59	2,76	0,064	
	B-Ortanca	175	3,27	0,64			
	C-En küçük kardeş	77	3,13	0,68			
Yılmazlık Toplam	A-İlk çocuk	243	3,21	0,39	3,08	0,047	A>C
	B-Ortanca	175	3,17	0,38			
	C-En küçük kardeş	77	3,08	0,35			

Tablo 10’ da görüldüğü gibi, yılmazlık düzeylerinin doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,08$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre ilk çocuk olan ergenlerin

yılmazlık düzeyleri, en küçük kardeş olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan ergenlerin aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati düzeylerinin doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 11.

Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Okul Türü	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Aile desteği boyut	A- Anadolu	199	3,45	0,51	1,98	0,097	
	B- Endüstri ML	70	3,33	0,59			
	C- Sosyal Bil.	79	3,47	0,47			
	D- İmam Hatip	66	3,33	0,49			
	E- Fen Lisesi	81	3,51	0,48			
Akran desteği boyut	A- Anadolu	199	3,58	0,57	0,22	0,928	
	B- Endüstri ML	70	3,55	0,65			
	C- Sosyal Bil.	79	3,56	0,54			
	D- İmam Hatip	66	3,52	0,55			
	E- Fen Lisesi	81	3,55	0,55			
Okul desteği boyut	A- Anadolu	199	2,83	0,83	0,98	0,417	
	B- Endüstri ML	70	2,67	0,75			
	C- Sosyal Bil.	79	2,88	0,87			
	D- İmam Hatip	66	2,85	0,84			
	E- Fen Lisesi	81	2,92	0,73			
Uyum boyut	A- Anadolu	199	3,10	0,62	0,93	0,447	
	B- Endüstri ML	70	3,14	0,66			
	C- Sosyal Bil.	79	2,98	0,62			
	D- İmam Hatip	66	3,12	0,65			
	E- Fen Lisesi	81	3,02	0,67			
Mücadele azmi alt boyut	A- Anadolu	199	2,89	0,71	2,74	0,028	A>D
	B- Endüstri ML	70	2,87	0,71			
	C- Sosyal Bil.	79	2,70	0,69			
	D- İmam Hatip	66	2,61	0,67			
	E- Fen Lisesi	81	2,76	0,67			
Empati boyut	A- Anadolu	199	3,31	0,61	0,75	0,559	
	B- Endüstri ML	70	3,34	0,74			
	C- Sosyal Bil.	79	3,24	0,65			
	D- İmam Hatip	66	3,23	0,61			
	E- Fen Lisesi	81	3,21	0,56			
Yılmazlık Toplam	A- Anadolu	199	3,21	0,40	0,86	0,490	
	B- Endüstri ML	70	3,15	0,42			
	C- Sosyal Bil.	79	3,16	0,41			
	D- İmam Hatip	66	3,12	0,33			
	E- Fen Lisesi	81	3,19	0,32			

Tablo 11’de görüldüğü gibi mücadele azmi düzeylerinin okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=2,74$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre Anadolu Lisesi ergenlerinin mücadele azmi düzeyleri, İmam Hatip Lisesi ergenlerinin mücadele azmi düzeylerinden anlamlı düzeyde farklıdır. Diğer taraftan ergenlerin, aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, empati düzeylerinin ve yılmazlık düzeylerinin okul türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 12.

Bağlanma Stilinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	T	P
Anneye bağlanma stili	Kadın	295	5,67	1,18	-1,08	0,280
	Erkek	200	5,81	0,92		
Babaya bağlanma stili	Kadın	289	5,41	1,39	-1,41	0,158
	Erkek	191	5,60	1,22		

Tablo 12’ de görüldüğü gibi, ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 13.

Bağlanma Stilinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Anneye bağlanma stili	15 yaş	177	5,79	1,02	0,45	0,717	
	16 yaş	164	5,67	1,11			
	17 yaş	103	5,75	1,13			
	18 yaş	51	5,66	1,13			
Babaya bağlanma stili	15 yaş	175	5,60	1,20	1,63	0,181	
	16 yaş	157	5,27	1,52			
	17 yaş	98	5,61	1,13			
	18 yaş	50	5,54	1,41			

Tablo 13’de görüldüğü gibi, ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 14.

Bağlanma Stilinin Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Aile gelir düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Anneye bağlanma stili	1500 TL'den az	170	5,65	1,15	1,41	0,246	
	1500-2000 TL	88	5,63	1,15			
	2000 TL ve üzeri	237	5,82	1,00			
Babaya bağlanma stili	1500 TL'den az	164	5,44	1,35	2,25	0,106	
	1500-2000 TL	84	5,28	1,34			
	2000 TL ve üzeri	232	5,60	1,29			

Tablo 14'te görüldüğü gibi, ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 15.

Bağlanma Stilinin Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Anne Öğrenim	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Anneye bağlanma stili	A-İlkokul	179	5,64	1,17	3,14	0,025	C, D>B
	B-Ortaokul	111	5,55	1,09			
	C-Lise	120	5,90	1,04			
	D-Üniversite	85	5,90	0,89			
Babaya bağlanma stili	A-İlkokul	174	5,36	1,38	1,25	0,290	
	B-Ortaokul	105	5,47	1,27			
	C-Lise	117	5,57	1,37			
	D-Üniversite	84	5,67	1,21			

Tablo 15'te görüldüğü gibi, ergenlerin anneye bağlanma düzeyinin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,14$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre annesi lise ve üniversite düzeyinden mezun ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri, annesi ortaokul düzeyinden mezun ergenlerin anneye bağlanma düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan ergenlerin babaya bağlanma stili düzeylerinin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 16.

Bağlanma Stilinin Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Baba Öğrenim	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Anneye bağlanma stili	A-İlkokul	111	5,59	1,12	1,72	0,161	
	B-Ortaokul	93	5,62	1,24			
	C-Lise	116	5,88	1,07			
	D-Üniversite	175	5,77	0,98			
Babaya bağlanma stili	A-İlkokul	109	5,20	1,41	3,24	0,022	C>A
	B-Ortaokul	90	5,45	1,33			
	C-Lise	109	5,72	1,23			
	D-Üniversite	172	5,55	1,30			

Tablo 16’da görüldüğü gibi, ergenlerin babaya bağlanma stili düzeylerinin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F=3,24; p<0,05). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre babası lise düzeyinden mezun ergenlerin babaya bağlanma düzeyinin, babası ilkokul düzeyinden mezun ergenlerin babaya bağlanma düzeyinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan ergenlerin anneye bağlanma stili düzeylerinin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 17.

Bağlanma Stilinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Anneye bağlanma stili	A-Kardeşi yok	45	6,12	0,99	6,09	0,000	A>C, D
	B-1 kardeş	188	5,88	0,97			
	C-2 kardeş	160	5,59	1,09			
	D-3 ve üzeri	102	5,50	1,24			
Babaya bağlanma stili	A-Kardeşi yok	44	5,76	1,42	7,11	0,000	A>D B>C, D
	B-1 kardeş	182	5,76	1,12			
	C-2 kardeş	154	5,32	1,39			
	D-3 ve üzeri	100	5,13	1,42			

Tablo 17’de görüldüğü gibi, ergenlerin anneye bağlanma stili düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F=6,09; p<0,05). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre hiç kardeşi olmayan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri, 2 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin

anneye bağlanma düzeyleri anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ergenlerin babaya bağlanma stili düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=7,11$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre; hiç kardeşi olmayan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri, 3 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. 1 kardeşi olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri, 2 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 18.

Bağlanma Stilinin Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Doğum Sırası	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Anneye bağlanma stili	A-İlk çocuk	243	5,78	1,07	2,73	0,066	
	B-Ortanca	175	5,77	1,07			
	C-En küçük kardeş	77	5,47	1,14			
Babaya bağlanma stili	A-İlk çocuk	236	5,58	1,35	6,41	0,002	A, B>C
	B-Ortanca	168	5,57	1,20			
	C-En küçük kardeş	76	5,01	1,41			

Tablo 18'de görüldüğü gibi, ergenlerin babaya bağlanma stili düzeylerinin doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=6,41$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre ilk çocuk olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyleri, ortanca ve en küçük kardeş olan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan bağlanma stilleri düzeylerinin doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 19.

Bağlanma Stilinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Okul Türü	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Anneye Bağlanma Stili	A- Anadolu	199	5,82	1,06	4,79	0,001	A, E>D
	B- Endüstri ML	70	5,47	1,30			
	C- Sosyal Bil.	79	5,84	0,99			
	D- İmam Hatip	66	5,33	1,08			
	E- Fen Lisesi	81	5,94	0,94			
Babaya Bağlanma Stili	A- Anadolu	192	5,57	1,28	3,31	0,011	A, E>D
	B- Endüstri ML	68	5,46	1,37			
	C- Sosyal Bil.	76	5,52	1,40			
	D- İmam Hatip	64	4,98	1,33			
	E- Fen Lisesi	80	5,69	1,25			

Tablo 19’da görüldüğü gibi ergenlerin anneye bağlanma stili düzeyinin, okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=4,79$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi ergenlerinin anneye bağlanma düzeyleri, İmam Hatip Lisesi ergenlerinin anneye bağlanma düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ergenlerin babaya bağlanma stili düzeylerinin okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,31$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi ergenlerinin babaya bağlanma düzeyleri, İmam Hatip Lisesi ergenlerinin babaya bağlanma düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 20.

Akran İlişkilerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	P
Birliktelik alt boyut	Kadın	293	3,50	0,89	-0,55	0,580
	Erkek	197	3,54	0,84		
Çatışmasızlık* alt boyut	Kadın	293	3,71	0,90	3,54	0,000
	Erkek	197	3,41	0,94		
Yardım alt boyut	Kadın	293	4,56	0,75	4,33	0,000
	Erkek	197	4,33	0,78		
Koruma alt boyut	Kadın	290	4,05	0,92	3,21	0,001
	Erkek	195	3,78	0,88		
Yakınlık alt boyut	Kadın	290	4,30	0,80	6,26	0,000
	Erkek	195	3,81	0,94		
Akran İlişkileri Toplam	Kadın	293	4,06	0,63	4,34	0,000
	Erkek	197	3,80	0,65		

* Puanlar ters kodlanmıştır.

Tablo 20' de görüldüğü gibi çatışmasızlık ($t=3,54$; $p<0,05$), yardım ($t=4,33$; $p<0,05$), koruma ($t=3,21$; $p<0,05$), yakınlık ($t=6,26$; $p<0,05$) düzeylerinin ve akran ilişkileri düzeylerinin ($t=2,37$; $p<0,05$) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kadın ergenlerin çatışmasızlık, yardım, koruma, yakınlık düzeyleri ve genel olarak akran ilişkileri düzeyleri erkek ergenlerin düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 21.

Akran İlişkilerinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	SS	F	P	Anlamlı Fark
Birliktelik alt boyut	15 yaş	176	3,42	0,84	4,69	0,003	17>15 17>18
	16 yaş	162	3,52	0,86			
	17 yaş	101	3,78	0,82			
	18 yaş	51	3,34	1,02			
Çatışmasızlık alt boyut	15 yaş	176	3,58	0,87	0,09	0,966	
	16 yaş	162	3,61	0,98			
	17 yaş	101	3,55	0,92			
	18 yaş	51	3,58	1,01			
Yardım alt boyut	15 yaş	176	4,44	0,76	4,16	0,006	17>15 17>16 17>18
	16 yaş	162	4,42	0,80			
	17 yaş	101	4,67	0,62			
	18 yaş	51	4,33	0,88			
Koruma alt boyut	15 yaş	174	3,91	0,88	1,63	0,182	
	16 yaş	159	3,88	1,00			
	17 yaş	101	4,11	0,82			
	18 yaş	51	3,88	0,90			
Yakınlık alt boyut	15 yaş	174	4,10	0,83	2,47	0,061	
	16 yaş	159	4,02	0,97			
	17 yaş	101	4,31	0,75			
	18 yaş	51	3,98	1,02			
Akran Toplam	15 yaş	176	3,92	0,61	3,04	0,029	17>18
	16 yaş	162	3,92	0,72			
	17 yaş	101	4,12	0,54			
	18 yaş	51	3,85	0,69			

Tablo 21’de görüldüğü gibi, birliktelik ($F=4,69$; $p<0,05$), yardım ($F=4,16$; $p<0,05$) düzeylerinin ve akran ilişkileri düzeylerinin ($F=3,04$; $p<0,05$) ergenlerin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre; 17 yaşındaki ergenlerin birliktelik düzeyleri, 16 ve 18 yaşındaki ergenlerin birliktelik düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. 17 yaşındaki ergenlerin yardım düzeyleri 15, 16 ve 18 yaşındaki ergenlerin yardım düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. 17 yaşındaki ergenlerin genel olarak akran ilişkileri düzeyleri 18 yaşındaki ergenlerin genel olarak akran ilişkileri düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan çatışmasızlık, koruma ve yakınlık alt boyut düzeylerinin ergenlerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 22.

Akran İlişkilerinin Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Anne Öğrenim	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Birliktelik alt boyut	İlkokul	176	3,43	0,93	1,95	0,119	
	Ortaokul	111	3,50	0,83			
	Lise	118	3,68	0,89			
	Üniversite	85	3,51	0,76			
Çatışmasızlık alt boyut	İlkokul	176	3,64	0,89	3,75	0,011	C>B
	Ortaokul	111	3,40	0,98			
	Lise	118	3,76	0,82			
	Üniversite	85	3,46	1,04			
Yardım alt boyut	İlkokul	176	4,36	0,86	1,71	0,163	
	Ortaokul	111	4,43	0,81			
	Lise	118	4,56	0,68			
	Üniversite	85	4,61	0,57			
Koruma alt boyut	İlkokul	175	3,88	0,99	0,64	0,591	
	Ortaokul	110	3,91	0,90			
	Lise	117	4,02	0,87			
	Üniversite	83	3,98	0,81			
Yakınlık alt boyut	İlkokul	175	4,06	0,95	1,48	0,220	
	Ortaokul	110	4,07	0,89			
	Lise	117	4,26	0,78			
	Üniversite	83	4,04	0,89			
Akran İlişkileri Toplam	İlkokul	176	3,90	0,70	2,43	0,064	
	Ortaokul	111	3,89	0,67			
	Lise	118	4,09	0,59			
	Üniversite	85	3,95	0,56			

Tablo 22’de görüldüğü gibi, çatışmasızlık düzeylerinin anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3,75$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre annesi lise düzeyinden mezun ergenlerin çatışmasızlık düzeyleri, annesi ortaokul düzeyinden mezun ergenlerin çatışmasızlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan birliktelik, yardım, koruma, yakınlık düzeylerinin ve genel olarak akran ilişkileri düzeylerinin, anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 23.

Akran İlişkilerinin Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Baba Öğrenim	n	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Birliktelik alt boyut	A-İlkokul	108	3,47	0,90	0,57	0,636	
	B-Ortaokul	93	3,58	0,94			
	C-Lise	115	3,58	0,83			
	D-Üniversite	174	3,48	0,85			
Çatışmasızlık alt boyut	A-İlkokul	108	3,49	0,87	4,62	0,003	C>A, D
	B-Ortaokul	93	3,59	1,03			
	C-Lise	115	3,85	0,76			
	D-Üniversite	174	3,47	0,98			
Yardım alt boyut	A-İlkokul	108	4,28	0,89	2,62	0,051	
	B-Ortaokul	93	4,46	0,83			
	C-Lise	115	4,59	0,59			
	D-Üniversite	174	4,51	0,74			
Koruma alt boyut	A-İlkokul	107	3,85	0,92	1,22	0,303	
	B-Ortaokul	92	3,95	1,01			
	C-Lise	114	4,07	0,83			
	D-Üniversite	172	3,90	0,91			
Yakınlık alt boyut	A-İlkokul	107	4,06	0,87	2,61	0,051	
	B-Ortaokul	92	4,25	0,86			
	C-Lise	114	4,21	0,77			
	D-Üniversite	172	3,98	0,97			
Akran İlişkileri Toplam	A-İlkokul	108	3,86	0,66	2,87	0,036	C>A
	B-Ortaokul	93	4,00	0,72			
	C-Lise	115	4,09	0,56			
	D-Üniversite	174	3,90	0,64			

Tablo 23'te görüldüğü gibi, çatışmasızlık düzeylerinin ($F=4,62$; $p<0,05$) ve akran ilişkileri düzeylerinin ($F=2,87$; $p<0,05$) baba öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre; babası lise düzeyinden mezun ergenlerin çatışmasızlık düzeyinin, babası ilkokul ve üniversite düzeyinden mezun ergenlerin çatışmasızlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Babası lise düzeyinden mezun ergenlerin akran ilişkileri düzeyinin, babası ilkokul düzeyinden mezun ergenlerin akran ilişkileri düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan birliktelik, yardım, koruma, yakınlık düzeylerinin baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 24.

Akran İlişkilerinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Birliktelik alt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,62	0,95	0,36	0,781	
	B-1 kardeş	187	3,52	0,86			
	C-2 kardeş	158	3,53	0,86			
	D-3 ve üzeri	100	3,46	0,89			
Çatışmasızlık alt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,65	0,92	0,77	0,513	
	B-1 kardeş	187	3,54	0,94			
	C-2 kardeş	158	3,66	0,94			
	D-3 ve üzeri	100	3,52	0,91			
Yardım alt boyut	A-Kardeşi yok	45	4,48	0,72	1,56	0,198	
	B-1 kardeş	187	4,53	0,74			
	C-2 kardeş	158	4,49	0,70			
	D-3 ve üzeri	100	4,31	0,91			
Korumaalt boyut	A-Kardeşi yok	45	3,93	0,87	1,09	0,352	
	B-1 kardeş	186	3,98	0,89			
	C-2 kardeş	155	3,98	0,95			
	D-3 ve üzeri	99	3,79	0,92			
Yakınlık alt boyut	A-Kardeşi yok	45	4,12	0,95	0,08	0,970	
	B-1 kardeş	186	4,11	0,92			
	C-2 kardeş	155	4,11	0,87			
	D-3 ve üzeri	99	4,07	0,85			
Akran İlişkileri Toplam	A-Kardeşi yok	45	3,99	0,65	0,92	0,431	
	B-1 kardeş	187	3,97	0,65			
	C-2 kardeş	158	3,99	0,64			
	D-3 ve üzeri	100	3,86	0,66			

Tablo 24'te görüldüğü gibi, akran ilişkileri düzeyi ve alt boyut düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 25.

Akran İlişkilerinin Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Doğum Sırası	N	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Birliktelik alt boyut	İlk çocuk	242	3,54	0,89	2,01	0,136	
	Ortanca	174	3,43	0,87			
	En küçük kardeş	74	3,66	0,83			
Çatışmasızlık alt boyut	İlk çocuk	242	3,64	0,93	0,98	0,377	
	Ortanca	174	3,52	0,95			
	En küçük kardeş	74	3,53	0,88			
Yardım alt boyut	İlk çocuk	242	4,49	0,74	0,31	0,731	
	Ortanca	174	4,46	0,79			
	En küçük kardeş	74	4,41	0,83			
Koruma alt boyut	İlk çocuk	239	4,01	0,91	1,31	0,272	
	Ortanca	174	3,88	0,91			
	En küçük kardeş	72	3,86	0,93			
Yakınlık alt boyut	İlk çocuk	239	4,15	0,85	0,71	0,492	
	Ortanca	174	4,05	0,92			
	En küçük kardeş	72	4,07	0,94			
Akran İlişkileri Toplam	İlk çocuk	242	4,00	0,62	1,11	0,330	
	Ortanca	174	3,90	0,69			
	En küçük kardeş	74	3,94	0,65			

Tablo 25'te görüldüğü gibi, akran ilişkileri düzeyi ve alt boyut düzeylerinin doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 26.

Akran İlişkilerinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Okul Türü	n	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Birliktelik alt boyut	A- Anadolu	198	3,49	0,87	0,70	0,593	
	B- Endüstri ML	69	3,63	0,91			
	C- Sosyal Bil.	78	3,58	0,92			
	D- İmam Hatip	64	3,40	0,91			
	E- Fen Lisesi	81	3,53	0,77			
Çatışmasızlık alt boyut	A- Anadolu	198	3,77	0,87	4,57	0,001	A>E
	B- Endüstri ML	69	3,61	0,98			
	C- Sosyal Bil.	78	3,53	0,97			
	D- İmam Hatip	64	3,44	0,99			
	E- Fen Lisesi	81	3,29	0,86			
Yardım alt boyut	A- Anadolu	198	4,51	0,76	4,91	0,001	A, E>D
	B- Endüstri ML	69	4,52	0,82			
	C- Sosyal Bil.	78	4,44	0,84			
	D- İmam Hatip	64	4,16	0,80			
	E- Fen Lisesi	81	4,59	0,57			
Koruma alt boyut	A- Anadolu	195	3,98	0,88	1,39	0,235	
	B- Endüstri ML	68	4,07	0,95			
	C- Sosyal Bil.	77	3,90	0,90			
	D- İmam Hatip	64	3,73	1,07			
	E- Fen Lisesi	81	3,93	0,82			
Yakınlık alt boyut	A- Anadolu	195	4,12	0,87	2,67	0,032	B>D
	B- Endüstri ML	68	4,34	0,81			
	C- Sosyal Bil.	77	4,14	0,92			
	D- İmam Hatip	64	3,89	1,04			
	E- Fen Lisesi	81	3,99	0,80			
Akran İlişkileri Toplam	A- Anadolu	198	4,01	0,65	2,47	0,044	B>D
	B- Endüstri ML	69	4,06	0,65			
	C- Sosyal Bil.	78	3,95	0,68			
	D- İmam Hatip	64	3,76	0,70			
	E- Fen Lisesi	81	3,90	0,54			

Tablo 26’da görüldüğü gibi, çatışmasızlık düzeylerinin ($F=4,57$; $p<0,05$), yardım ($F=4,91$; $p<0,05$), yakınlık ($F=2,67$; $p<0,05$) düzeylerinin ve akran ilişkileri düzeylerinin ($F=2,47$; $p<0,05$) okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın kaynağına ilişkin yapılan Scheffe post hoc testi sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi ergenlerin çatışmasızlık düzeyleri, Fen Lisesi ergenlerinin çatışmasızlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi ergenlerinin yardım düzeyleri, İmam Hatip Lisesi ergenlerinin yardım düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Endüstri Meslek Lisesi ergenlerinin

yakınlık düzeyleri, İmam Hatip Lisesi ergenlerinin yakınlık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Endüstri Meslek Lisesi ergenlerinin akran ilişkileri düzeyleri, İmam Hatip Lisesi ergenlerinin akran ilişkileri düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer taraftan akran ilişkileri birliktelik ve koruma düzeylerinin okul türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$)

Tablo 27.

Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1-Aile desteği alt boyut		0,32**	0,17**	0,26**	0,23**	0,21**	0,63**	0,64**	0,57**	0,19**	0,12**	0,16**	0,21**	0,13**	0,22**	
2-Akran desteği alt boyut			0,20**	0,12**	0,17**	0,29**	0,56**	0,22**	0,23**	0,30**	0,30**	0,42**	0,38**	0,37**	0,47**	
3-Okul desteği alt boyut				0,12**	0,46**	0,11**	0,67**	0,25**	0,19**	0,05	0,32**	0,18**	0,12**	0,14**	0,21**	
4-Uyum alt boyut					0,20**	0,27**	0,50**	0,16**	0,09*	0,14**	0,13**	0,07	0,05	0,07	0,13**	
5-Mücadele azmi alt boyut						0,14**	0,68**	0,29**	0,21**	0,03	0,25**	0,11*	0,11*	0,10*	0,16**	
6-Empat alt boyut							0,46**	0,16**	0,16**	0,16**	0,09	0,21**	0,15**	0,20**	0,22**	
7-Yılmazlık Toplam								0,52**	0,43**	0,23**	0,36**	0,31**	0,28**	0,27**	0,39**	
Bağlanma stilleri									0,61**	0,21**	0,21**	0,21**	0,24**	0,21**	0,30**	
8-Anneye bağlanma										0,16**	0,12**	0,20**	0,18**	0,19**	0,22**	
9-Babaya bağlanma											0,07	0,52**	0,50**	0,50**	0,68**	
10-Birliktelik alt boyut												0,26**	0,27**	0,32**	0,51**	
11-Çatışmasızlık alt boyut													0,62**	0,64**	0,80**	
12-Yardım alt boyut														0,7**	0,83**	
13-Koruma alt boyut															0,86**	
14-Yakınlık alt boyut																
15-Akran İlişkileri Toplam																1

* p<0,05 ** p<0,01

Tablo 27’de görüldüğü gibi, yılmazlık düzeyi ile anneye bağlanma ($r=0,52$; $p<0,01$) ve babaya bağlanma arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0,43$; $p<0,01$). Ayrıca, yılmazlık düzeyi ile akran ilişkileri alt boyutlarından birliktelik ($r=0,23$; $p<0,01$), çatışmasızlık ($r=0,36$; $p<0,01$), yardım ($r=0,31$; $p<0,01$), koruma ($r=0,28$; $p<0,01$), yakınlık ($r=0,39$; $p<0,01$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki düzeyde tespit edilmiştir.

Tablo 28.

Yılmazlığın Akran İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız değişkenler	B	SH _B	β	T	P
Akran İlişkileri					
Sabit	3,263	0,213		15,322	0,000
Birliktelik	0,024	0,020	0,055	1,200	0,231
Çatışmasızlık	0,097	0,016	0,237	5,967	0,000
Yardım	0,188	0,079	0,125	2,387	0,017
Koruma	0,015	0,023	0,036	0,653	0,514
Yakınlık	-0,047	0,071	-0,038	-0,666	0,506
Bağlanma Stilleri					
Anneye bağlanma	0,363	0,053	0,325	6,885	0,000
Babaya bağlanma	0,163	0,045	0,169	3,659	0,000
R=0,615	R ² =0,378	$\Delta R^2=0,368$			
F _(7; 463) =40,17	p=0,000				

Tabo 28’de görüldüğü gibi, bağımlı değişken yılmazlık ile bağımsız değişkenler akran ilişkileri ve bağlanma stilleri arasında kurulan regresyon modelinin uygun olduğu bulgusu elde edilmiştir ($F_{(7; 463)}=40,17$; $p<0,05$). Akran ilişkileri ve bağlanma stili değişkenleri birlikte, ergenlerin yılmazlık düzeyinde değişimin yaklaşık %37’sini açıklamaktadır ($\Delta R^2=0,368$).

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde çatışmasızlık ($\beta=0,24$; $t=5,97$; $p<0,05$), yardım ($\beta=0,12$; $t=2,38$; $p<0,01$), anneye bağlanma ($\beta=0,32$; $t=6,88$; $p<0,05$) ve babaya bağlanma ($\beta=0,17$; $t=3,66$; $p<0,05$) değişkenlerinin ergenlerde yılmazlık üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkiye sahip olduğu; birliktelik, koruma ve yakınlık değişkenlerinde anlamlı farkın olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir. Ergenlerin çatışmasızlık, yardım ilişkileri ve bağlanma stilleri düzeyi yükseldikçe yılmazlık düzeyleri de artmaktadır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre yılmazlığın, akran ilişkileri ve bağlanma stilleri değişkenleri tarafından yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

$$\text{Ergenlerde Yılmazlık} = 3,26 + 0,32 * \text{Anneye bağlanma stili} + 0,24 * \text{Çatışmasızlık} + 0,17 * \text{Babaya bağlanma} + 0,12 * \text{Yardım} + 0,05 * \text{Birliktelik} + 0,04 * \text{Koruma} + 0,04 * \text{Yakınlık}$$

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma ergenlerde yılmazlığın akran ilişkisi ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular bu bölümde literatür ışığında tartışılmaktadır.

5.1. Ergenlerin Yılmazlık Düzeylerinin Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

5.1.1. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Cinsiyete göre kız ergenlerin yılmazlık düzeylerinde erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir. Nitekim ilgili alanyazında da araştırma bulgularımızı destekleyici çalışmalar yer almaktadır. Yıldırım (2014), tarafından yapılan çalışmada ergenlerde yılmazlık ile benlik kurgusu arasındaki ilişki incelenmiş ve kız ergenlerin erkek ergenlere göre yılmazlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Önder ve Gülay (2008), tarafından yapılan ilköğretim 8. sınıftaki ergenlerin yılmazlığını çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmada da kız ergenlerin erkek ergenlere göre yılmazlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Kurt Ulucan (2013), tarafından yapılan, ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık düzeyi, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, kız ergenlerin yılmazlık düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. İlgili alanyazında yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde; cinsiyetin ergenlerde yılmazlık düzeyi açısından önemli bir değişken olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra ergen yılmazlık düzeyi alt boyutlarından akran desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azminin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre, kadın ergenlerin akran desteği, okul desteği ve mücadele azmi düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu; ancak erkek ergenlerin uyum düzeyinin ise kadın ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yıldırım (2014), tarafından çalışmada da kız ergenlerin yılmazlık düzeyi alt boyutlarından akran desteği, okul desteği, uyum ve mücadele azmi düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra ergenlerin

yılmazlık düzeyi alt boyutlarından aile desteği ve empati düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan bu çalışmada, elde edilen erkek ergenlerin uyum düzeyinin kadın ergenlere göre daha yüksek düzeyde olduğu bulgusu Yıldırım (2014), tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile uyuşmamaktadır. Bu sonuçlara dayalı olarak, orta öğretime devam eden ergenlerin yılmazlık düzeylerine ilişkin çalışmalar yapılırken cinsiyet faktörünün göz önünde bulundurulması yararlı olabilir. Ayrıca kadın ergenler ve erkek ergenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının yılmazlık düzeylerine etkisini ortaya koymaya yönelik çalışmalar yapılması bu konuya destek sağlayabilir.

5.1.2. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin yaşa göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeylerinde yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili alanyazında da araştırma bulgularımızı destekleyici çalışmalar yer almaktadır. Yıldırım (2014) tarafından yapılan çalışmada 14-18 yaşları arasındaki ergenlerin yılmazlık düzeylerinin yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. İlgili alanyazında da farklı sonuçların olduğu çalışmalar da yer almaktadır. Kurt Ulucan (2013) tarafından yapılan ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada yaş değişkenine göre ergenlerin yılmazlık düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. 14-15 yaşlarındaki ergenlerin yılmazlık düzeylerinin 17-18 yaşlarındaki ergenlerin yılmazlık düzeylerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara dayalı olarak ergenlerin yılmazlık düzeylerinde yaşa bağlı değişimin boylamsal çalışmalarla ortaya koyulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

5.1.3. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin aile gelir düzeyine göre incelenmesine yönelik sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeyleri aile gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yılmazlık düzeyi alt boyutlarından aile desteği, aile gelir düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Geliri 2000 TL ve üzerinde

olan ailelere sahip olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin daha düşük gelire sahip olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim ilgili alanyazında da bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Onat (2010) tarafından yapılan çalışmada aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin diğer ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Yavuzer (1982) tarafından yapılan çocuk ve suç araştırmasına göre ergenlerin suçluluk oranının en fazla gelir düzeyi düşük olan ailelerde görüldüğü belirlenmiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak ergenlerin yılmazlık düzeylerinde aile gelir düzeyinin önemli bir değişken olarak değerlendirilmesinin yararlı olacağı görülmektedir.

5.1.4. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin anne eğitim durumuna göre incelenmesine yönelik sonuçlar. Ergenlerin yılmazlığının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen yılmazlık ölçeği alt boyutlarından akran desteği ile aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Annesinin eğitim durumu lise ve üniversite olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin annesinin eğitim durumunun ilkökul ve ortaokul olan ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim ilgili alanyazında da bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Yıldırım (2014) tarafından yapılan çalışmada annelerinin eğitim düzeyinin lise ve üstünde olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin, annelerinin eğitim düzeyinin lise düzeyinin altında olan ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Özyürek (2004) tarafından yapılan kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi çalışmasında da annelerinin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarına karşı gösterdikleri tutumların daha demokratik olduğu, bu durumun da ailelerin çocukları için olumlu gelişim alanları sunmalarına imkân tanıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Berber (1990) tarafından yapılan sosyo ekonomik faktörlerin ve bağlanma stillerinin okul başarısına etkisi çalışmasında da ergenlerin annelerinin eğitim seviyesi yükseldikçe okul başarısının da akran desteği ile birlikte yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara dayalı olarak araştırmada elde edilen bulgular ile ilgili

alanyazının paralellik gösterdiği düşünülmekte ve ergenlerin yılmazlık düzeyine ilişkin çalışmalar yapılırken anne eğitim durumları göz önünde bulundurulmalıdır.

5.1.5. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin baba eğitim durumuna göre incelenmesine yönelik sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeyinde baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Babaların eğitim durumu yüksek olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim ilgili alanyazında da bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Yıldırım (2014) tarafından yapılan çalışmada babalarının eğitim düzeyi üniversite olan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin, babalarının eğitim düzeyinin ilkökul olan ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Arastaman (2011) tarafından yapılan öğrenci yılmazlığına etki eden faktörlere ilişkin Ankara ili genel lise ve Anadolu lisesi yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri çalışmasında babaların eğitim durumları ile ergenlerin yılmazlık düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. İlgili alanyazın incelendiğinde araştırma bulgularımızı desteklediği görülmektedir. Yılmazlık düzeyine ilişkin çalışmalar yapılırken baba eğitim durumlarının dikkate alınmasının önemli olduğu görülmektedir.

5.1.6. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin kardeş sayısına göre incelenmesine yönelik sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeylerinde, kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. İlgili alanyazında da bazı araştırmaların sonuçlarını incelendiğinde bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Onat (2010) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısı arttıkça yılmazlık düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Benzer şekilde Hortaçsu (2003) tarafından yapılan çocuklukta ilişkiler araştırmasında kardeş sayısının farklı yaşlarda ve kişilik özelliklerinde farklı etkiler bıraktığı ve ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısı ile yılmazlık arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmada elde edilen bulguların ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görülmektedir.

5.1.7. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin doğum sırasına göre incelenmesine yönelik sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeylerinde, doğum sırasına göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. İlk doğan çocuğun yılmazlık düzeyinin, en küçük kardeşin yılmazlık düzeyinden daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda ilk doğan çocuğun yılmazlık düzeyinin en küçük kardeşin yılmazlık düzeyine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. İlgili alanyazında da bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Onat (2010) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin doğum sırasının yılmazlık düzeylerini etkilediği görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmada elde edilen bulguların ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görülmektedir.

5.1.8. Ergenlerin yılmazlık düzeylerinin okul türüne göre incelenmesine yönelik sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeylerinde, okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. Ancak yılmazlık ölçeği alt boyutlarından mücadele azminin okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Anadolu ve Endüstri Meslek lisesine devam eden ergenlerin yılmazlık düzeylerinin, diğer liselere devam eden ergenlerin yılmazlık düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz ve Sipahioğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada, farklı okul türünde eğitim gören ergenlerin yılmazlık özelliklerinin okul içi ilişkilerden, problem çözme becerilerinden, empati yeteneklerinden ve okul içi etkinliklere katılım özellikleri bakımından farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen ve Fen Liselerinde diğer liselere göre yılmazlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Korkut (2002) tarafından yapılan çalışmada da farklı lise türünde eğitime devam eden ergenlerin problem çözme becerileri ve yılmazlık düzeylerinin farklı olduğu görülmüştür. Fen Lisesi ve Süper Liseye devam eden öğrencilerin problem çözme becerileri ve yılmazlıklarının diğer liselerde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada elde edilen bulguların ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görülmektedir.

5.2. Ergenlerin Bağlanma Stilleri Düzeylerinin Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Sonuçlar

5.2.1. Ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stillerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. İlgili alanyazında bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Sümer ve Şendağ (2009) tarafından yapılan çalışmada bağlanma stillerinde cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. Benzer şekilde Kerns, Tomich, Aspelmeier ve Contreras (2000) tarafından yapılan çalışmada da bağlanma stillerinde cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. Buna rağmen ilgili alanyazında araştırma bulgularımızın tam tersini gösteren çalışmalar da yer almaktadır. Özdemir ve Koruklu (2013) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin bağlanma stillerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak bağlanma stillerinin cinsiyet göre değerlendirilmesinde farklı örneklem gruplarıyla kapsamlı olarak incelenmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

5.2.2. Ergenlerin bağlanma stillerinin yaşa göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stillerinde yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir. Ancak ilgili alanyazında bazı araştırma sonuçlarının bu bulgunun tam tersini gösterdiği görülmektedir. Sümer ve Şendağ (2009) tarafından yapılan çalışmada yaş ile bağlanma stilleri arasında negatif yönlü güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Özdemir ve Koruklu (2013) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ilgili alanyazında ergenlerin bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasında çelişkili bulgular ortaya koyulması nedeniyle bağlanma stillerinin yaşa bağlı olarak nasıl bir değişim gösterdiği ve iki değişken arasındaki ilişkinin ortaya koyulması önemli olacaktır.

5.2.3. Ergenlerin bağlanma stillerinin aile gelir düzeyine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stilleri aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir. İlgili alanyazında

da bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Kaya (2019) tarafından yapılan çalışmada aile gelir durumlarının ergenlerin bağlanma stillerini yordamadığı belirlenmiştir. Buna rağmen ilgili çalışmanın alt ölçeklerini oluşturan anneye yabancılaşma ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılık doğrultusunda ergenlerin aile gelir düzeyi azaldıkça anneye yönelik yabancılaşma düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ilgili alan yazında yapılan çalışmaların aile gelir düzeyinin bağlanma stilleri açısından daha kapsamlı olarak incelenmesine ihtiyaç olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

5.2.4. Ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stillerinde anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmektedir. Bu doğrultuda annelerin eğitim durumunun çocukları ile iletişim kurarken ve ilgi, istek ve ihtiyaçlarını fark ederken etkili bir değişken olduğu düşünülmektedir. Onur (2006) tarafından yapılan çalışmada da ergenlerin bağlanma stilleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Bu sonuçlara bağlı olarak ergenlerin bağlanma stilleri annenin eğitim düzeyi değişkenine göre bazı alt boyutlarda farklılık göstermektedir. Benzer şekilde Sumbas ve Sezer (2017) tarafından yapılan çalışmada anneleri  niversite mezunu olan öğrenciler ile annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin annelerine güvenli bağlanmaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Annesi  niversite mezunu olan öğrencilerin annelerine güvenli bağlanma düzeyleri, annesi ortaokul mezunu olan ortaokul çocuklarından daha yüksektir. İlgili alanyazında yapılan çalışmalardaki anne eğitim durumunun ergenlerin bağlanma stillerini belirlemedeki etkisinin bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra anne eğitim durumu ile babaya bağlanma stilleri arasında herhangi bir farklılık oluşmadığı görülmüştür. Gander ve Gardiner (2010)'e yaptığı çalışmada, annenin eğitim durumu ergenin babaya bağlanmasını etkilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

5.2.5. Ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin baba eğitim durumuna göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stillerinde baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Babaların eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin babalarına daha çok bağlandığı görülmüştür. Ancak ilgili alanyazında bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulgunun tam tersini gösterdiği bilinmektedir. Kaya (2019) tarafından yapılan çalışmada baba eğitim durumu ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır. Sumbas ve Sezer (2017) tarafından yapılan çalışmada babaların eğitim düzeyi arttıkça, ergenlerin annelerine daha çok bağlandığı görülmüştür. İlgili alanyazında baba eğitim durumu ile bağlanma stilleri arasındaki farklılığın ortaya koyulmasına ilişkin yapılan çalışmalar, araştırma bulgumuzun tam tersini göstermiştir. Keskin'in (2007) yaptığı çalışmaya göre, babası memur olan ergenlerin güvenli bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babanın eğitim düzeyi yükseldikçe gösterdiği olumlu davranışların artacağı ve bu durumda çocuğun güvenli bağlanması olasılığını güçlendireceği düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra Gander ve Gardiner (2010)'e göre, Üniversite mezunu olan babaların çocuklarının, annelerine daha güvenli bağlandıkları belirlenmiştir. Fakat bu durum babaya bağlanma durumunu etkilememektedir. Babanın eğitim durumunun anneye bağlanmayı etkiliyor olmasının, babanın çocuk ile iletişimde bağlayıcı rol oynamasının olabileceği belirtilmektedir.

5.2.6. Ergenlerin bağlanma stillerinin kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin anneye bağlanma düzeyleri, kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Baydar, Greek ve Brooks-Gunn (1997), kardeşler arasındaki iletişimin bağlanma üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmanın sonucu bu görüş ile tutarlılık göstermektedir. Diğer taraftan ilgili alanyazında bazı araştırmaların sonuçları bu çalışmanın sonuçlarından farklılık göstermektedir. Sumbas ve Sezer (2017) tarafından yapılan çalışmada kardeş sayısı ile çocukların güvenli bağlanmalarında farklılık görülmemiştir. Diğer bir söylemle çocukların, kardeş sayısının değişmesi anne ve babaya olan güvenli bağlanmalarını etkilememektedir.

Benzer şekilde Kaya (2019) tarafından yapılan çalışmada da kardeş sayısı ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır. Keskin (2007), Kılıç (2009) ve Onur (2006) yaptıkları çalışmalarda, ergenlerin anneye bağlanma ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak ergenlerin bağlanma stilleri kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.

5.2.7. Ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin babaya bağlanma düzeylerinde doğum sırası göre anlamlı düzeyde bir farklılaştığı gözlemlenmiştir. İlk çocuk olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyi, ortanca ve en küçük kardeş olan ergenlerin babaya bağlanma düzeyinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Onat (2010) tarafından yapılan çalışmada da ergenlerin doğum sırasının bağlanma stillerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili çalışmada ilk doğan çocukların diğer kardeşlerine yönelik olarak sorumluluk almalarından, ebeveynlerine yardımcı olmalarında ve problemlerle baş edebilmeyi öğrenmelerinden dolayı anne babaya bağlılıklarının azaldığı görülmüştür. Bu doğrultuda doğum sırasının bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. İlgili alanyazındaki bazı araştırmaların sonuçlarının da bu bulguyu destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

5.2.8. Ergenlerin bağlanma stilleri düzeylerinin okul türü değişkenine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin bağlanma stilleri düzeyleri, okul türü değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermektedir. Fen Lisesi, Anadolu Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi'nde eğitim gören ergenlerin diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre anneye bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz ve Sipahioğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada da farklı okul türünde bulunan ergenlerin ebeveynlerine bağlılık durumlarının farklılaştığı görülmüştür. Fen Lisesi ve Anadolu Öğretmen Lisesindeki öğrencilerin anneye bağlanma düzeyinin diğer liselere devam eden ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Saygılı (2000) tarafından yapılan çalışmada da ergenlerin buldukları okul türünün bağlanma stilleri ve problem çözme becerisini etkilediği görülmüştür. Fen Lisesine devam eden ergenlerin güvenli bağlanma ve

problem çözüme becerilerinin Meslek Lisesine devam eden ergenlere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. İlgili alanyazındaki bazı araştırmaların sonuçları bu çalışmanın bulgularını destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

5.3. Ergenlerin Akran İlişkileri Düzeylerinin Sosyo Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar

5.3.1. Ergenlerin akran ilişkilerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin akran ilişkilerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmüştür. Kadınların erkeklere göre akran ilişkilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çiftçi (2018) ve Kaner (2002) tarafından yapılan çalışmada da akran ilişkilerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu çalışmada kızları erkeklere göre akran ilişkisi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz (2016) tarafından, imam hatip lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin, insani değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri açısından incelemek için bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda kız öğrencilerin akran ilişkileri, bağlılık ve kendini açma düzeyinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda ilgili alanyazındaki bazı araştırmaların sonuçlarının da bu çalışmanın bulgularını destekleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

5.3.2. Ergenlerin akran ilişkilerinin yaşa göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin akran ilişkilerinde yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık görülmüştür. Ergenlerin yaşları ilerledikçe akran ilişkisi düzeylerinin arttığı görülmektedir. Farklılığın özellikle 17-18 yaşları arasında görülmesinin araştırmaya katılan 18 yaşındaki ergenlerin 17 yaşındaki ergenlerden fazla olmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Yapılan bazı çalışmaların bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Nitekim Yücer (2018) tarafından yapılan çalışmada da yaş değişkeninin akran ilişkilerine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. İlgili çalışmada ergenlerin yaşları ilerledikçe akran ilişkisi düzeylerinin arttığı görülmüştür. Benzer şekilde Taştekin (2016) tarafından yapılan çalışmada da yaş ile akran ilişkileri arasında pozitif yönlü bir ilişki

olduğu görülmüştür. Kökdemir (1995) yaptığı çalışmada benzer sonuçlar bulmuş ve yaş ile akran ilişkileri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedeni ergenlerin yaşı ilerledikçe gerek ailesine gerek çevresine kendini açma ihtiyacının artması olabileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulgu ile uyuşmadığı görülmektedir. Yenigün (2019) tarafından yapılan çalışmada akran ilişkilerinde yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Özdemir (2015) tarafından yapılan çalışmada da yaşa göre akran ilişkilerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklı sonuçlara rağmen, akran ilişkileri incelenirken yaşı önemli bir değişken olabileceği düşünülmektedir.

5.3.3. Ergenlerin akran ilişkilerinin anne eğitim durumuna göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin akran ilişkileri anne eğitim durumu açısından sadece çatışmasızlık alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annesi lise mezunu olan ergenlerin çatışmasızlık düzeyleri, annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin çatışmasızlık düzeyinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca birliktelik, yardım, koruma, yakınlık düzeylerinin ve genel olarak akran ilişkileri düzeylerinin, anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yenigün (2019) tarafından yapılan çalışmada anne eğitim durumu değişkeni ile akran ilişkilerinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Benzer şekilde Yüçetürk (2018) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin sosyal dışlanmanın akran ilişkileri ve mükemmeliyetçilikle ilişkisinin belirlenmesi çalışmasında da anne eğitim durumu ile akran ilişkilerinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. İlgili alanyazındaki bazı araştırmaların sonuçlarının bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

5.3.4 Ergenlerin akran ilişki düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin akran ilişkilerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin babalarının eğitim durumu arttıkça akran ilişkisi düzeylerinde

yaşadıkları çatışmasızlık düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Yine aynı şekilde ergenlerin babalarının eğitim durumu arttıkça akran ilişkisi düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Ancak ilgili alanyazında bazı araştırmaların sonuçlarının bu bulguyu desteklemediği görülmektedir. Erol (2015) tarafından yapılan çalışmada akran ilişkilerinin baba eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Yenigün (2019) tarafından yapılan çalışmada da akran ilişkilerinde baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda bu araştırmanın bulgusunun yapılan çalışmalar tarafından desteklenmediği görülmektedir.

5.3.5. Ergenlerin akran ilişkileri düzeylerinin kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin, akran ilişkilerinin kardeş sayısı açısından anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yenigün (2019) tarafından yapılan ergenlik döneminde algılanan bağlanma stillerinin bireyin ruhsal durumları ve akran ilişkileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi çalışmasında akran ilişkilerinde kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Erol (2015) tarafından yapılan çalışmada da akran ilişkilerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Günaydın ve Yöndem (2007), ergenlerin akran bağlılığını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda aynı cinsiyetten arkadaş sayısı ve sınıf düzeyi akran bağlılığını yordayan nitelikler olarak saptanmıştır. Fakat kardeş sayısının akran bağlılığını yordamada etkili olmadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda bu araştırmanın bulgusu ile ilgili alanyazında yapılan çalışmaların tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

5.3.6. Ergenlerin akran ilişkileri düzeylerinin doğum sırasına göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin akran ilişkileri düzeyi, doğum sırasına göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yüçetürk (2018) tarafından yapılan çalışmada da akran ilişkilerinin doğum sırasına göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Yenigün (2019) tarafından yapılan çalışmada da doğum sırasının akran ilişkileri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda bu

araştırmanın bulgusu ile ilgili alanyazında yapılan çalışmaların tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

5.3.7. Ergenlerin akran ilişkileri düzeylerinin okul türüne göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin okul türü ile akran ilişkileri düzeyi ve çatışmasızlık, yardım ve yakınlık düzeyleri anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anadolu Lisesi ve Fen Lisesinde öğrenim gören ergenlerin, Meslek Liselerinde öğrenim gören ergenlere göre akran ilişkilerindeki çatışmasızlığın azaldığı görülmektedir. Saygılı (2000) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin buldukları okul türünün problem çözme becerisini etkilediği görülmektedir. İlgili çalışmada Fen Lisesine devam eden ergenlerin diğer lise türlerindeki ergenlere göre problem çözme becerilerinin daha yüksek olmasının çatışma yaşamalarını azalttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca Erol (2015) tarafından yapılan çalışmaya göre, üstün zekalı öğrencilerin akran ilişkileri puanlarının okul türüne göre farklı olup olmadığı incelenmiş, sonuç olarak öğrencilerin sadakat düzeylerinin okul türüne göre farklılığının anlamlı olduğu saptanmıştır. Buna bağlı olarak Ataşehir Bilsem ve Beşiktaş Bilsem okullarında akran ilişkileri ile çalışma yapılmıştır. Ataşehir Bilsem de okuyan öğrencilerin Beşiktaş Bilsem okulunda okuyan öğrencilere göre sadakat düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmaya göre bağlılık, güven ve kendini açma açısından okul türü herhangi bir farklılığa sebep olmamıştır.

Bu doğrultuda bu araştırmanın bulgusunun ilgili alanyazın ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

5.4. Ergenlerin Yılmazlık Düzeyleri ile Bağlanma Stilleri ve Akran İlişkiler Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

5.4.1. Ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye yönelik sonuçlar. Araştırmada ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde Onat (2010) tarafından yapılan çalışma da ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. İlgili çalışmada ergenlerin

güvenli bağlanma stilleri arttıkça yılmazlık düzeylerinin de arttığını göstermiştir. Başka bir çalışmada Kararımak (2009) tarafından deprem yaşamış kişilerle yapılmıştır. Kararımak (2009) bu çalışmada bağlanma stilleri ve yılmazlık arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda yılmazlık ve güvenli bağlanma arasında pozitif bir ilişki bulunurken yılmazlık ile korkulu bağlanma arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Kidd ve Sharar'ın (2008) evsiz ergenlerle yaptıkları çalışmada da yılmazlık ile güvenli bağlanma arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Güney, 2016).

Atik (2013)' in araştırmasında da bağlanma ile yılmazlık arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Serbest (2010)'in araştırmasında üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne kabulü ile depresif belirtilerin yılmazlık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda bu araştırmanın bulgusunun ilgili alanyazın tarafından desteklendiği görülmektedir.

5.4.2. Ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile akran ilişkileri arasındaki ilişkiye yönelik sonuçlar. Araştırmanın diğer bulgusu ergenlerin yılmazlık düzeyi ile akran ilişkileri arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu şeklindedir. Benzer şekilde Yıldırım (2014) tarafından yapılan çalışmada da ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile akran ilişkileri arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. İlgili çalışma ergenlerin akran ilişkilerinin artmasının ergenlerin yılmazlık düzeylerini arttırdığını göstermektedir. Başka bir çalışmada Eminağaoğlu'nun (2006) çalışmasında da 27 sokak çocuğun dâhil edilmiş çalışmanın sonucunda, sokakta yaşayan çocukların iş birliğine yönelik davranışa ve iş birliği kurma konusunda daha yatkın olduklarını belirlemiştir. Arkadaşlık grupları kapsamındaki duygusal bağların, sokak çocuklarının hayatlarındaki en önemli yılmazlık özelliği olduğu belirtilmektedir.

Çakar ve Karataş (2011), tarafından yapılan çalışmada, ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin yılmazlık düzeylerini anlamlı derecede yordadığı; ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Sürücü ve Özcan (2009) liseli öğrencilerle yaptıkları araştırmada yılmazlığın en güçlü yordayıcısının arkadaşlardan algılanan sosyal destek olduğu belirlenmiş; ayrıca bir diğer çalışmada da akran desteği yüksek olan öğrencilerin yılmazlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Arastman ve Balcı, 2013). Bu doğrultuda ilgili alanyazın tarafından çalışmaların bu araştırmanın bulgusunu desteklediği görülmektedir.

5.5. Ergenlerin Yılmazlık Düzeyleri ile Bağlanma Stilleri ve Akran İlişkiler Arasındaki Çoklu Regresyon Analizine Yönelik Sonuçları

Araştırmada, akran ilişkileri ve bağlanma stillerinin birlikte ergenlerin yılmazlık düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Bulgular incelendiğinde ergenlerin akran ilişkileri alt boyutlarından çatışmasızlık, yardım, boyutlarının yılmazlığı anlamlı düzeyde açıkladığı belirlenmiştir. Buna göre, ergenlerin akranlarıyla çatışmasızlık düzeyleri azaldıkça ve yardım ilişkileri arttıkça yılmazlık düzeyleri de artmaktadır. Bu bulgunun benzer sonuçların olduğu çalışmalar tarafından desteklendiği görülmektedir. Arastaman ve Balcı (2013), tarafından yapılan çalışmada, algılanan aile ve arkadaş desteği ile öğrenci yılmazlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş ve bu değişkenlerin, öğrencilerin yılmazlığının önemli yordayıcıları olduğu saptanmıştır.

Agarwal ve Sai Poojitha (2017)'nin yaptığı çalışmada da ergenlerin ebeveynlerine bağlanmaları ile akran güvenleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu desteklemektedir. Benzer şekilde, Günaydın ve Yöndem (2007) bağlanmanın akran ilişkilerini yüksek düzeyde yordadığını tespit etmiştir.

Araştırmanın diğer bulgusu ise, ergenlerin yılmazlığındaki değişimin bağlanma stilleri alt boyutlarından anneye bağlanma ve babaya bağlanma boyutları tarafından anlamlı düzeyde yordandığı tespit edilmiştir. Buna göre, ergenlerin bağlanma stilleri düzeyi arttıkça yılmazlık düzeyleri de artmaktadır. Benzer şekilde Atik (2013), yapmış olduğu çalışmada, bağlanma stilleri ile yılmazlık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ve bağlanma stillerinin yılmazlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Bu doğrultuda ilgili alanyazın tarafından çalışmaların bu araştırmanın bulgusunu desteklediği görülmektedir.

5.6. Sonuç

Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; ergenlerin yılmazlık düzeyleri cinsiyet, baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bağlanma stilleri anne ve babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırası ve buldukları okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Akran ilişkileri ergenlerin cinsiyeti, yaşı, anne ve baba eğitim durumu ve buldukları okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Diğer taraftan araştırmaya katılan ergenlerin yılmazlık düzeylerinin yaş, aile gelir düzeyi, akran desteği ve okul türüne göre; bağlanma stillerinin ergenlerin cinsiyeti, yaşı ve ailenin gelir durumuna göre; akran ilişkilerinin ise kardeş sayısı ve doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan korelasyon analizinde ise ergenlerin yılmazlık düzeyleri, bağlanma stilleri ile akran ilişkileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çoklu regresyon analizinde ise, ergenlerin bağlanma stilleri ve akran ilişkilerinin birlikte yılmazlık düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

5.7. Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde alan uygulayıcılarına ve araştırmacılara ile eğitimci ve ebeveynlere yönelik bazı önerilere yer verilmiştir:

1. Ergenlerde yılmazlığın, akran ilişkisi ve bağlanma stillerini inceleyen deneysel çalışmalar yapılabilir.
2. Ergenlerin yılmazlık düzeylerini artırmaya yönelik psiko-eğitim programları yürütülebilir.
3. Okul psikolojik danışmanları, olumsuz akran ilişki yaşantılarına sahip ergenler ile bireysel ya da grupla psikolojik danışma ve akran liderliği çalışmaları yapılabilir.
4. Ergenlerin bağlanma ilişkilerini geliştirici çalışmalar yapılabilir ve aileleri de sürece dahil edilebilir.
5. Bu çalışma ergenlik dönemindeki bireyler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma öğrencilerin ergenlik dönemindeki yılmazlık ve bağlanma stilleri

ve akran ilişkileri kapsamaktadır. Dolayısıyla bulgular diğer gelişim dönemlerine genellenemez. Bundan yüzden yapılacak yeni araştırmalarda yaş aralığının geniş olması ve bireylerin farklı dönemlerinin karşılaştırılması daha bütüncül sonuçlar alınmasını sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, G. (2000). *Adolescent development the essential readings*. UK: Blackwell Publishers.
- Ahern, N. R., Ark, P. & Byers, J. (2008). Resilience and coping strategies in adolescents. *Adolescent Health-Pediatric Nursing*, 20(10), 32-36.
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40(3), 969-1025.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation*. New York: Hillsdale Nj: Erlbaum.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44(1), 709-716.
- Akça, Z. K. (2012). *Genç yetişkinlikte algılanan anne-baba tutumlarının, kendini toparlama gücü ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akhunlar, M. N., (2010). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile uyum süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akman, Y., Abaslı, K. ve Polat, Ş. (2018). Duygusal özerklik, öğrenci yılmazlığı, öğretmene güven ve problem çözme becerilerine yönelik algı arasındaki ilişkilerin öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 987-1012.
- Aktay, M. (2014). *Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve depresyonun yordayıcısı olarak bağlanma stilleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alberts, A., Elkind, D. & Ginsberg, S. (2007). The personal fable and risk-taking in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(1), 71-76.

- Allen, J. P., Moore, C., Kuperminc, G. & Bell, K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Development*, 69(5), 1406-1419.
- Altundağ, G. (2011). *Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri, stresle başa çıkma tutumları ve stresi algılama düzeyinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amado, S. (2005). *Üniversitede ilk yılında olan öğrencilerin duygusal sağlığı: aile işlevselliği ve bağlanma stilleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anderson, G. R. (1994). *Beyond survival: Resiliency and children with HIV/AIDS*. The Karen Honig Memorial Lecture. University of Illinois at Chicago, Jane Addams College of Social Work.
- Anderson, J. A. & Olnhausen, K. S. (1999). Adolescent self-esteem: A foundational disposition. *Nursing Science Quarterly*, 12(1), 62-67.
- Aracı, A. (2012). *Erken ergenlik dönemindeki bireylerde anne-baba ve arkadaşlara bağlanma ile saldırganlık düzeyinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arastaman, G. (2011). *Öğrenci yılmazlığına etki eden faktörlere ilişkin Ankara ili genel lise ve Anadolu Lisesi yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arastman, G. ve Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 915-921.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aslan, S. ve Güven, M. (2010). Bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(157), 182-191.

- Asıcı, E. (2013). *Öğretmen adaylarının affetme özelliklerinin öz-duyarlık ve benlik saygısı açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aspinwall, L., Richter, L. & Hoffman, R. (2001). Understanding how optimism works: An examination of optimists' adaptive moderation of belief and behavior. E. C. Chang (Ed.), *Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice* (pp. 217–238). Washington, DC: American Psychological Association.
- Atik, Emine, Lamiser. (2013). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve içgörünün rolü* (Master's Thesis). İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atik, L. (2013). *Lise ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz yansıtma ve iç görünün rolü*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-64.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.
- Baydar, N. (1997). April Greek and Jeanne Brooks. *Gunn Journal of Marriage and Family*, 59(4), 939-956.
- Bagwell, C. L., Newcomb, A. F. & Bukowski, W. M. (1998). Preadolescent friendship and peer rejection as predictors of adult adjustment. *Child Development*, 69(3), 140-153.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1-26.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(1), 226-244.
- Basım, H. N. ve Çetin, F. (2010). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 22, 1-13.

www.turkpsikiyatri.com/Data/UnpublishedArticles/hfyhbu.pdf (20 Mayıs 2011).

- Bayraktar, F., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 48-63
- Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beardslee, W. R. & Orthopsychiat, A. J. (1989). The role of self-understanding in resilient individuals: the development of a perspective. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 266-278.
- Beauchamp, G., Martineau, M. & Gagnon, A. (2016). Examining the link between adult attachment style, employment and academic achievement in first semester higher education. *Social Psychology of Education*, 19(82), 367-384.
- Beauvais, F. & Qetting, E. R. (1999). Drug use, resilience, and the myth of the golden child. (Ed: M. D. Glantz ve J. L Johnson) *Resilience and development: Positive life adaptations*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Benard, B. (1993). Fostering resiliency in kids. *Educational Leadership*, 51(3), 44-48.
- Benard, B. (1991). Fostering resiliency in kids: *Protective factors in the family, school and community*. Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory.
- Benard, B. & Marshall, K. (1997). A Framework for Practice: Tapping innate resilience. *Research/Practice*, 5(1), 9-15.
- Berber, Ş. (1990). *Sosyo ekonomik faktörlerin ve ana-baba tutumlarının okul başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Berzonsky, M. D. (2000). *Theories adolescence. Adolescent Development: The essential reading*. UK: Blackwell Published.
- Bonnano, George & diğerleri (2009). Psychological Resilience After Disaster: *New York*, 17(3), 181-186.

- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. An expanded version of the Fiftieth Maudsley Lecture, delivered before the Royal College of Psychiatrists. *The British Journal of Psychiatry*, 130(3), 201-210.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. (Editör: A. Beyaz). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bradley, R. H., Whiteside, L. Munford, D. J., Casey, P. H-, Kelleher, K. J. & Pope, S. K. (1994). Early indications of resilience and their relation to experiences in the home environments of low birth weight, premature children living in poverty. *Child Development*, 65(2), 346-360.
- Brandell, J. R. & Ringel, S. (2007). *Attachment and dynamic practice*. New York: Columbia University Press.
- Brisette, I., Scheie, M. F. & Carver, C. S. (2002). The role of optimism in social network development, coping, and psychological adjustment during a life transition. *Journal Personality Social Psychology*, 82(2), 102–111.
- Buist, K. L., Deković, M., Meeus, W. & Van Aken, M. A. (2004). The reciprocal relationship between early adolescent attachment and internalizing and externalizing problem behaviour. *Journal of adolescence*, 27(3), 251-266.
- Cappella, E. & Rhona, W. (2001). Turning around reading achievement predictors of high school student's academic resilience. *Journal of Educational Psychology*, 93(4), 758-771.
- Chapple, C. L., Tyler, K. A. & Bersani, B. E. (2005). Child neglect and adolescent violence: Examining the effects of selfcontrol and peer rejection. *Violence and Victims*, 20(1), 3953.
- Cripps, K. & Zyromski, B. (2009). Adolescents' psychological well-being and perceived parental involvement: Implications for parental involvement in middle schools. *RMLE Online*, 33(4), 1-13.
- Coleman, J. C. (1980). *The nature of adolescence*. London: Methuen.
- Coleman, J., C. & Hendry, L. (1989). *The Nature of Adolescence*.

- Collins, A.W. & Sprinthall A. N. (1995). *Adolescent Psychology*. New York: McGraw-Hill International Edition.
- Cowen, E. L. (1991). In pursuit of wellness. *American Psychologist*, 46(4), 404-408.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, A. ve Alkan-Ersoy, Ö. (2017). 12-14 Yaş arası ergenlerin sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerine bağlanma güvenliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 149-440.
- Çelikel-Çam, F. ve Erkorkmaz, Ü. (2008). Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkili etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45(2), 122-129.
- Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236.
- Çiftçi, H. (2018). Akran ilişkileri düzeylerinin karşılaştırılması: Lise öğrencileri üzerine bir inceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1516-1535.
- Çuhadaroğlu, F. (1996). Adölesansta psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 17(5), 273-288.
- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B. ve Avcı, A. (2004). Ergen ve ruhsal sorunlar. Durum saptama çalışması. *Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları* (Sayı: 4), Ankara: TÜBA-UNFPA.
- Daniel, B. & Wassell, S. (2002). *Adolescence: Assessing and promoting resilience in vulnerable children 3*. UK: Jessica Kingsley Publishers.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Resilience in university entrance examination applicants: The role of learned resourcefulness, perceived social support and gender*

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demir, M. (2016). *Kanser hastası olan kişilerin bağlanma stillerine göre psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demir, S. (2004). *Bir grup üniversite öğrencisinde bağlanma stilleri ve intihar davranışı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Demirbaş, N. (2010). *Yaşamda anlam ve yılmazlık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demirli, A. (2007). *The role of gender, attachment dimensions, and family environment in loneliness*. (Unpublish master thesis.) School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.

Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*.

Deniz, M. E. (2008). Ergenlik çağı sosyal ilişkileri. A. M. Sünbül. (Ed.). *Eğitime Yeni Bakışlar içinde*. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.

Deniz, M. E. (2011). Karar verme stilleri ve beş faktör kişilik özelliklerinin bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 97-113.

Dolgin, K. G. (2014). *Ergenlik psikolojisi gelişim, ilişkiler ve kültür* (D. Özen, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Doyle, A. B. & Markiewicz, D. (2005). Parenting, marital conflict and adjustment from early- to mid-adolescence: *Mediated by adolescent attachment style?* *Journal of Youth and Adolescence*, 34(3), 97–110.

Dumont, M. & Povost, M. A. (1999). Reilience in adolescents: protective role of coping strategies, self-esteem, and social activities on experience of stress and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 343-356.

Diener M. L. & Kim D. (2004). Maternal and child predictors of preschool children's social competence. *Applied Developmental Psychology*, 25(2), 3-24.

- Ellis, W. E. & Wolfe, D. A. (2009). Understanding the association between maltreatment history and adolescent risk behavior by examining popularity motivations and peer group control. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(9), 1253-1263.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erol, F. (2015). *Üstün zekâlı ergenlerin akran ilişkileri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 155-175.
- Fakültesi Dergisi. 30.2: 375-396. www.gefad.gazi.edu.tr/.../2010-2-375-396 5- gef-0948%3B%20375-396.pdf (20 Mayıs 2011).
- Faber, A. J., Edwards, A. E., Bauer, K. S. & Wetchler, J. L. (2003). Family structure: Its effects on adolescent attachment and identity formation. *The American Journal of Family Therapy*, 31(4), 243-255.
- Flach, F. F. (1997). *Resilience: How to bounce back when the going gets rough*. New York: Hatherleigh Press.
- Flash, L. A. (1997). Resilience as process. *Development and Psychopathology*, 5(1), 517-528.
- Fraley, R. C. & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of general psychology*, 4(2), 132.
- Fraser, M. W., Richman, J. M. & Galinsky, M. J. (1999). Risk, protection and resilience: toward a conceptual framework for social work practice. *Social Work Research*, 23(3), 131-143.

- Fuller-Iglesias, H. R., Webster, N. J. & Antonucci, T. C. (2015). The complex nature of family support across the life span: Implications for psychological well-being. *Developmental psychology*, 51(3), 1-24.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur (çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Garmezy, N. G. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioral Scientist*, 34(4), 416-430.
- Garmezy, N., Masten, A. S. & Tellegen, A. (1984). The study of stress and competence in children: A building block for developmental psychopathology. *Child Development*, 55(2), 97-111.
- Gallatin, J. (1995). Ergenlik kuramları. B. Onur (Ed.), *Ergenliği anlamak* (N. Çelen, Çev.) içinde (s. 49-80). Ankara: İmge Yayınevi.
- Gallatin, J. (1980). *Theories of adolescence, Understanding adolescence*. J. F. Adams (Ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Gander, M. & Gardiner, H. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gizir, S. (2007). Üniversitelerde örgüt kültürü ve örgüt-içi iletişim üzerine bir derleme çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 247-268.
- Goldstein, S. E., Davis-Kean, P. E. & Eccles, J. S. (2005). Parents, peers, and problem behavior: a longitudinal investigation of the impact of relationship perceptions and characteristics on the development of adolescent problem behavior. *Developmental Psychology*, 41(2), 401-413.
- Gordon, K. A. (1995). Self-concept and motivational patterns of resilient African American high school students. *Journal of Black Psychology*, 21(3), 239-255.
- Göksel, G., S. (2015). *Üniversite öğrencilerindeki ayrılma anksiyetesi ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Greene, R. R. & Conrad, A. P. (2002). Basic assumptions and terms. In R. R. Greene (Ed.), *Resiliency: An integrated approach to practice, policy and research* (pp. 29-62). Washington DC: NASW Press.
- Greenfield, P. M., Raeff, C. & Quiroz, B. (1996). Cultural values in learning and education. Closing the achievement gap: A vision for changing beliefs and practices. B. Williams (Eds.), *Association for supervision and curriculum development* (pp. 37-55). Washington DC: OERI.
- Günaydın, B. ve Yöndem Z. D. (2007). Ergenlerin akran bağlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(7), 141- 153.
- Güney, E. (2016). *Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güroğlu, B. (2002). *Ergenlik çağındaki öğrencilerin okul başarısının bağlanma stili ve annenin çocuk yetiştirme stili değişkenlerinden belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hamarta, E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Haigler, V. F., Day, H. D. & Marshall, D. D. (1995). "parental attachment and gender role identity". *Sex Roles*. 33.3/4: 203-220.
- Haliloğlu, S. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri, bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- Haynes, N. M. (2005). Personalized leadership for effective schooling. [Online]: URL: www.atdp.berkeley.edu/haynes_keynote_04.ppt
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1),1-22.
- Henderson, N. & Milstein M.M. (2003). *Resiliceny in Schools: Making it Happen for Students and Educators*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler: Ana-baba, kardeş, arkadaşlar*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Huebner, E. S., Antaramian, S., Hills, K., Lewis, A. & Saha, R. (2010). Stability and predictive validity of the BMSLSS. *Child Indicators Research*, 4(1), 161-168.
- Joseph, J., M. (1994). The Resilient Child: Preparing Today's Youth for Tomorrow's World. *Cambridge: Massachusetts, Perseus Publishing*.
- Kaner, S. (2002). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1-2), 77-89.
- Kaplan, C. P., Turner, S. & Norman, E. (1996). Promoting resilience strategies: a modified consultation model. *Social Work Education*, 18(3), 158-168.
- Kaplan, B. ve Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(1), 20-49.
- Karataş, Z. (2012). Ergenlerin algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. Investigation of adolescents perceived social support and trait anxiety levels. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 25-30.
- Karataş, Z. (2013). *Ortaokul öğrencileri için yılmazlık ölçeğinin geliştirilmesi ve ortaokul öğrencilerinin yılmazlık düzeylerinin incelenmesi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi; Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu.
- Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(1), 26-28.
- Karakuş, Ö. (2012). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Arasındaki İlişki. *Journal of Society & Social Work*, 23(2), 33-46.

- Kavlak O. ve Şirin A. (2009). Maternal bağlanma ölçeği'nin Türk toplumuna uyarlanması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1),188-202.
- Kaya, N. B. (2019). *Liseli ergenlerin ebeveyne bağlanma stilleri, empati düzeyleri ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keler, H. (2008). *Liseli ergenlerin transaksiyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kerns, K. A., Tomich, P. L., Aspelmeier, J. E. & Contreras, J. M. (2000). Attachment-based assessments of parentchild relationships in middle childhood. *Developmental Psychology*, 36(5), 614-626.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Keskin, G. ve Çam, O. (2010). Adolescents' strengths and difficulties: Approach to attachment styles. *Journal of Psychiatr Ment Health Nurs*, 17(5), 433-441.
- Kılıççı, Y. (1992). *Okulda ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıran-Esen, B. (2003). Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışının yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 79-85.
- Kırkincioglu, M. (2003). *Çocuk beslenmesi*. Ankara: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- Kirby, L. D. & Fraser, M. W. (1997). Risk and resilience in childhood. M. Fraser (Ed.), *Risk and resilience in childhood* (pp. 10-33). Washington: NASW Press.
- Koç-Yıldırım, P. (2014). *Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolkhorst, B., Yazedjian, A. & Toews, M. (2010). A longitudinal examination of parental attachment, college adjustment, and academic achievement. *Journal of The First- Year Experience & Students in Transition*, 22(1), 9-25.
- Korkut, F. (2002). Lise öğrencilerin problem çözme becerileri. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 177-184.

- Köksal, B. (2015). *Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerde dijital oyun bağımlılık düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Krovetz, M. L. (1999). *Fostering resiliency: expecting all students to use their minds and hearts well*. California: Corwin Press Inc
- Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kumpfer, K. L. (1999). Factors and processes contributing to resilience: the resilience framework. M. D. Glantz, J. L. Johnson (Eds), *Resilience and development: Positive life adaptations* (pp. 179-224). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Kurt, T. (2013). *Ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi: yılmazlığın aracı rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kutlu, B. (2009). *Beden imajının gelişimi ve sağlıklı beden ağırlığının korunmasında yemeye ilgili tutumlar, temel inançlar ve ebeveyne bağlanmanın rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Lansford, J. E., Criss, M. M., Pettit, G. S., Dodge, K. A. & Bates, J. E. (2003). Friendship quality, peer group affiliation, and peer antisocial behavior as moderators of the link between negative parenting and adolescent externalizing behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 161-184.
- Lapsley, D. K., Rice, K. G. & Fitz Gerald, D. P. (1990). Adolescent attachment, identity, and adjustment to college: Implications for the continuity of adaptation hypothesis. *Journal of Counseling & Development*, 68(5), 561-565.
- Lee, E. J. (2003). *The attachment system throughout the life course: review and criticisms of attachment theory*. Rochester Institute of Technology. <http://www.personalityresearch.org/papers/lee.html>,

- Lewis, R. E. (2000). Resiliency: Pathway to protective factors and possibilities for self-righting narratives. (Ed: D. Capuzzi ve D. R. Gross) *Youth at risk: A prevention resource for counselors, teachers, and parents*. USA: American Counseling Association.
- Liddle, H. A. (1994). Contextualizing resiliency. M. C. Wang, & E. W. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects* (pp. 167-177). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Luthar, S., Cicchetti, D. & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Luthar, S. S. (2005). Resilience in development: A synthesis of research across five decades. D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation*. New York: Wiley.
- Luthar, S. (1991). Vulnerability and resilience: A study of high-risk adolescents. *Child Development*, 62(3), 600-616.
- Luthar, S. S. ve Zigler, E. (1991). Vulnerability and Competence: A review of research on resilience in childhood. *American Journal of Orthopsychiatry*. 61(1), 6- 22. assets.cambridge.org/.../978052180 (10 Ekim 2011).
- Mandleco, B. L. & Peery, J. C. (2000). An organizational framework for conceptualizing resilience in children. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric*, 13(1), 99-112.
- Mann, M. M., Hosman, C. M., Schaalma, H. P. & De Vries, N. K. (2004). Self-esteem in a broad-spectrum approach for mental health promotion. *Health Education Research*, 19(4), 357-372.
- Masten, A. S., Best, K. M. & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2(1), 425-444.
- Masten, A.S. & Coastworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: *Lessons From Research On Successful Children*. *American Psychologist*, 53(2), 205-220.

- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Masten, A. S. & Reed, M. J. (2002). Resilience in development. Snyder, C. R. & Lopez, S. J. (Eds.), *The handbook of positive psychology* (pp. 74-88). UK: Oxford University Press.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: successful adaptation despite risk and adversity. M. C. Wang, & E. W. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-city America: challenges and prospects* (pp. 3-25). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- McCord, J. (1994). Resilience as a dispositional quality: Some methodological points. In. M. Wang, & E. W. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*, (pp. 109-118). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Miller, P. H. (2002). *Gelişim psikolojisi kuramları* (Z. Gültekin, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Milgram, N. A. & Palti, G. (1993). Psychosocial characteristics of resilient. *Children Journal of Research in Personality*, 27(3), 207-221.
- Moran, B. L. & DuBois, D. L. (2002). Relation of social support and self-esteem to problem behavior: Investigation of Differing Models. *Journal of Early Adolescence*, 22(1), 407-435.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 3(3), 553-570.
- Norman, E. (2000). Introduction: the strengths perspective and resiliency enhancement- a natural partnership. E. Norman (Ed.), *Resiliency enhancement* (pp. 116). New York: Columbia University Press.
- Oktan, V. (2008). *Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- O'Leary, V. E. (1998). Strength in the face of adversity: *Individual and Social Thriving*, *Journal of Social Issues*, 54(2),425-4446.
- Onat, G. (2010). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Onur, N. (2006). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Olsson, C. A., Bond, L., Burns, J. M., VellaBrodrick, D. A. & Sawyer, S. M. (2003). Adolescent resilience: A concept analysis. *Journal of Adolescence*, 26(2), 1-11. Pilowsky
- Öğülmüş, S. (2001). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları'na sunulmuş bildiri, Ankara.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 192-197.
- Özbay, Y. ve Aydoğan, D. (2013). Aile yılmazlığı: bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 13(31), 129-146.
- Özcan, B. (2005). *Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 213-224.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu. *İlköğretim Online Dergisi*, 12(3), 836-848.

- Özdemir, S., 2015, *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin, anne-baba ve akran ilişkilerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özer, G. (2009). *Öz belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç duyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, E. ve Özbay, H. (1995). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parman, T. (1998). *Ergenel etkinlikler olarak aşk, cinsellik ve ölüm: Ergenlik döneminde cinsellik (Gelişim ve Sorunları)*. S. Erol, & N. Rugancı (Eds.). Ankara: Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları.
- Pascuzzo, K., Cyr, C. & Moss, E. (2013). Longitudinal association between adolescent attachment, adult romantic attachment, and emotion regulation strategies. *Attachment & Human Development*, 15(1), 83-103.
- Pawlowski, W. & Hamilton, G. (2008) <http://www.proyectoideas.jsi.com/Docs/OCC%20Notes%20Feb.pdf>.
- Piaget, J. (1972). Intellectual evolution from adolescence to adulthood. *Human Development*, 15(1), 1-12.
- Pinkerton, J. & Dolan, P. (2007). Family support, social capital, resilience and adolescent coping. *Child & family social work*, 12(3), 219-228.
- Richardson, G. E., Neiger, B., Jensen, S. & Kumpfer, K. (1990). The resiliency model. *Health Education*, 21(1), 33-39.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 307-321.
- Rigsby, L. C. (1994). The Americanization of resilience: deconstructing research practice. M. C. Wang, & E. W. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-*

- city America: challenges and prospects* (pp. 85-94). New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates.
- Rizzo, T. A. (1988). The relationship between friendship and sociometric judgments of peer acceptance and rejection. *Child Study Journal*, 18(3), 161-191.
- Robinson, E. (2000). Building resilience – helping young adults in the adult education classroom. *Aris Resources Bulletin*, 11(1), 1-7.
- Rosenstein, D. S. & Horowitz, H. A. (1996). Adolescent attachment and psychopathology. *Journal of consulting and clinical psychology*, 64(2), 244.
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 1-12.
- Rutter, M. (1990). Psychosocial resilience and protective mechanisms. J. E. Rolf, A.S. Masten, D. Cicchetti, K. Nuechterlein, & S. Weintraub (Eds.), *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (pp.181-214). New York: Cambridge University Press.
- Rutter, M. (1984). Resilient children. Why some disadvantages children overcome their environments and how we can help. *Psychology Today*, 23, 57-65.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147(3), 598-611.
- Santrock, J. W. (2004). *Life-span development*. New York: McGraw-Hill.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik* (D. M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Savi Çakar, F. ve Karataş, Z. (2011). Ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 36(387), 12–20.
- Savi Çakar, F. ve Karataş, Z. (2012). Ergenlerin benlik saygısı, algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri: bir yapısal eşitlik modeli çalışması. *Educational Sciences*, 12(4), 2406-2412.
- Savi Çakar, F., Çakır, M. ve Karataş, Z. (2014). Yetişkin yılmazlık ölçeği: Türk kültürüne uyarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 22-39.

- Saygılı, H. (2000). *Problem çözme becerisi ile sosyal ve kişisel uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Schaefer, J. A. & Moos, R. H. (1998). The context for posttraumatic growth: Life crises, individual and social resources, and coping. R. G. Tedeschi, C. L. Park, & L. G. Calhoun (Eds.), *The LEA series in personality and clinical psychology. Posttraumatic growth: Positive changes in the aftermath of crisis* (pp. 99-125). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Schwartz, S. J., Klimstra, T. A., Luyckx, K., Hale III, W. W., Frijns, T., Oosterwegel, A. & Meeus, W. H. (2011). Daily dynamics of personal identity and self-concept clarity. *European Journal of Personality*, 25(5), 373-385.
- Serin, N. B. (2016). The relationship between attachment styles and parental attitudes in high school students. *The Anthropologist*, 23(1-2), 194-198.
- Severin, G. (2000). *Ergenlik çağının tehlikeleri*. İstanbul: Çocuk Aile Yayınları.
- Shibue, Y. & Kasai, M. (2014). Relations between attachment, resilience, and earned security in Japanese University students. *Psychological Reports: Relationships & Communications*, 115(1), 279-295.
- Sığırcı, A. (2010). *Evli bireylerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumunu ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Sills, Laura C. ve diğerleri (2006), Relationship of resilience to personality, coping and psychiatric symptoms in young adults, *Behaviour Research and Therapy*, 44(2), 585-599.
- Sipahioğlu, Ö. ve Yılmaz, H. (2012), Investigating resilience of adolescents in different risk groups, *elementary education onlaine*, 11(4), 927-944.
- Soysal, Ş., Ergenekon, E. ve Aksoy E. (1999). Yenidoğan döneminde hastanede uzun süreli tedavi görmeyenlerin bağlanma örüntüsü üzerindeki etkileri: Bir Olgu Sunumu, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2(1), 266-270.
- Steinberg, L. (2005). *Adolescence*. Stephen B. Rutter. Seventh Edition.

- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (F. Çok, H. Ercan, M. Artar, E. Uçar, S. Sevim, M. Bağlı, A. Aypay, T. Şener, R. Parmaksız, C. Satman, T. Yiğit, E. Kapçı, Çev.) Ankara: İmge Kitapevi.
- Steinhardt, M. & Dolbier, C. (2008). Evaluation of a resilience intervention to enhance coping strategies and protective factors and decrease symptomatology. *Journal of American College Health*, 56(4), 445-453.
- Stewart, M., Reid, G. & Mangham, C. (1997). Fostering children's resilience. *Journal of Pediatric Nursing*, 12(1), 21-31.
- Sumbas, E. ve Sezer, Ö. (2017). Ortaokul öğrencilerinde anne babaya bağlanmanın incelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 288-310.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). The psychometric assessment of adult attachment styles scales on Turkish sample and a cross-cultural comparison. *Turkish Journal of Psychology*, 14(43), 71-106.
- Sümer, N., Ünal, S., Selçuk, E., Kaya, B., Polat, R. ve Çekem, B. (2009). Bağlanma ve psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 38-45.
- Sümer, N. ve Şendağ, M. A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 86-101.
- Sürücü, M. ve Bacanlı, F. (2010). Üniversiteye uyumun psikolojik dayanıklılık ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 375-396.
- Şahin, G. (2009). *Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şenkal, İ. (2013). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, Ş. (2005). *İyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 297-306.
- Tuna, C. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin ebeveynleriyle olan bağlanma ilişkisinin internet bağımlılığına etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tusaie, K., Puskar, K., Sereika, S.M. (2007). A Predictive and moderating model of psychosocial Resilience in Adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*. 39(1), 54-60.
- Türnüklü, A. ve Şahin, İ. (2002). İlköğretim okullarında öğrenci çatışmaları ve öğretmenlerin bu çatışmalarla başa çıkma stratejileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(30), 283-302.
- Tilton-Weaver, L. C. & Galambos, N. L. (2003). Adolescents' characteristics and parents' beliefs as predictors of parents' peer management behaviors. *Journal of Research on Adolescence*, 13(5), 269-300.
- Tiet, Q. Q., Bird, H. R., Davies, M., Hoven, C., Cohen, P., Jensen, P. S. & Goodman, S. (1998). Adverse life events and resilience. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 37(11), 1191-1200.
- Thompson, R. A. (2006). Nurturing future generations: promoting resilience in children and adolescents through social, emotional and cognitive skills, *New York: Routledge Taylor & Francis Group*.
- Turan, A. (2014). *Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Türnüklü, A. ve Şahin, İ. (2004). 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13), 45-61.
- Ungar, M., Dumond, C. & McDonald, W. (2005). Risk, resilience and outdoor programmes for atrisk children. *Journal of Social Work*, 5(3), 319-338.
- Uytun, M., Öztop, D. ve Eşel, E. (2013). Ergenlik ve erişkinlikte bağlanma davranışının değerlendirilmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*; 26(2), 177-189. DOI: 10.5350/DAJPN2013260208.
- UNICEF. 2011. *Adolescence an age of opportunity*. The State of The World's Children. <http://www.unicef.org/sowc2011/>.
- Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik kuramına dayalı psiko-eğitim programının lise öğrencilerinin denetim odağı ve yılmazlık düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünlü, A. ve Evcin, U. (2014) İstanbul'da liseli gençler arasındaki madde kullanım yaygınlığı ve demokratik faktörlerin etkileri. *Literatür Sempozyum*, 1(2), 211.
- Voegler, M. E. (2000). "Risk and protective factors associated with social resilience in homeless youth". *Unpublished Doctoral Dissertation*. The University of North Carolina
- Walsh, F. (2006). *Strengthening family resilience*. New York: Guilford Publications.
- Werner, E. E. & Smith, R. S. (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. New York: McGrawHill.
- West, D. J. & Farrington, D. P. (1973). Who becomes delinquent? Second report of the Cambridge study in delinquent development. *London, Heinemann*.
- WestEd. (2000). California healthy kids survey. *Resilience module report*. California, USD.
- Westfall, A. & Pisapia, J. (1994). Students who defy the odds: a study of resilient at-risk students. *Research Brief*, 18(1), 1-6.
- Winfield, L. F. (1991). Resilience, schooling and development in African American youth: a conceptual framework. *Education and Urban Society*, 24(1), 5- 14.

- Wolin, S. & Wolin, S. (1993). *The resilient self: How survivors of troubled families rise above adversity*. New York: Villard.
- Yavuzer, H. (1982). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazedjian, A., Toews, M. L. & Navarro, A. (2009). Exploring parental factors, adjustment, and academic achievement among White and Hispanic college students. *Journal of college student development*, 50(4), 458-467.
- Yenigün, F. (2019). *Ergenlik döneminde algılanan anne baba tutumlarının bireyin ruhsal durumları ve akran ilişkileri üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, K. P. (2014). *Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, D, Y. (2013). Prenatal anne ve bebek bağlanması. *Hemşirelikte Araştırma ve Eğitim Dergisi*, 10(3), 28-33.
- Yılmaz, H. ve Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi*, 11(4), 927-944.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik çağı / Ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Zimmerman, M. A., Stoddard, S. A., Eisman, A. B., Caldwell, C. H., Aiyer, S. M. & Miller, A. (2013). Adolescent resilience: Promotive factors that inform prevention. *Child development perspectives*, 7(4), 215-220.

EKLER

EK-1**Kişisel Bilgi Formu**

Bu formdan elde edilen bilgiler bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Doğru bilgilere ulaşabilmek için sizlerden istenilen aşağıdaki bilgi formlarını eksiksiz olarak doldurmanızdır. Vereceğiniz bilgiler içerisinde bu forma isim yazmanız gerekmemektedir. Sizden istenen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra sizin için en uygun olan seçeneğe (X) işareti koymanızdır. Lütfen her ifadeye mutlaka tek yanıt veriniz ve boş bırakmayınız. Sorulara samimiyetle cevaplamamız istenmektedir. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enst.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

E. Esra GÜNEL

1. Okulunuzun adı:
2. Sınıfınız:
3. Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek
4. Yaşınız ()Yıl ()Ay ()Gün
5. Annenizin eğitim düzeyi
 - () Okuma yazması yok
 - () İlkokul mezunu
 - () Ortaokul mezunu
 - () Lise mezunu
 - () Üniversite mezunu
 - () Diğer....
6. Babanın eğitim düzeyi
 - () Okuma yazması yok
 - () İlkokul mezunu
 - () Ortaokul mezunu
 - () Lise mezunu
 - () Üniversite mezunu
 - () Diğer.....
7. Anne; sağ () ölü () öz () üvey ()
8. Baba; sağ () ölü () öz () üvey ()
9. Ailenizin aylık gelir durumu:

0-500 (),	1000- 1500 ()
500-750 tl (),	1500-2000 ()
750-1000 tl (),	2000 tl ve üstü ()
10. Kardeş Sayınız:

11. Doğum Sıranız (Kaçınıcı Çocuksunuz):

12. Babanızın Mesleği Nedir?

- Mevsimlik geçici işler
- İşçi
- Memur
- Ticaret (Esnaf, dükkan sahibi gibi.)
- Serbest meslek (Doktor, Avukat gibi.)
- Diğer (Çalışmıyor, emekli, şoför, öğretmen, subay gibi.)

Açıklayınız. _____

13. Annenizin Mesleği Nedir?

- Mevsimlik geçici işler
- İşçi
- Memur
- Ticaret (Esnaf, dükkan sahibi gibi.)
- Serbest meslek (Doktor, avukat gibi.)
- Ev Hanımı
- Diğer (Çalışmıyor, emekli, şoför, öğretmen, subay gibi.)

Açıklayınız. _____

14. Okul başarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Başarısız
- Orta düzeyde başarılı
- Başarılı
- Çok başarılı

EK-2

Ergen Psikolojik Dayanıklık Ölçeği (EPDÖ)

Sevgili Öğrenciler:

Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Vereceğiniz cevapların doğru ya da yanlışı yoktur. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen boş bırakmadan hepsini işaretlemeye çalışınız. Samimi olarak cevap vereceğinize inanıyor ve katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

		Bana Çok Uygun	Bana Uygun	Bana Uygun Değil	Bana Hiç Uygun Değil
1	Ailem benimle gerçekten ilgilenir.				
2	Ailem başarılı olacağına inanır.				
3	Ailemle eğlenceli zaman geçiririm				
4	Aile içinde alınan kararlarda fikirlerim dikkate alınır				
5	Yaşam zorluklarına karşı dayanıklıyım.				
6	Zor şartlarda dahi serin kanlı davranabilirim.				
7	Genelde olaylara kötümser bakarım.				
8	Ailem paylaşacak bir şeyim olduğunda beni dinler.				
9	Ailem sorunlarım olduğunda bunu fark eder.				
10	Öğretmenlerimden benimle gerçekten ilgilenen kimse yok.				
11	Öğretmenlerim içinde yaptığımı takdir eden kimse yok				
12	Ailemin yanında bulunmaktan mutluluk duyarım.				
13	Şartlar değiştiğinde ne yapmam gerektiğini çabucak anlarım				
14	Kendimde hedeflerime ulaşacak kararlılığı göremiyorum				
15	Sorumluluk almak bana zor geliyor				

16	Hayat, bana pek yaşanılabilir gelmiyor.				
17	Öğretmenlerim arasında beni dinleyecek kimse yok				
18	Hayal ettiğim geleceğe ulaşabileceğime inanıyorum.				
19	Bir kişinin bir olay ya da durum karşısında nasıl hissedeceğini anlamakta iyiyimdir				
20	Diğer insanlara ilgi göstermekten hoşlanırım				
21	Karşımdaki kişinin o anda neler hissettiğini anlayabilirim				
22	Okulda olmasam hiçbir öğretmenim bunu fark etmez.				
23	Okulda güzel bir şey yaptığımda kimse bunu takdir etmez				
24	Yokluğumu fark edecek arkadaşlarım vardır.				
25	Sorunlarımı anlatabileceğim arkadaşlarım vardır.				
26	Yaşamımın alacağı yön üzerinde yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum				
27	Zor zamanlarımda kendisine güvenebileceğim arkadaşlarım vardır				
28	Zor durumda kaldığımda arkadaşlarım bana yardım ederler				
29	Güzel zaman geçirdiğim arkadaşlarım vardır				

EK-3

Akran İlişkileri Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve şu andaki en yakın arkadaşınızla olan ilişkinizi göz önüne alarak her bir ifadenin sizin için ne kadar doğru olduğunu aşağıda yer alan derecelendirme ölçeğini kullanarak belirtiniz. Ölçek 1'den 5'e kadar derecelendirilmiştir. "1" arkadaşlığınız için doğru değil, "2" doğru olabilir, "3" genellikle doğru, "4" çok doğru, "5" tamamen doğru, şeklinde düzenlenmiştir.

Teşekkürler

1	Arkadaşım ve ben bütün boş zamanlarımızı birlikte geçiririz.
	Doğru Değil Tamamen Doğru
	1-----2-----3-----4-----5
2	Arkadaşım ikimizin birlikte yapabileceği eğlenceli şeyler düşünür.
	Doğru Değil Tamamen Doğru
	1-----2-----3-----4-----5
3	Arkadaşım ve ben okuldan sonraları ve hafta sonları birbirimizin evine gideriz.
	Doğru Değil Tamamen Doğru
	1-----2-----3-----4-----5
4	Bazen arkadaşım ve ben boş boş oturur ve okul, spor gibi hoşlandığımız şeyler hakkında konuşuruz.
	Doğru Değil Tamamen Doğru
	1-----2-----3-----4-----5
5	Arkadaşım ile kavga edebilirim.
	Doğru Değil Tamamen Doğru
	1-----2-----3-----4-----5
6	Arkadaşıma yapmamasını söylediğim halde beni kızdırabilir veya canımı sıkabilir.
	Doğru Değil Tamamen Doğru
	1-----2-----3-----4-----5

7	Arkadaşım ve ben çok tartışırız.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
8	Arkadaşım ve ben birçok şey hakkında aynı fikirde değiliz.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
9	Eğer öğle yemeğimi unutursam veya biraz paraya ihtiyacım olursa arkadaşım bana ödünç verir.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
10	Bir konuda başım sıkıştığında arkadaşım bana yardım eder.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
11	İhtiyacım olduğunda arkadaşım yardım edecektir.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
12	Eğer diğer çocuklar beni rahatsız ederse arkadaşım bana yardım edecektir.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
13	Eğer bir çocuk, başımın derde girmesine sebep olursa arkadaşım beni savunacaktır.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
14	Eğer okulda veya evde bir problemim varsa, bu konuda arkadaşım ile konuşabilirim.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
15	Hiç kimseye söyleyemeyeceğim şeyleri bile arkadaşım a söyleyebilirim.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
16	Eğer arkadaşım ya da ben ikimizden birini rahatsız edecek bir şey yaparsak, bunun üstesinden kolayca gelebiliriz.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	

17	Eğer arkadaşım ve ben kavga edersek ya da ağız dalaşı yaparsak “özür dilerim” deriz ve her şey yoluna girer.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
18	Eğer arkadaşım uzağa gitmek zorunda kalırsa onu özlerim.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
19	Arkadaşım ile birlikte olduğumda kendimi mutlu hissedirim.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
20	Arkadaşım etrafımda olmasa bile onu düşünürüm.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
21	İyi bir iş yaptığımda arkadaşım benim için mutlu olur.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	
22	Bazen arkadaşım benim için bir şeyler yapar ve kendimi özel hissedirim.	Doğru Değil	Tamamen Doğru
		1-----2-----3-----4-----5	

EK-4

EABE*

Aşağıda, anneniz ve babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Her bir cümlede anlatılan durumu ne sıklıkla yaşadığınızı 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmaktır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmeniz en çok katkısı olan kişiyi gözönüne alınız.

Aşağıdaki maddeleri annenizle ilişkinizi gözönünde bulundurarak doldurunuz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Asla

Bazen

Daima

1. Annem duygularıma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Annem başka biri olsun isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Annem beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5	6	7
4. Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	1	2	3	4	5	6	7
6. Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sızmak istemem.	1	2	3	4	5	6	7
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
9. Anneme kızgınlık duyuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10. Annemden pek ilgi görmüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
11. Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
12. Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	1	2	3	4	5	6	7

Aşağıdaki maddeleri babanızla ilişkinizi gözönünde bulundurarak doldurunuz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Asla

Bazen

Daima

1. Babam duygularıma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Babam başka biri olsun isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Babam beni olduğum gibi kabul eder.	1	2	3	4	5	6	7
4. Sorunlarım hakkında babamla konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Evde kolayca keyfim kaçır.	1	2	3	4	5	6	7
6. Babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	1	2	3	4	5	6	7
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu babama anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
9. Babama kızgınlık duyuyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10. Babamdan pek ilgi görmüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
11. Kızgın olduğumda babam anlayışlı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
12. Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	1	2	3	4	5	6	7

* **Reference:** Raja, S. N., McGee, R., & Stanton, W. R. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 471-485.

Gunaydin, G., Selcuk, E., Sumer, N., & Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi [The psychometric evaluation of a short form of Inventory of Parent and Peer Attachment]. *Türk Psikoloji Yazıları [Turkish Psychological Articles]*, 8, 13-23.

EK-5

İÖ-RQ*

Lütfen aşağıdaki paragrafların her birinin sizi ne oranda doğru tanımladığını değerlendiriniz. Değerlendirmenizi aşağıdaki yedi aralıklı ölçek üzerinde uygun rakamı daire içine alarak yapınız. 1=beni hiç tanımlamıyor, 7=beni tamamen tanımlıyor. Orta noktadaki rakamlar ise genellikle orta derecede doğru tanımladığını gösterir.

1. Başkaları ile kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım. Başkalarına güvenmek, onlara bağlanmak ve başkalarının bana güvenip bağlanması konusunda kendimi oldukça rahat hissedirim. Birilerinin beni kabul etmemesi ya da yalnız kalmak beni pek kaygılandırmaz.

Beni hiç tanımlamıyor					Beni tamamen tanımlıyor	
1	2	3	4	5	6	7

2. Yakın duygusal ilişkiler içinde olmaksızın çok rahatım. Benim için önemli olan kendi kendine yetmek ve tamamen bağımsız olmaktır. Ne başkalarına güvenmeyi ne de başkalarının bana güvenmesini tercih ederim.

Beni hiç tanımlamıyor					Beni tamamen tanımlıyor	
1	2	3	4	5	6	7

3. Başkalarına duygusal olarak tamamen yakın olmak isterim. Fakat genellikle başkalarının benimle benim arzu ettiğim kadar yakınlık kurmakta isteksiz olduklarını görüyorum. Yakın ilişki(ler) içinde olmazsam huzursuzluk duyarım, ancak bazen başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermeyecekleri için endişelenirim.

Beni hiç tanımlamıyor					Beni tamamen tanımlıyor	
1	2	3	4	5	6	7

4. Başkaları ile yakınlaşmak konusunda rahat değilim. Duygusal olarak yakın ilişkiler kurmak isterim, ancak başkalarına tamamen güvenmek ya da inanmak benim için çok zor. Başkaları ile çok yakınlaşırsam incinip kırılacağımdan korkarım.

Beni hiç tanımlamıyor				Beni tamamen tanımlıyor		
1	2	3	4	5	6	7

* **Reference:** Bartholomew, K., & Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.

Adapted to Turkish by: Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stillerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürler arası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.

EK-6

Ölçek İzinleri

 İletiyi şu dile çevir: Türkçe | Şu dilden hiçbir zaman çevirme: İngilizce

NS

Nebi Sumer <nebisumer@sabanciuniv.edu>

22.05.2019 Çar 16:30

Siz

Merhaba,

Türkçeye uyarladığımız 'Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu' nu araştırmanızda memnuniyetle kullanabilirsiniz.

İyi Çalışmalar

Nebi Sümer

Professor of Psychology

Faculty of Arts and Social Sciences

Sabanci University

...

Merhaba Esra Hanım

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğini (EPDÖ) etik ilke ve araştırma yöntemlerine bağlı kalmak şartıyla kullanmanızda herhangi bir sakınca yoktur. Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Yunus ALTUNDAĞ

16/11/2015

Sayın Emine Esra ERSAN,

Bukowski, Hoza ve Boivin (1994) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlama çalışmamı yaptığımız Akran İlişkileri Ölçeği'ni tez çalışmamız kapsamında kullanmanızda hiçbir sakınca bulunmamaktadır. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Uzm. Psi. Dan. Zeynep ERKAN ATIK

